

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Andrej Svetanič

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

**VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE IN
REPUBLIKE MAKEDONIJE: PRIMERJALNA ANALIZA**

Specialistična naloga

Ljubljana, 2007

IZJAVA O AVTORSTVU SPECIALISTIČNEGA DELA

Spodaj podpisani Andrej Svetanič, z vpisno številko 21061174, rojen 4. 12. 1968 v Murski Soboti, sem avtor specialističnega dela z naslovom »Varnostna politika Republike Hrvaške in Republike Makedonije: primerjalna analiza«

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo specialistično delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo - predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne - kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko specialističnega dela ter soglašam z objavo specialističnega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, 5. 7. 2007

Andrej Svetanič

KAZALO

SEZNAM KRATIC	6
UVOD.....	8
1. METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	11
1.1. Predmet in cilj analize	11
1.2. Hipoteze.....	11
1.3. Model analize in uporabljene metode.....	12
1.4. Opredelitev temeljnih pojmov	14
2. BALKAN ALI JUGOVZHODNA EVROPA	16
2.1. Zemljepisna omejitev jugovzhodne Evrope	16
2.2. Kulturna, verska in politična omejitev	17
2.3. Vpliv vojn in drugih kriz na varnostno politiko v regiji.....	19
2.3.1. Domovinska vojna na Hrvaškem.....	19
2.3.2. Medetnični konflikt v Makedoniji.....	20
2.4. Izzivi varnosti v jugovzhodni Evropi.....	21
3. VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE	23
3.1. Viri ogrožanja nacionalne varnosti.....	23
3.1.1. Značilnosti širšega varnostnega okolja.....	24
3.1.2. Viri ogrožanja iz neposrednega okolja	24
3.1.3. Notranji viri ogrožanja.....	24
3.2. Odnos do mednarodnih organizacij.....	26
3.2.1. Odnos do Nata	30
3.2.2. Odnos do EU	32
3.3. Odnos do mednarodne skupnosti.....	33
3.3.1. Odnos do držav v regiji	33
3.3.2. Odnos do širše mednarodne skupnosti	36
3.4. Izgradnja sistema nacionalne varnosti.....	36
3.4.1. Organizacija in upravljanje obrambnovarnostnega sistema	37
3.4.1.1. Temeljni predpisi.....	38
3.4.1.2. Hrvaški sabor.....	39
3.4.1.3. Vlada.....	40

3.4.1.4. Svet za nacionalno varnost	41
3.4.2. Obrambni sistem.....	42
3.4.2.1. Oborožene sile	43
3.4.2.1.1. Strategija, doktrina in struktura oboroženih sil	44
3.4.2.1.2. Organizacijska struktura oboroženih sil	45
3.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil	47
3.4.2.2. Civilna obramba	50
4. VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE MAKEDONIJE	50
4.1. Viri ogrožanja nacionalne varnosti.....	51
4.1.1. Značilnosti širšega varnostnega okolja.....	51
4.1.2. Viri ogrožanja iz neposrednega okolja.....	52
4.1.3. Notranji viri ogrožanja.....	55
4.2. Odnos do mednarodnih organizacij.....	59
4.2.1. Odnos do Nata	59
4.2.2. Odnos do EU	61
4.3. Odnos do mednarodne skupnosti.....	62
4.3.1. Odnos do držav v regiji	62
4.3.2. Odnos do širše mednarodne skupnosti	65
4.4. Izgradnja sistema nacionalne varnosti.....	67
4.4.1. Organizacija in upravljanje obrambnovarnostnega sistema	68
4.4.1.1. Temeljni predpisi.....	68
4.4.1.2. Sobranje Republike Makedonije	69
4.4.1.3. Vlada.....	70
4.4.1.4. Parlamentarni odbor za notranjo politiko in obrambo.....	70
4.4.2. Obrambni sistem.....	71
4.4.2.1. Oborožene sile	72
4.4.2.1.1. Strategija, doktrina in struktura oboroženih sil	72
4.4.2.1.2. Organizacijska struktura oboroženih sil	74
4.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil	74
4.4.2.2. Civilna obramba	76

5. PRIMERJAVA VARNOSTNIH POLITIK REPUBLIKE HRVAŠKE IN REPUBLIKE MAKEDONIJE	80
5.1. Primerjava stanja v sistemu nacionalne varnosti	80
5.1.1. Organizacija in upravljanje obrambnih sistemov	80
5.1.2. Odnos do mednarodnih organizacij	84
5.1.3. Vpliv nacionalnega okolja na varnostno politiko	89
5.1.4. Vpliv mednarodnega okolja na varnostno politiko	92
6. SKLEPNE UGOTOVITVE	94
7. LITERATURA	100
7.1. Samostojne publikacije	100
7.2. Članki v revijah in zbornikih	102
7.3. Internetni viri	102

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto družbeni proizvod
BiH	Bosna in Hercegovina
DPA	Demokratska stranka Albancev
DZI	Demokratska zveza za integracijo
FYRM	Former Yugoslav Republic of Macedonia (Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija)
EU	Evropska unija
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HSLŠ	Hrvatska socialnoliberalna stranka
ITCY	The International Criminal Tribunal for The Former Yugoslavia (Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije)
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
MAP	Membership Action Plan (Akcijski plan za članstvo)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NSDS	Nova socialdemokratska stranka
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OS MK	Oborožene sile Republike Makedonije
OS RH	Oborožene sile Republike Hrvaške
PFP	Partnership for Peace (Partnerstvo za mir)
PSO	Peace Support Operation (Mirovne operacije)
SECI	Southeast European Cooperative Initiative (Iniciativa za sodelovanje v jugovzhodni Evropi)
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SDP	Stranka demokratske prenove
VMRO-DPMNE	Demokratska stranka makedonske narodne enotnosti

UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force (Preventivno razmeščene sile Združenih narodov)
UNPROFOR	United Nations Protection Force (Zaščitne sile Združenih narodov)
ZDA	Združene države Amerike
ZNG	Zbor narodne garde
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

UVOD

Varnostno politiko v širšem pomenu opredelimo kot dejavnost države za vnaprejšnjo pripravo pred viri ogrožanja v naravi, družbi in med družbami. V ožjem pomenu pa predstavlja skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, ki so namenjeni vzpostavitvi in delovanju nacionalnovarnostnega sistema. Cilj varnostne politike v ožjem pomenu je zasnova mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavljata notranja in zunanja varnost družbe in pomeni konkretizacijo političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu (Grizold 1999: 36-37).

V zadnjih sedemnajstih letih je v mednarodni skupnosti prišlo do številnih sprememb¹, ki so se odražale na političnem in varnostnem področju. Te spremembe so povzročile, poleg preureditve političnega in varnostnega zemljevida sveta tudi premike na področju mednarodnih odnosov na globalni ravni, kar je vplivalo na zmanjšanje napetosti in nezaupanja v mednarodni skupnosti. Mednarodna skupnost je tako doživela spremembo v varnostnem okolju, predvsem zaradi preoblikovanja virov ogrožanja. Globalizacija in razvoj novih tehnologij sta povzročila, da so se pojavile nove oblike groženj varnosti v nasprotju s preteklostjo, ko se je vojaški vir ogrožanja upošteval kot glavni vir grožnje varnosti in je prihajal iz zunanjega okolja. Vendar to ne pomeni, da je s preoblikovanjem virov ogrožanja vojaška grožnja izginila, le zmanjšala se je verjetnost velikega konvencionalnega ali jedrskega spopada. Še zmeraj pa obstaja možnost regionalnih kriz, ki lahko nastanejo na obrobju zavezništva, in njihovo stopnjevanje ter širjenje.

Na območju jugovzhodne Evrope² je to privedlo do velikih političnih in varnostnih sprememb, kar je bistveno preuredilo varnostno podobo tega območja. Težave, povezane z omejitvijo tega območja in njegove pripadnosti so se pričele z razpadom Varšavskega sporazuma in z izničenjem ravnovesja sil na Balkanu. Za boljše razumevanje želje večine

---

¹ Prva velika geopolitična sprememba je bila leta 1990 združitev obeh Nemčij. Nastala je velika Nemčija, brez katere je nemogoče ustvariti novo Evropo. Druga geopolitična sprememba je nastanek novih držav na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze, Jugoslavije in srednje Evrope, kjer je nastalo ali se demokratiziralo 24 držav (Luard 2001: 53).

² Jugovzhodna Evropa – Balkan; zemljepisna omejitev držav, ki so na Balkanskem polotoku, se omeji na Romunijo, Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (beri pred letom 1991), Bolgarijo, Turčijo in Albanijo (Oxford Concise Atlas of the World, London 1994).

držav tega območja za vključitev v mednarodne organizacije, kot sta NATO in EU, je potrebno upoštevati, da je k tovrstnim prizadevanjem prispeval tudi dolgoletni podcenjevalni odnos Evrope do držav jugovzhodne Evrope (Vukadinović 2002: 12).

Samo preučevanje in primerjava posameznih držav tega območja sta zanimiva predvsem zato, ker gre za območje nekoč skupne države Socialistične federativne republike Jugoslavije, v okvir katere sta sodili tudi Republika Hrvaška in Republika Makedonija. Obe preučevani državi sta kandidatki za članstvo v NATO in EU in obenem partnerici Republike Slovenije v teh organizacijah. Preučevanje varnostnih politik obeh omenjenih držav je zanimivo, ker imata državi po letu 1991 različna izhodišča za oblikovanje varnostne politike, na katero so vplivali močni zunanji in notranji dejavniki.

Na Hrvaško varnostno politiko je vplivala vojna, ki je bila posledica referendumске odločitve³ prebivalcev Hrvaške o samostojnosti. Vojna, ki je trajala od leta 1991 do 1995, je ogrožala varnost Hrvaške vse do leta 1995, ko so hrvaške enote izvedle več uspešnih vojaških operacij na celotnem ozemlju Hrvaške. Po vojni so se začele pojavljati grožnje predvsem v obliki socialnoekonomske ogroženosti, organiziranega kriminala, okoljskih vplivov, beguncev, neurejene manjšinske politike in druge oblike groženj varnosti. Z izvajanjem reform na ekonomskopolitičnem in vojaškem področju se je Republika Hrvaška začela približevati mednarodnim organizacijam, kot sta EU in NATO. Republika Hrvaška je v letu 2002 sprejela dva ključna strateška dokumenta: Strategijo nacionalne varnosti in Obrambno strategijo, v katerih so zajeti cilji nacionalne varnosti in obrambne politike v skladu s strateškim konceptom NATO (Tatalović 2006: 262-267).

Izkušnje Republike Hrvaške bomo primerjali z izkušnjami Republike Makedonije na področju vplivov na varnostno politiko in izvajanja varnostne politike.

Leta 1991 je Makedonija po izvedbi referendumu o samostojnosti ostala praktično razorožena z velikimi notranjimi problemi in nepriznavana s strani vseh štirih sosed Albanije, Grčije, Bolgarije in Zvezne republike Jugoslavije. Mednarodna skupnost in ZDA kot vodilna svetovna sila so predvidele spopade v tej državi in okrog nje. Zato so ZN in ZDA takoj po osamosvojitvi Makedonije organizirali mirovne sile v okviru mandata

---

³ Na referendumu o samostojnosti Republike Hrvaške 8. 5. 1991 je bilo za samostojnost 94 % volivcev (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 347).

UNPROFOR-ja z namenom preprečiti zunanjo agresijo in notranje etnične konflikte med Albanci in Makedonci (Tatalović 1999: 1042-1043).

Ogrožanje varnosti Republike Makedonije so leta 1999 poglobili Natovi napadi na ZR Jugoslavijo, kar je povzročilo val beguncev s Kosova v Makedonijo. Ohridski sporazum, ki je bil podpisan leta 2001, je bil izhodišče za umiritev varnostnih razmer in omejitev vsaj dela virov ogrožanja, ki so izhajali iz notranjega okolja. Z izvajanjem reform na ekonomskopolitičnem in vojaškem področju se je Republika Makedonija začela približevati mednarodnim organizacijam, kot sta EU in NATO.

Za obe preučevani državi in območje jugovzhodne Evrope je rešitev vključitev držav tega območja v mednarodne gospodarske politične in varnostne organizacije, kar bi pomenilo vzpostavitev meddržavnega in vojaškega sodelovanja. Na podlagi delovanja v organizacijah in sodelovanja med državami bi bili vzpostavljeni mehanizmi za zagotavljanje varnosti v državah in v regiji.

1. METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

1.1. Predmet in cilj analize

Predmet preučevanja specialistične naloge je varnostna politika Republike Hrvaške in Republike Makedonije, ki sta zanimivi predvsem zato, ker sodita v območje jugovzhodne Evrope. Države tega območja so bile v zadnjih petnajstih letih podvržene zunanjim in notranjim oblikam ogrožanja varnosti. Cilj naloge je na podlagi primerjalne analize ugotoviti stanje v sistemu nacionalne varnosti in odnos obeh držav do mednarodnih varnostnih struktur.

Z raziskavo in primerjavo varnostne politike obeh držav bi bilo mogoče dokazati, da je oblikovanje varnostne politike bilo in je odvisno od regionalnih in svetovnih sil in da morata za zagotovitev učinkovitega sistema nacionalne varnosti obe državi spremeniti tako notranje kot zunanje politične odnose.

Na podlagi primerjave in analize varnostnih politik preučevanih držav bomo dobili presek stanja varnosti v regiji in vpogled, kaj pomenita mednarodni organizaciji, kot sta NATO in EU, za varnost v regiji in kakšen je njun vpliv na izvajanje varnostne politike Republike Hrvaške in Republike Makedonije.

1.2. Hipoteze

Splošna hipoteza

Varnostna politika Republike Hrvaške in Republike Makedonije je odvisna od interesov regionalnih in svetovnih sil. S spreminjanjem zunanje političnih razmer se morajo spremeniti tudi notranje politične razmere in oblikovati nacionalnovarnostni sistem, ki bo državam zagotavljal ustrezno varnost.

Izvedena hipoteza 1

Obrambnovarnostni sistem Republike Hrvaške je z reorganizacijo svojih oboroženih sil dosegel stanje, ko delno dosega ključni cilj državne politike, ki je učinkovitejša zaščita nacionalnih interesov in doseganje varnosti v mednarodnem okolju.

Izvedena hipoteza 2

Nacionalnovarnostni sistem Republike Makedonije ne izpolnjuje v celoti svojega poslanstva glede zagotavljanja varnosti. Oborožene sile kot del nacionalnovarnostnega sistema Republike Makedonije s svojo organizacijo in delovanjem ne izpolnjujejo nalog za zaščito nacionalnovarnostnih interesov, ki izhajajo iz varnostne politike Republike Makedonije.

Izvedena hipoteza 3

Vključitev Republike Hrvaške in Republike Makedonije v NATO in EU bi prineslo politično in vojaško meddržavno sodelovanje in vzpostavitev mehanizmov za zagotavljanje učinkovite nacionalnovarnostne politike in stabilnosti v regiji.

1.3. Model analize in uporabljene metode

Da bi lahko preučevali varnostno politiko, je potrebno poznati različne teorije o preučevanju varnostne politike, na katerih sloni konkretna varnostna politika, kar nam olajša nadaljnje preučevanje. Teorija nam pomaga določiti bistvene dejavnike, ki jih je potrebno podrobneje raziskati ob analiziranju varnostne politike. Varnostno politiko lahko analiziramo tudi s sistemsko analizo, oborožene sile kot instrument varnostne politike pa tudi z organizacijsko teorijo, saj so oborožene sile organizacija. Pri tem bom namenil pozornost naslednjim ključnim dejavnikom: okolju, sredstvom in instrumentom varnostne politike.

Ob samem preučevanju mi bodo v pomoč različni pristopi in analize varnostnih politik, ki so bile uporabljene v preteklosti. V nadaljevanju bom na kratko predstavil nekaj teh pristopov. Nekateri avtorji (Anthony Rogerson, Barry Horton, John Baylis in drugi) so uporabljali metodo primerjave na podlagi vnaprej pripravljenih indikatorjev in so potem primerjali posamezne države. Aaron Wildawsky je imel drugačen pristop in je izvajal primerjavo na podlagi finančnih izdatkov, ki so jih posamezne države namenile za varnost. Vendar ima ta način pomanjkljivost, kajti izdatki za varnost so mnogokrat skriti pod drugimi proračunskimi postavkami, kar otežuje raziskovanje ali celo privede do izkrivljenih podatkov. Murray in Viotti sta uporabila model, ki je izhajal iz tega, da sta razumevanje

varnostne politike predstavila kot dinamičen proces, ki ga je potrebno opazovati z več stališč, med drugim tudi na podlagi Huntingtonove opredelitve, da se varnostna politika odraža tako v notranji kot mednarodni politiki. Na podlagi te opredelitve je bil postavljen model za preučevanje varnostne politike držav, ki zajema: 1. mednarodno okolje, 2. določene nacionalne dejavnike (varnostni dejavniki, doktrina, strategija...), 3. proces ustvarjanja politike in 4. različne ponavljajoče pojave izzivov varnosti, položaj oboroženih sil, civilnovojaška razmerja, uporaba oboroženih sil in nakupi orožja (Murray, Viotti 1994. XVIII – XIX). Seveda so še drugi pristopi, kot na primer kronološki, v katerem opazujemo dogodke in procese v nekem časovnem obdobju ipd.

Glede na navedene predpostavke sem izbral model, na podlagi katerega bom analiziral dejavnike, navedene na začetku poglavja. Sredstva in instrumenti varnostne politike so neločljivo povezani z okoljem, kajti okolje je tisto, ki jih oblikuje. Okolje⁴ lahko preučimo z vidika organizacijske teorije, kajti ta daje pri preučevanju organizacij velik pomen okolju, saj je okolje tisto, ki vpliva na sredstva in instrumente, ki izhajajo iz okolja in morajo ustrezati njegovim zahtevam.

Primerjalno analizo bom izvajal na podlagi analize varnostnih politik preučevanih držav s poudarkom na oboroženih silah. Za primerjalno analizo organizacije in upravljanja obrambnih sistemov bodo uporabljeni naslednji indikatorji:

- notranjepolitična ureditev,
- struktura oboroženih sil,
- reorganizacija oboroženih sil,
- vloga civilne obrambe.

Za primerjalno analizo odnosa do mednarodne skupnosti in mednarodnih organizacij bodo uporabljeni naslednji indikatorji:

- zunanja politika,
- odnos do ekonomsko in vojaškopolitičnih zvez,
  - NATO,
  - EU.

Za primerjalno analizo vpliva nacionalnega okolja bodo uporabljeni naslednji indikatorji:

---

⁴ Pod pojmom okolje lahko razumemo geografski položaj, naravne značilnosti, prebivalstvo, kulturna bogastva... (Anžič 1997: 99).

- ekonomski kazalci,
- organiziran kriminal,
- ekološka ogroženost,
- medetnični konflikt.

Za primerjalno analizo vpliva mednarodnega okolja bodo uporabljeni naslednji indikatorji:

- vojaška grožnja,
- ozemeljske težnje,
- migracije – begunci (Murray, Viotti 1994).

Model za analizo povzemam po Murrayu in Viottiju, ki se ukvarjata z vprašanji analize varnostne politike držav, kjer upoštevata okolje, ki ima vpliv na cilje, sredstva in instrumente varnostne politike. Kot sredstvo in inštrument varnostne politike pa omenjata oborožene sile.

Ker se v sami nalogi ne bom osredotočil na procese kreiranja varnostne politike, bom analizo in interpretacijo primarnih virov uporabil le za predstavitev nacionalnovarnostnih sistemov. V raziskovanju se bom osredotočil predvsem na analizo in interpretacijo sekundarnih virov, na podlagi katerih bom predstavil rezultate varnostne politike.

Analizo uradnih statistik bom uporabil za izvedbo analize kvantitativnih in kvalitativnih podatkov, ki so povezani predvsem z vprašanji nacionalne varnosti v primerjanih državah. V tej analizi bom zajel predvsem področje, ki analizira vpliv virov ogrožanja in vpliv mednarodnih organizacij na varnost posamezne države in odnos le-te do lastnih varnostnih sil.

Primerjalno metodo bom uporabil s pomočjo indikatorjev, ki jih bom oblikoval ob analizi in interpretaciji pisnih virov.

Deskriptivna metoda bo uporabljena pri predstavitvi nacionalnovarnostnih sistemov obeh preučevanih držav in njune poti v smeri evroatlantskih integracij.

1.4. Opredelitev temeljnih pojmov

Kadar je predmet preučevanja varnostna politika, je v začetku potrebno opredeliti pojem varnosti.

Varnost kot pojem se pojavlja skozi celotno človekovo zgodovino in je v osnovi povezan z vprašanjem eksistence človeka in njegovega odnosa do višjih ravni družbenega organiziranja (država in mednarodna skupnost). Prav zaradi te povezanosti je potrebno razumeti varnost celostno, vključujoč vse vidike obstoja in delovanja človeka.

»**Varnost** sodobne družbe opredeljujejo dejavniki na petih temeljnih področjih: vojaškem, političnem, gospodarskem, socialnem in ekološkem« (Buzan 1991: 19-20).

Sodobno varnost v sistemskem smislu lahko definiramo kot dinamično, sestavljeno in specifično kategorijo, s katero se zavaruje varnostne in svobodne prostorske in eksistencialne predpostavke, potrebne za izvajanje naravnih in osnovnih človeških potreb in interesov, pri doslednem priznavanju in zaščiti osnovnih temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ter potrebno in učinkovito prevlado pozitivnih teženj, konstruktivnih nad destruktivnimi, pri razvoju civilizacije, v cilju napredka in zaščite skupnih vrednot družbe. Torej, poleg definiranja varnosti kot integritetne kategorije, je varnost tudi relativna funkcija države, ki mora v skladu z ustavno vlogo popolnoma zaščititi državljane in državo kot tako pred vsemi oblikami ogrožanja (Masleša, 2001: 12).

ZN so leta 1986 opravili študijo varnosti ter pojem varnosti opredelili tako: »**Varnost** je stanje, v katerem države mislijo, da ni nevarnosti vojaškega napada, političnega pritiska ali ekonomske prisile, ki bi onemogočala svobodni razvoj in napredek« (Stajić 2005: 30).

»**Varnost posameznika** je stanje, ko so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina in svoboda ter zavestna aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti. Pri tem se pojavlja dilema, kako hkrati zagotoviti svobodo posameznika in sistemsko zagotavljanje varnosti na ravni celotne družbene skupnosti« (Grizold 1998: 2).

Buzan (1991: 37) meni, da je povečanje svobode posameznika možno le na račun njegove varnosti in da je za povečanje varnosti nujno omejiti svobodo posameznika.

*Nobilo (1988: 72-73) pa opredeljuje **nacionalno varnost** kot zapleteno interakcijo političnih, ekonomskih, vojaških, ideoloških, pravnih, socialnih in drugih notranjih in zunanjih družbenih dejavnikov, preko katerih si poskušajo posamezne države z različnimi sredstvi zagotoviti sprejemljive okoliščine za ohranjanje suverenosti, ozemeljske celovitosti, fizičnega obstanka prebivalstva, politične neodvisnosti ter možnosti za enakopraven, uravnotežen in hiter družbeni razvoj.*

»**Mednarodna varnost** pa ni zgolj seštevek nacionalnih varnosti, temveč je celota ukrepov, norm in vrednot, ki se uresničujejo skozi skupno sprejete mednarodne mehanizme in instrumente, ki zagotavljajo obstoj in razvoj vseh držav na ravni mednarodnega sistema« (Grizold 1998: 4).

»Sodobne države z **varnostno politiko** opredelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti. V tem okviru sta temeljni trditvi vsake varnostne politike vsaj dve, in sicer: 1. zaznavanje ali priznavanje virov ogrožanja v družbi in mednarodnem okolju in 2. sistemsko organiziranje zmogljivosti države za zavarovanje vrednot svoje družbe« (Grizold, Ferfila 2000: 4).

***Oborožene sile** (oborožena sila, armada, vojska) je potrebno razumeti kot specializirano oboroženo organizacijo države, pripravljeno in organizirano za vodenje oboroženega boja. Kot pomemben del organizacije države – obrambnovarnostnega sistema so tudi glavni instrument za ohranitev neodvisnosti, ozemeljske celovitosti, obstoječega družbeno-političnega in ekonomskega sistema, oziroma za uresničevanje politike vladajočega razreda. Njihova sestava, velikost in opremljenost so odvisni od družbenopolitične ureditve države, stopnje razvoja materialnih proizvodnih sil, geografsko-strateškega položaja države, njenih demografskih zmogljivosti, vojne in vojaške doktrine (Vojna enciklopedija 1973: 448).*

2. BALKAN ALI JUGOVZHODNA EVROPA

2.1. Zemljepisna omejitev jugovzhodne Evrope

Če pogledamo na zemljevid, se nam zdi zemljepisna omejitev držav, ki pripadajo Balkanskemu polotoku, enostavna naloga. Po Oxfordskem atlasu (Oxford Concise Atlas of the World, str. 20-21) se uvrščajo v to območje Romunija, Bolgarija, Turčija, Albanija, ZR Jugoslavija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška in Slovenija. Za to območje se je obdržal izraz Balkan od prve svetovne vojne in po koncu druge svetovne vojne vse do razpada Varšavskega pakta. Za to območje je bil značilen varnostni model, ki je deloval po

formuli 2+2+2, tj. dve državi članici Nata⁵, dve državi članici Varšavskega pakta⁶ in dve neuvrščeni državi⁷. Po razpadu Varšavskega pakta in nastanku novih držav⁸ na območju nekdanje SFRJ, ki vseskozi poudarjata, da kulturno, religijsko in gospodarsko pripadata skupini srednjeevropskih držav, je začelo prihajati do tega, da so tudi ostale države tega območja⁹ iskale svojo identiteto v srednjeevropskem prostoru. Da bi lažje razumeli ta fenomen iskanja identitete, je potrebno upoštevati, da je k tovrstnim prizadevanjem pripomogel dolgoletni podcenjevalni odnos Evrope do Balkana, saj so v njem videli območje stalne prisotnosti nasilja (Vukadinović 2002: 11-13).

Po Magocsiu (Historical Atlas of East Central Europe str. 2-4) lahko balkansko območje opredelimo kot prostor, ki na jugu poteka od črte Sava-Donava in se na jugu razprostira do Sredozemskega in Egejskega morja. Balkan zajema Hrvaško (južno od črte Kolpa-Sava), BiH, ZRJ, Makedonijo, Bolgarijo Albanijo, Grčijo in velik del Turčije. Danes se za to območje uporablja izraz jugovzhodna Evropa, kar je že tradicionalno ime za skupino držav med jugovzhodom Nemčije in Rusijo. Inštitut za jugovzhodno Evropo je ta izraz uporabil že leta 1931, ko je v svojem časopisu objavljajl članke o dogajanju v državah tega območja.

2.2. Kulturna, verska in politična omejitve

Kulturno, versko, politično in zemljepisno se je poskušalo območje jugovzhodne Evrope prav tako kot zemljepisno opredeliti s strani več različnih avtorjev in institutov. Huntington je v svojem *Spopadu civilizacij* (The Clash of Civilization 1993: str. 30) potegnil črto¹⁰, ki ločuje zahodni krščanski svet od vzhodnega. Na podlagi te delitve ostanejo Slovani in Grki kot nosilci nekdanje evropske civilizacije izključeni iz zahodnega civilizacijskega kroga. V skladu s to Huntingtonovo teorijo, ki jo je gradil na izhodiščih verske in narodnostne delitve iz leta 1500, sodi Hrvaška v zahodno civilizacijo, Makedonija pa v vzhodno civilizacijo. In prav ta teorija je bila oporna točka, ki so jo hrvaške oblasti v času vojne na

---

⁵ Grčija in Turčija.

⁶ Bolgarija in Romunija.

⁷ Socialistična federativna republika Jugoslavija in Albanija.

⁸ Slovenija in Hrvaška.

⁹ Romunija, Bolgarija in Albanija.

¹⁰ Črta poteka od Grčije na jugu, preko BiH, Romunije, Ukrajine, Belorusije in po južnih in vzhodnih mejah Latvije in Estonije na severu do Rusije (The Clash of Civilization 1993: str. 30).

Hrvaškem vseskozi izpostavlja, da gre na območju Hrvaške za vojno med dvema kulturnima in civilizacijskima entitetama. Za razliko od kulturne in verske opredelitve je politična opredelitev evropskih regij nekoliko natančnejša in opredeljuje za zahodne države članice EU in NATO, med njimi so upoštewane tudi države, ki so pristopile k obema zavezništvoma med leti 1998 in 2004¹¹. V skladu s to razdelitvijo sodijo v srednjo Evropo države s katoliško in protestantsko kulturo, ki ne spadajo v Zahodno Evropo. Gre torej za države iz Višegrajske skupine, baltiške države in Slovenijo. V to opredelitev se uvršča tudi Hrvaška, ki pa je bila v času »Domovinske vojne« med leti 1990 in 1995 povlečena v neki drugi kontekst predvsem zaradi prostora, na katerem se je vojna odvijala, in to je področje nekdanje SFRJ, ki sodi v območje jugovzhodne Evrope. Zato ni jasno, koliko je vojna Hrvaško oddaljila ali približala jugovzhodni Evropi, kar pa za Makedonijo ni nobena dilema, ker po vseh opredelitvah sodi v območje jugovzhodne Evrope (Vukadinović 2002: 14-15).

Ne glede na stopnjo medsebojnih stičnih točk iz daljne ali bližnje preteklosti držav območja jugovzhodne Evrope zdaj povezuje ta prostor želja mednarodne skupnosti po ureditvi razmer na tem območju. Pakt stabilnosti za jugovzhodno Evropo je tako posledično opredelil meje regije, imenoval države¹², ki spadajo v pakt stabilnosti za jugovzhodno Evropo, ter vsebine, ki jih je potrebno uresničiti, da bo to območje postalo del Evrope. Gre za opredelitev jugovzhodne Evrope, ki ima veliko večjo težo kot zgodovinska vloga civilizacijsko-kulturne vezi, verske razdelitve in nacionalistični pogledi na preteklost in sedanost (Pakt stabilnosti za jugovzhodno Evropo. Dostopno na <http://www.mzz.gov.si/>, 19. 2. 2007).

---

¹¹ Češka, Poljska, Madžarska, Slovenija, Slovaška, Litva, Latvija in Estonija.

¹² Vse države bivše SFRJ, razen Slovenije, plus Albanija, Moldavija, Bolgarija in Romunija (Pakt stabilnosti za jugo vzhodno Evropo. Dostopno na <http://www.mzz.gov.si/>, 19. 2. 2007).

2.3. Vpliv vojn in drugih kriz na varnostno politiko v regiji

2.3.1. Domovinska vojna na Hrvaškem

Čas po prvih demokratičnih volitvah leta 1990 in vse do reintegracije Podonavja leta 1998 je zaznamoval Hrvaško tako, da so se politični in socialni procesi odvijali v razmerah zunanje agresije, ki je bila dopolnjevana z notranjim uporom.

Republika Hrvaška in Socialistična federativna republika Jugoslavija (katere politiko je takrat s svojimi potezami izražala Republika Srbija) sta kot v vojno vpleteni strani imeli zastavljene različne politične cilje in strategijo, kaj doseči z vojno. Hrvaška je postavila kot glavni politični cilj ustanovitev neodvisne države in dosego suverenosti v krajšem ali daljšem obdobju. Vendar da bi Hrvaška to lahko dosegla brez večjih pretresov, je bilo iluzorno pričakovati, kajti na začetku vojne leta 1991 Hrvaška ni imela jasno izdelane obrambne strategije, je pa imela pripravljenih nekaj variant, kako nasprotovati JLA in uporniškimi Srbom na Hrvaškem. Ker je bila Teritorialna obramba razorožena, je bila ena od variant hitra ustanovitev Zbora narodne garde¹³. Srbska stran je v poznih 80-tih objavila ideje o vzpostavitvi države, v kateri bi vsi Srbi živeli v eni državi, kar je bilo žrtvovano z ustanovitvijo SFRJ. Srbska nacionalna politika je začela uresničevati svoje ideje skozi štiri cilje¹⁴, katere so jim pomagali uresničevati JLA in srbski uporniki, ki so živeli na Hrvaškem (Tatalović v Grizold 2003: 191-201).

Z uspešnimi vojaškimi operacijami v letu 1995 in s priključitvijo Podonavja leta 1998 je Hrvaški uspelo prevzeti nadzor nad celotnim ozemljem v lastni državi. Posledice vojne so se kazale na vseh področjih: na ekonomskem, notranje in zunanjepolitičnem, medetničnem, migracijskem in še na ostalih področjih. Tako lahko rečemo, da so se politično delovanje, odnosi in okoliščine, ki so bile kakor koli vzpodbujene z vojno, nadaljevale v miru

---

¹³ Junija 1991 je ZNG štel 10.000 vojakov in je do konca spopadov, ko je bil podpisan sporazum o prekinitvi ognja, narasel na silo, ki je štela 200.000 vojakov (Tatalović v Grizold 2003: 201).

¹⁴ 1. Cilj - preprečiti neodvisnost RH, 2. Cilj - če prvi cilj ne bo uresničljiv, ob pomoči JLA zasesti ozemlje na črti Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica in strukturirati ozemlje, ki bi bilo pozneje združljivo z ostalimi srbskimi državami, 3. Cilj - če prva dva cilja nista realizirana ob pomoči JLA in lokalnih Srbov, zasesti čim večji del hrvaškega ozemlja in doseči, da pride pod zaščito mednarodnih sil in počakati pogoje za priključitev ostalim srbskim ozemljem, 4. Cilj - če tretji cilj ne bo realiziran, preprečiti izselitev čem večjega števila prebivalcev srbske narodnosti iz RH in izboljšati demografsko situacijo na ozemlju RH.

predvsem za potrebe takrat vladajoče strukture z namenom koncentracije moči. Vojna na Hrvaškem je kot vsaka druga vojna povzročila materialno, politično in duhovno škodo. Vsi ti indikatorji so ne le vplivali na nacionalno varnost, ampak posledično tudi na stanje varnosti v regiji. Kot največji indikator nevarnosti celotni regiji, ki je izviral iz vojne in pozneje iz neurejenega notranjepolitičnega stanja na ozemlju Hrvaške, so bile migracije in begunci¹⁵ in neprekinjeni nesporazumi z državami v regiji. Taka politika je bila zelo potencirana v času predsedovanja dr. Franja Tuđmana. S svojim vključevanjem in sodelovanjem v mednarodnih organizacijah, kot sta EU in NATO, je Hrvaška stopila na pota politične in ekonomske stabilnosti, kar bo v prihodnje imelo pozitivne učinke za varnost v celotni regiji (Tatalović v Grizold 2003: 201–205).

2.3.2. Medetnični konflikt v Makedoniji

Leta 1991 po osamosvojitvi se je za Makedonijo začela težka pot ohranjanja neodvisnosti in teritorialne celovitosti. Zaradi skromnih obrambnih in varnostnih sil se je oprla na pomoč od zunaj, predvsem na ZDA, ki so videle v Makedoniji oporo za svojo politiko na Balkanu. Kljub vsej pomoči in interesom od zunaj se ni mogla izogniti medetničnemu konfliktu med večinskim makedonskim in manjšinskim albanskim prebivalstvom¹⁶ (Tatalović 1999: 1042).

Medetnični konflikt se je nakazoval od leta 1992 z ustanovitvijo albanske »Iliride« preko zavrnitve skopske vlade, da bi Albanci dobili univerzo v svojem jeziku. Ogrožanje varnosti na podlagi medetničnega konflikta v Republiki Makedoniji so leta 1999 poglobili Natovi napadi na ZR Jugoslavijo, kar je povzročilo val beguncev¹⁷ s Kosova v Makedonijo. Leta 2001 je ob izbruhu medetničnega konflikta v Republiki Makedoniji prišlo do dokaj nerazumljive poteze vladajoče strukture, ki ni reagirala z lastnimi silami, ampak je na podlagi svojega članstva v Partnerstvu za mir pričakovala pomoč Nata. Njihovo nezavedanje problema oz. vodenje napačne politike v tistem času potrjuje izjava takratnega

---

¹⁵ Na vrhuncu krize (v času operacij Blisk in Nevihta) je Hrvaška dajala zavetišče 240.501 ljudem z lastnega ozemlja, 248.089 ljudem iz BiH in 400.000 Srbov se je izselilo oz. je bilo izseljenih iz svojih stalnih prebivališč (Tatalović v Grizold 2003: 204).

¹⁶ 66 % Makedoncev, 23 % Albancev (Tatalović 1999: 1042).

¹⁷ V času napada Nata na ZR Jugoslavijo je s Kosova v Makedonijo prišlo okrog 300.000 beguncev (Zigmund 2001: 8-12).

predsednika Borisa Trajkovskega, da je vstajo albanske manjšine povzročil mejni sporazum s Srbijo in Črno goro. Marca 2001 je prišlo do oboroženega napada Albancev na makedonske policijske enote, kar je vodilo v medetnične konflikte, ki so trajali vse do podpisa Ohridskega sporazuma avgusta 2001. Po podpisu Ohridskega sporazuma se začnejo razmere v medetničnih odnosih umirjati. Stanje na področju ogrožanja pa se predvsem orientira v odnos do sosednjih držav (Zigmund 2001: 8-12).

Etnični konflikti na Balkanu so postali stalen spremljevalec dogodkov na Balkanu v dvajsetem stoletju, kar je pripeljalo do enega najbolj krvavih obdobjev v regiji. Navkljub milijonskim žrtvam in neskončnemu trpljenju ljudi v regiji ni bil dokončno rešen še noben etnični problem. Mnogi od teh konfliktov na pragu enaindvajsetega stoletja izgledajo še bolj zapleteno, ogrožajo varnost države in tudi povzročajo nevarnost za države v regiji.

2.4. Izzivi varnosti v jugovzhodni Evropi

S koncem hladne vojne so varnostni izzivi pridobivali vse večjo pomembnost pri preučevanju varnostnega področja. Tako so prišle na dan trditve (Jordan, Taylor in Mazarr 1999: 237), da bo kompleksna prihodnost podkrepljena z raznimi oblikami nemirov in stalnimi spremembami, ki bodo predstavljale posamezne izzive, ter da nestabilnost in nepredvidljivost v srednji in jugovzhodni Evropi predstavljata velik izziv za evropsko in svetovno varnost (Prezelj 2001: 138).

Države jugovzhodne Evrope morajo pri izgradnji svojih nacionalnovarnostnih sistemov upoštevati predhodno konfliktno stanje in aktualne dogodke na področju etničnih in verskih konfliktov, ki so v preteklosti ustvarili največje krizno žarišče v Evropi in se v regiji lahko ponovno ponovijo. Ob upoštevanju te stvarnosti morajo države izhajati iz širših evropskih prizadevanj s ciljem vzpostavitve in uresničitve kolektivne evropske varnosti. Na varnost držav jugovzhodne Evrope vpliva notranje in zunanjepolitično stanje držav v območju, zato Hrvaška in Makedonija kot državi tega območja posledično bistveno vplivata na varnostno stanje v območju s svojimi notranje in zunanjepolitičnim stanjem (Tatalović 1999: 1042).

Vsa prizadevanja mednarodne skupnosti za reševanje nesoglasij na območju jugovzhodne Evrope so bila do sedaj ad hoc in so bila soočena z izzivi spremenjenih razmer na terenu ter s spremenjeno politično podporo med udeleženci. Celovitejši, usklajeni in strateški pristop

k miru na območju jugovzhodne Evrope mora omogočati državam tega območja sodelovanje v mednarodnih organizacijah, kot sta NATO in EU, potrditev stalne vloge mednarodne skupnosti pri prizadevanjih za vzpostavitev miru, nadzor vojaških zmogljivosti (tudi v obliki medsebojnega vojaškega sodelovanja), uspešno vrnitev beguncev, gospodarsko obnovo, politični razvoj in reforme in preprečevanje konfliktov še posebej na medetničnem področju, kjer lahko OVSE odigra ključno vlogo¹⁸. Vse te aktivnosti in sodelovanje pa nikakor ne smejo temeljiti na formuli »znotraj, zunaj«, ampak morajo biti razumljene kot večstranski projekt, ki potrebuje večstransko podporo in sodelovanje (Grizold 1999: 27-33).

EU in države jugovzhodne Evrope so skupaj ustvarile »stabilizacijsko-pridružitveni proces«, ki vključuje vse države tega območja razen Hrvaške in Makedonije z namenom državam tega območja omogočiti prost dostop do evropskega trga in podporo EU za domače programe reform. V naslednjem koraku lahko sklenejo države »stabilizacijske in pridružitvene sporazume« z EU, kot sta to storili Hrvaška in Makedonija, še preden sta zaprosili za članstvo v EU, kar jima omogoča vstop na široko evropsko tržišče in s tem ustvarjanje ugodnih pogojev za gospodarstvo (Zunanji odnosi Evropske unije. Dostopno na <http://europe.eu.int>, 10. 2. 2007).

Tako Hrvaška kot Makedonija sta s svojim sodelovanjem v Partnerstvu za mir in z izpolnjevanjem pogojev za sprejem v NATO pokazali in dokazali, da je potrebno voditi politiko povezovanja in sodelovanja v regiji, kajti le na ta način bo mogoče ustvariti pogoje, ki bodo zagotovilo za ustvarjanje varnosti za posamezne države in za celotno območje jugovzhodne Evrope.

---

¹⁸ OVSE je vse prej kot vojaška zveza, predvsem je kooperativna varnostna organizacija in njena vrednost je predvsem v ugotavljanju in preprečevanju konfliktov (Grizold 1999: 33).

3. VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE

3.1. Viri ogrožanja nacionalne varnosti

Učinkovita varnostna politika danes ni le kazalec sposobnosti države pri zaščiti njenih osnovnih družbenih vrednot pred zunanjimi in notranjimi nevarnostmi, sem sodi tudi ohranitev miru in svobode, temveč tudi sposobnost zagotoviti ekonomski, politični, znanstveni, tehnološki in splošni družbeni razvoj in tudi socialno, kulturno in ekološko blaginjo ljudi. Kako se lotiti tega problema je tudi eno od bistvenih vprašanj Hrvaške. Na žalost zaradi dogodkov v zadnjih petnajstih letih in zaradi vloge vojske pri nastajanju Republike Hrvaške prav vojaški faktor še zmeraj bistveno vpliva na varnost Hrvaške. V analizi varnostne politike Hrvaške bomo opazili, da je neustrezen začetek demokratičnega procesa tranzicije in da je problem tudi v nedokončanju tega procesa. Na številnih področjih niso bile ustvarjene institucije in ustrezni odnosi, ki bi zagotavljali način razvoja, skladnega s hrvaškimi potenciali. Prvi pogoj za potrebne spremembe na političnem, ekonomskem in socialnem področju so bile prvič dane s parlamentarnimi in predsedniškimi volitvami leta 2000, ko je po desetih letih vladavine HDZ-ja, prevzela oblast koalicija dveh velikih strank SDP in HSLŠ in je po smrti dr. Franja Tudjmana predsednik postal Stjepan Mesić. Vendar napredek kljub veliki javni podpori političnim in ekonomskim spremembam še vedno ni dosegal zelene hitrosti. Resen problem varnostni politiki je predstavljalo dejstvo, da Hrvaška v tem obdobju ni sprejela nobenega dokumenta o nacionalni varnosti in o nacionalnih interesih in ciljih (Tatalović 2002: 467-469).

V letu 2002 je prišlo do premika na področju varnostne politike, ko je Hrvaška sprejela dva ključna strateška dokumenta – Strategijo nacionalne varnosti in Obrambno strategijo, v katerih so zajeti cilji nacionalne varnosti in obrambne politike v skladu s strateškim konceptom Nata (Vlada Republike Hrvaške. Dostopno na <http://www.vlada.hr/>, 20. 2. 2007). Ta dva dokumenta določata cilje varnostne politike in doseganje ciljev.

3.1.1. Značilnosti širšega varnostnega okolja

Ob poskusu opredelitve širšega varnostnega okolja je potrebno povzeti, da evropski mir in varnost opredeljujejo trije dejavniki. Krepitev varnostnih organizacij¹⁹ in njihovo sodelovanje, politično in vojaško meddržavno sodelovanje ter vzpostavitev posameznih mehanizmov za preprečevanje meddržavnih spopadov in notranjedržavnih spopadov, ki temeljijo na medetničnih konfliktih (Rode 2002: 32-36).

V zadnjih letih so se v Evropi zgodile številne spremembe, ki so preuredile njeno politično in varnostno podobo. Na podlagi sprememb so bili vsaj deloma vzpostavljeni pogoji za odpravo napetosti, nezaupanja in zmanjšanje števila konfliktov v Evropi. Posledica splošnega družbenega razvoja je sodobno obrambnovarnostno stanje, kar kažejo tudi podatki o zmanjšanju števila večjih oboroženih konfliktov na območju Evrope²⁰ (SIPRI YEARBOOK 2003: 110).

Za Hrvaško se je s koncem spopadov na območju nekdanje SFRJ varnostna slika bistveno spremenila. Na zahodu, severu in severovzhodu je obkrožena s članicami EU in NATO²¹, kar ji posledično zagotavlja stabilno ekonomsko in vojaško okolje in ji s tega območja ne grozi zunanja grožnja. Povsem drugače je na vzhodni in jugovzhodni meji kjer Hrvaška meji na Srbijo, Črno goro in BiH, ki bi lahko ob neugodnih ekonomskih, socialnih, zunanje in notranjepolitičnih gibanjih postali faktorji destabilizacije širšega območja. To so konkretni razlogi, zakaj je potrebno, da Hrvaška izvaja reforme, ki so potrebne, da se polnopravno vključi v vojaške in ekonomske mednarodne organizacije, ki lahko vplivajo na izboljšanje varnostnih razmer ter na izogibanje in odpravljanje negotovosti.

3.1.2. Viri ogrožanja iz neposrednega okolja

Vire ogrožanja iz neposrednega okolja lahko razdelimo na vojaške (agresija z orožjem) in nevojaške. Cilje, ki so opredeljeni kot vojaški, lahko razdelimo na tiste z radikalnimi cilji in

---

¹⁹ NATO, EU in OVSE.

²⁰ Leta 1993 je bilo na območju Evrope zabeleženih pet večjih oboroženih konfliktov. Po tem letu je število večjih oboroženih konfliktov na območju Evrope začelo upadati in leta 2002 je bil zabeležen en večji oboroženi konflikt na območju Evrope (SIPRI YEARBOOK 2003: 110).

²¹ Italija, Slovenija in Madžarska.

tiste z omejenimi cilji. Ocena po (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 28. 1. 2007) je, da kratkoročno in dolgoročno ne obstaja neposredna nevarnost v obliki oborožene agresije z radikalnim ciljem ali s ciljem zasedbe ozemlja, rušenja ustavnopravnega sistema, politične, gospodarske in kulturne nadvlade njenih prebivalcev. To oceno lahko potrdimo glede na to, da je verjetnost radikalne agresije povezana s svetovno ali regionalno vojno. Glede na obstoječe razmerje sil, ki je posledica izčrpanosti posameznih sosednjih držav, ki so bile vpletene v vojne na območju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije, lahko zaključimo, da je neposredna grožnja z vojaško agresijo izključena. Popolnoma pa je izključena možnost agresije držav sosed²², ki so članice EU in NATO. To, da je verjetnost oborožene agresije izključena, še ne pomeni, da ne obstajajo drugi viri ogrožanja, kot so neuspeh politične, socialne in gospodarske obnove Bosne in Hercegovine, možnost širjenja srbskega ekspanzionizma, kar kažejo rezultati zadnjih volitev v Srbiji²³ (Odmevni izidi parlamentarnih volitev v Srbiji. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,199331, 6. 4. 2007). To so dogodki, ki jih je potrebno upoštevati, saj lahko poglobijo politično nestabilnost v Srbiji. Ocenimo lahko, da Hrvaška v tem primeru ne bo neposredno ogrožena, ogroža pa jo dejstvo, da bi lahko prišlo v primeru vojaškega spopada v regiji do večjih migracij predvsem z območja Bosne in Hercegovine in Kosova, kar bi imelo za posledico ponovni val beguncev iz omenjenih držav oz. pokrajin in povečanje aktivnosti ob meji, o čemer pa več v poglavju o notranjih virih ogrožanja (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 26. 1. 2007).

Nerešena vprašanja meje so ena od potencialnih groženj iz neposrednega okolja. To vprašanje moramo analizirati predvsem v povezavi z vojaškimi grožnjami in ozemeljskimi težnjami. Hrvaška ima odprto vprašanje meje na kopnem in morju s Slovenijo, kar je v zadnjih petnajstih letih privedlo do nekaj večjih in manjših obmejnih incidentov. Podobno

---

²² Italija, Slovenija in Madžarska.

²³ Na parlamentarnih volitvah 21. 1. 2007 je ob 62 % udeležbi zmagala Srbska radikalna stranka, ki jo še vedno vodi haaški obtoženec Vojislav Šešelj (Odmevni izidi parlamentarnih volitev v Srbiji. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,199331, 6. 4. 2007).

odprto vprašanje glede meje ima Hrvaška na polotoku Prevlaka, kjer ni določena meja in način prehoda iz Hrvaške preko BiH v Črno goro. Čeprav noben od mejnih incidentov ni privedel do neposredne uporabe vojaške sile za zasedbo ozemlja, je potrebno verjetnost oboroženega spopada z omejenim ciljem upoštevati kot potencialno grožnjo varnosti iz neposrednega okolja, predvsem v primeru, da vprašanja meje ne bodo rešena v doglednem času in se bodo prelagala na naslednje generacije (ibidem).

Poleg vojaških virov ogrožanja iz neposrednega okolja lahko pride tudi do nevojaških virov ogrožanja, kot sta terorizem in organiziran kriminal. Ocena verjetnosti, da bi prišlo do teh virov ogrožanja, je predvsem odvisna od varnostnega stanja v regiji. Oba omenjena vira ogrožanja, ki prihajata iz zunanjega okolja, moramo oceniti kot grožnjo varnosti, ki ima vpliv na varnost kot notranja vira ogrožanja.

3.1.3. Notranji viri ogrožanja

Notranji viri ogrožanja nacionalnih interesov temeljijo na neugodnem razvoju notranjih političnih odnosov, socialne politike, gospodarskih odnosov in vplivov na ekologijo. Ob neugodnem gospodarskem in socialnem trendu je potrebno računati na razvoj organiziranega kriminala in rast nezadovoljstva revnejšega sloja prebivalstva, ki prihaja iz manj razvitih predelov države in je predvsem etnično mešan. Kot notranjo grožnjo varnosti moramo upoštevati še ostanke vojne, predvsem neočiščena minska polja, ki poleg splošne nevarnosti za prebivalce lahko povzročijo ekološke nesreče. Večina notranjih virov ogrožanja je med seboj vzročno povezanih, saj na primer poslabšanje gospodarskih razmer povzroči zaostanke na področju vključevanja v mednarodne gospodarske in vojaško politične organizacije in porast kriminala (organiziranega in neorganiziranega).

V letih od 1990 do 2000 je hrvaško vlado vodil HDZ in državo pripeljal na rob ekonomskega zloma, politične avtokracije, nesodelovanja z mednarodnimi organizacijami in sporov s sosedi. Po vmesni vladi liberalcev in socialdemokratov je leta 2003 HDZ ponovno prišel na oblast. V tem času se je pojavil strah v mednarodni skupnosti, da bo proces političnih in ekonomskih reform zaustavljen. Ocena politične stabilnosti je, da je HDZ uspel vzpostaviti strokovno in stabilno vlado, ki v sodelovanju z opozicijo uresničuje reforme, potrebne za vključitev v EU in NATO (Jane's Sentinel Security Assessment).

Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 28. 1. 2007).

Stanje na področju manjšinske politike v odnosu do italijanske in srbske manjšine se je spremenilo v smeri vzpostavljanja dialoga, kar pomeni, da je na področju Istre omogočena uporaba tako hrvaškega kot italijanskega jezika. Ocena odnosa do srbske manjšine je, da je bil narejen korak v smeri pobotanja med Hrvati in Srbi na območjih, ki jih je vojna najbolj prizadela, predvsem v tem, da se beguncem srbske narodnosti omogoči vračanje na svoje domove (Palokaj 2007: 3).

Vendar kljub potezam vlade za ureditev manjšinskega vprašanja je ocena, da stanje na lokalni ravni ni podprto z dejanji²⁴. Iz tega lahko povzamemo, da je z vidika stanja politike kot vir ogrožanja potrebno upoštevati srbski nacionalizem, ki posledično rase s podobnimi dejanji uradnega Zagreba.

Ocena ekonomskega stanja je, da se po letih ekonomskega nazadovanja, predvsem v času predsedovanja dr. Franja Tudjmana, ekonomski kazalci počasi dvigajo. Vendar je nezaposlenost kljub temu 16 %, BDP pa letno rase med 3 in 4 % (leta 2005, 4,3 %). Stanje zunanjega in notranjega dolga je konstantno visoko in se je leta 2005²⁵ še povečevalo. V prvi polovici leta 2006 je prvič prišlo do znižanja proračunskega primanjkljaja v primerjavi s prejšnjim letom. Razmerje med uvozom in izvozom je na letni ravni še zmeraj neugodno v korist uvoza za 48 %. Alarmanten podatek na tem področju je, da se je industrijski izvoz v letu 2005 v primerjavi z letom 2004 zmanjšal za 31 %. (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 28. 1. 2007).

Glede na ekonomske kazalce lahko na prvi pogled ocenimo, da stanje ekonomskihosocialnih kazalcev ni kritično, kar je v veliki meri skrito za sivo ekonomijo, s katero se država še ne spopada načrtno zaradi kupovanja socialnega miru. Po podatkih vlade RH (BDP po stanovniku sedam tisoča eura. Dostopno na <http://www.vlada.hr>, 10. 5. 2007) je BDP na prebivalca za leto 2006 bil 7.000 evrov, kar navidezno prikazuje dobro ekonomsko stanje,

---

²⁴ Na lokalnih volitvah maja 2005 je srbska demokratska stranka dobila večino sedežev v kninski občini, vendar ji kljub temu ni bilo omogočeno voditi mestnega sveta. Vlada Republike Hrvaške je to utemeljila, da stranka ni resnično reformirana (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 1. 2007).

²⁵ 2005 je javni dolg zrasel za 5,2 % v primerjavi s prejšnjim letom (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 1. 2007).

vendar podaja izkrivljeno sliko. Kajti ta podatek zajema tudi t.i. tajkune²⁶, katerim je bilo omogočeno, da v času privatizacije kupijo hrvaška podjetja po nizkih cenah, do katerih jim je pomagala takrat vladajoča stranka HDZ, kar je dober indikator korupcije v državnem aparatu. Navedeni podatki in nejasno lastninjenje državnega premoženja sta indikatorja, ki dajeta oceno, da je ekonomija eden od notranjih virov ogrožanja hrvaške in ima neposreden vpliv na organizirani kriminal.

Na področju obvladovanja organiziranega kriminala je Hrvaška uvrščena po mednarodnih kriterijih na 70. mesto od 158 držav. Kot največjo grožnjo lahko ocenimo korupcijo na vseh ravneh državne administracije, ki je povezana z organiziranim kriminalom (trgovina z belim blagom in drogami), v katerega so vpleteni organi policije in obmejne službe. Vse aktivnosti trgovine z belim blagom in drogami so najbolj zaznane vzdolž meje s Srbijo in Bosno in Hercegovino, kjer se nadzor meddržavnih meja izvaja najmanj natančno (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 28. 1. 2007).

Korupcijo v najvišjih vladnih organih je potrebno analizirati z dejanji kot, je odstop hrvaškega zunanjega ministra Miomirja Žužula leta 2005, ko je bila proti njemu sprožena preiskava zaradi utaje davka in vpletenosti v afero »Imostroj«, ker je omenjenemu podjetju omogočil pridobitev izvedbe državnih poslov mimo javnega razpisa za pridobitev del. (Žužul obtožen utaje davka in Žužul odstopil. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?s_v_path=41,396,161507&fromsearch=1, 6. 4. 2007).

Ocena ogroženosti okolja temelji na podatkih o uničenju gozdov, ki je bilo povzročeno s strani metalurgije in zaradi neizvajanja ekoloških ukrepov s strani nekaterih večjih gospodarskih subjektov v smislu zagotavljanja industrijskih odlagališč. Na omenjeni problem opozarja tudi EU v svojem poročilu o napredku Hrvaške v procesu približevanja EU (Palokaj 2007: 3).

V času vojne med leti 1991 in 1995 je zaradi zmanjšane obsega delovanja industrije posledično res prišlo do zmanjšanja onesnaženja okolja, vendar je vojna s svojimi učinki povzročila druge vire ogrožanja okolja, kot so minska polja. Ta povzročajo splošno

---

²⁶ Ivica Todorič, lastnik Agrokora, katerega premoženje se ocenjuje na 420 milijonov Evrov (Jutranji list 3. 2. 2007).

nevarnost za prebivalce in neposredno delujejo na okolje, kjer bo ta učinek viden še nekaj generacij. Kot možnost večje grožnje okolju je treba upoštevati možnost onesnaženja jadranskega akvatorija, kar je bil primer leta 2000, ko je prišlo v bližini Plitviških jezer do razlitja žveplene kisline iz cisterne tankerja, kar je imelo za posledico onesnaženje akvatorija Plitviških jezer in širše okolice vse do srednjega Jadrana (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Croatia&, 28. 1. 2007).

3.2. Odnos do mednarodnih organizacij

Določitev nacionalnih interesov je odvisno od številnih spremenljivih in nespremenljivih faktorjev, med katere sodi tudi članstvo v mednarodnih organizacijah. Tako zaznavanje ogrožanja, stopnja pomembnosti, posvečena posameznim družbenim problemom, in možne alternative vplivajo na določanje nacionalnih interesov. V demokratičnih državah ni dovolj, da pristojne organizacije določijo nacionalne interese, temveč morajo pridobiti širši politični konsenz in javno podporo, sicer ne bodo imele kritične mase za njihovo izvedbo (Cvrtila 1995: 64).

Nacionalni interesi in cilji²⁷ bodo imeli bistven vpliv na nadaljnji razvoj varnostnega in obrambnega sistema Hrvaške. Navkljub dejstvu, da je primarni cilj Hrvaške vključitev v EU in NATO, le-ta ne bo dosegljiv brez minimalne zagotovitve politične in ekonomske stabilnosti v regiji (Tatalović 2002: 472–473).

---

²⁷ Prvi temeljni nacionalni interes je preživetje, zaščita neodvisnosti, suverenosti in teritorialne celovitosti Republike Hrvaške.

Drugi temeljni interes je gospodarski razcvet in blaginja hrvaških državljanov.

Tretji temeljni interes Republike Hrvaške je mirno in stabilno okolje z močnim regionalnim sodelovanjem na političnem, ekonomskem in varnostnem okolju.

Četrty temeljni interes je nadaljevanje razvoja demokratičnega in političnega sistema, zaščita in plemenitenje nacionalnega premoženja in ohranjanje lastnih virov (človeških, materialnih, duhovni...) (Tatalović 2002: 472–473).

3.2.1. Odnos do Nata

Hrvaška si je v konceptu nacionalne varnosti kot cilj zadala polnopravno članstvo v evroatlantskih in evropskih vojaško-političnih organizacijah in njihovih programih. Poglavitne prednosti, ki jih bo vstop v NATO prinesel, so opredelili kot:

- zagotavljanje varnosti pred viri ogrožanja iz neposrednega okolja in vključitev v varnostne mehanizme in sistem kolektivne varnosti,
- uporaba vojaških zmogljivosti, ki jih ne morejo zagotoviti z lastnimi viri,
- pomoč v primerih kriz,
- modernizacija in razvoj obrambnovarnostnega sistema, oboroženih sil in ostale opreme v skladu s standardi NATO,
- sodelovanje in koordinacija v obrambnem načrtovanju,
- povečanje možnosti za tuje vlagatelje v gospodarstvo in gospodarsko sodelovanje z ostalimi članicami,
- možni gospodarski razvoji kot prvi pogoji notranje stabilnosti in
- spremembe obrambnega sektorja in oboroženih sil v funkciji demokratične družbe brez ideoloških predznakov (Žunec, Tus 1999: 275).

Ko je maja 1998 vlada ZDA izročila Hrvaški dokument z naslovom »Kažipot Hrvaški k Partnerstvu za mir«, v katerem so bili navedeni pogoji za sprejem v Partnerstvo za mir, se je začela uradna pot približevanja in sodelovanja Hrvaške v mednarodnih varnostnih organizacijah. Leta 2000 je bila Republika Hrvaška sprejeta v Partnerstvo za mir, hkrati je postala članica Evroatlantskega partnerskega sveta in s tem ji je bila omogočena možnost sodelovanja in razvijanja odnosov med Natom kot organizacijo in posameznimi članicami. Hrvaška je, da bi zagotovila sistematično in koordinirano delovanje na nacionalni ravni, ustanovila vladno medresorsko skupino, ki vključuje predstavnike desetih ministrstev na nivoju namestnikov ministrov, ter predstavnike urada predsednika republike in vlade za sodelovanje z državami članicami NATO in PFP. S samim vstopom v MAP leta 2003 se je začela faza intenzivnega prilagajanja oboroženih sil zahtevam Nata. Novi partnerski cilji, sprejeti 2003 kot dosedanje sodelovanje v PFP, so usmerjeni v cilj interoperabilnosti oboroženih sil Hrvaške z oboroženimi silami držav članic Nata. Vendar to intenzivno sodelovanje še zmeraj ne daje odgovora na to, kaj bo ključno za vstop v NATO. Kajti sile,

ki jih trenutno Hrvaška daje v okviru PFP za PSO, ne bodo zadovoljile potreb oz. izpolnile pričakovanja zavezništva, glede na trenutno ekonomsko stanje in težko je pričakovati, da lahko Hrvaška poveča, boljše opremljenosti in usposobi še večje število pripadnikov oboroženih sil za PSO (Tatalović 2006: 265-267).

Vendar bo ves trud zaman, če Hrvaška ne bo imela podpore za vključitev v NATO med svojim prebivalstvom, kajti legitimnost vojaštva se kaže v širšem družbenem konsenzu in vojska kot taka ne more zadovoljevati le lastnih potreb, ne da bi upoštevala tistega, ki je njen uporabnik (Jelušič 1997: 50-65).

Na podlagi javnomnenjske raziskave iz leta 2007 se je 29 % anketiranih strinjalo z vstopom v NATO, 57 % je nasprotovalo in 14 % je bilo neopredeljenih. Vendar ne glede na javnomnenjske rezultate za ali proti vstopu v NATO bo odločitev o vstopu Republike Hrvaške v NATO sprejeta v hrvaškem saboru (V NATO brez referendumov. Dostopno na http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,199331, 2. 4. 2007).

Iz navedenega lahko povzamemo, da Hrvaška mora najti načine, kako prispevati v NATO, to pa je po vsej verjetnosti v specialnostih, s katerimi bo lahko prispevala v bodočih operacijah zavezništva, kar je bilo že tudi nakazano na zasedanjih v Pragi in Istanbulu, kjer so bili sprejeti sklepi, da se morajo bodoče članice Nata usmeriti predvsem v razvoj posameznih specialnosti znotraj svojih oboroženih sil (Riga Summit Declaration. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>, 27. 1. 2007).

Na vrhu Nata v Rigi novembra 2006 je bil sprejet sklep, v katerem so bile države Jadranske pobude²⁸ pozvane, naj nadaljujejo z aktivnostmi na političnem in obrambnem področju, ki so potrebne za vstop v NATO, in obenem pohvaljene za dosedanje prispevek h graditvi regionalne in širše mednarodne stabilnosti. Ob takšnem nadaljevanju izvajanja aktivnosti in doseganju standardov bo zavezništvo na naslednjem vrhu leta 2008 izdalo povabilo za polnopravno pridružitve organizaciji NATO (ibidem).

---

²⁸ V sklop držav Jadranske pobude sodijo Republika Hrvaška, Republika Makedonija in Republika Albanija.

3.2.2. Odnos do EU

Nacionalni interes in cilj Hrvaške, ki bo imel bistven vpliv na razvoj obrambnovarnostnega sistema, je poleg vstopa v NATO polnopravno članstvo v EU. V prvih letih svoje samostojnosti Hrvaška ni uspela izvajati aktivnosti, ki bi ji omogočila začetek sodelovanja in približevanja EU. Z izpolnjevanjem kriterijev EU²⁹, določenih 1993 v Kopenhagenu, je Republika Hrvaška začela izpolnjevati pogoje iz »Sporazuma o stabilizaciji in približevanju EU«, ki ga je potem 29. 10. 2001 podpisala. S tem je Hrvaška postala pridruženi član EU. S tem dokumentom so bili dani vsi pogoji za začetek priprav za polnopravno članstvo Hrvaške v EU. V letu 2002 je hrvaški sabor sprejel deklaracijo, s katero so vse parlamentarne stranke podprle vstop Hrvaške v EU (Tatalović 2006: 267-269).

V javnomnenjski anketi, ki je bila izvedena leta 2007 je 32 % anketiranih podpiralo vstop Hrvaške v EU, 58 % je nasprotovalo in 9 % je bilo neodločenih (ZOL anketa. Dostopno na http://www.zol.hr/weekly_poll.asp?, 10. 5. 2007).

V začetku leta 2003 je Hrvaška prejela vprašalnik EU³⁰, na podlagi katerega je potem Evropska komisija sprejela odločitev o pripravljenosti Hrvaške za približevanje EU. Odgovori na vseh 4560 vprašanj so bili predani Evropski komisiji do oktobra 2003 in so prikazovali analizo stanja Hrvaške in njeno orientacijo glede na pravne obveze, ki povezujejo vse države znotraj EU. Na podlagi odgovorov v vprašalniku je Evropska komisija sprejela sklep, da se hrvaški dodeli statusu kandidatke in da se pogajanja o polnopravnem članstvu začnejo v začetku leta 2005. Vendar so se pogovori začeli šele konec leta 2005, ko je Hrvaška začela polnopravno sodelovati s Haaškim sodiščem. S tem je Hrvaška vsekakor začela prevzemati standarde, ki so povezani z demokraskimi načeli človekovih pravic, mednarodnega prava in tržnega gospodarstva (Tatalović 2006: 267-269). Uresničevanje teh standardov bo imelo zagotovo vpliv na nacionalno varnost ne glede na to, da je vprašanje skupne zunanje in varnostne politike zajeto v 31. poglavju pogajalske dokumentacije in je samostojno poglavje, ki ga mora Hrvaška odpreti in seveda uspešno zaključiti. Še večja stopnja demokracije, spoštovanja človekovih pravic in pravic manjšin,

---

²⁹ Poleg splošnih kriterijev je Evropski svet v Kopenhagenu poudaril, da države kandidatke za članstvo morajo imeti sposobnost prevzemanja obvez, ki izhajajo iz članstva v EU, ter sprejemanje ciljev politične, gospodarske in monetarne unije (Tatalović 2006: 267-269).

³⁰ V vprašalniku je 2600 glavnih vprašanj in 1960 podvprašanj.

višji življenjski standard in delovanje pravne države so faktorji, ki bodo pozitivno vplivali na nacionalno varnost Hrvaške med njenim vključevanjem v EU (Pregled poteka pogajanj. Dostopno na <http://www.eu-pregovori.hr/Default.asp?ru=455&gl=&sid=&jezik=1>, 20. 2. 2007).

3.3. Odnos do mednarodne skupnosti

Hrvaška mora svojo zunanjo politiko usmeriti v sodelovanje z vsemi tistimi akterji, ki lahko pripomorejo k njenemu celovitemu razvoju, ter z ostalimi nosilci stabilizacijskih procesov v regiji. Če upoštevamo njen kulturno-zgodovinski razvoj, geografsko lego in regionalno geopolitično strukturo, mora Hrvaška imeti močnejša stališča v razvoju številnih geopolitičnih pobud, z namenom doseči skupni interes, ki bi v tem primeru pomenil mir in stabilnost v jugovzhodni Evropi (Tatalović 2002: 473).

Vendar je predvsem v odnosu do širše mednarodne skupnosti pomembno omeniti, da sta za varnostno politiko Republike Hrvaške pomembna dva mednarodna subjekta. V začetku samostojnosti so to bili Združeni narodi (ZN) in v zadnjem času predvsem Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju bivše Jugoslavije (ICTY). V začetku nastanka države je imela zunanja politika predvsem naloge, kako oblikovati državni aparat, ki bo sposoben oblikovanja in vzdrževanja zunanje politike. Med vojno in po njej je bila glavna naloga zaustavitev spopadov in pozneje pridobitev in vzpostavitev mednarodnih vezi, ki bodo naklonjene tako regionalnemu kot širšemu mednarodnemu območju.

3.3.1. Odnos do držav v regiji

Hrvaška je zaradi svoje nenavadne oblike obkrožena in vpeta med države nekdanje SFRJ³¹ in neposredno meji na članice EU³². V zadnjem desetletju so bili odnosi Hrvaške z nekaterimi sosednjimi državami napeti in nepotrebno sovražni predvsem zaradi prekomernega poudarjanja kulturno-civilizacijskih razlik in tudi ekstremnega pesimizma glede procesov globalizacije in evropske integracije. Hrvaška bi z ustrezno zunanjo politiko

---

³¹ BiH, Črna Gora, Srbija.

³² Slovenija, Italija, Madžarska.

in prevzemanjem konstruktivnejše vloge pomagala sebi in sosednjim državam, da bi jugovzhodna Evropa postala stabilnejše okolje (Tatalović 2002: 473-474).

Z Italijo je kljub začetnim zahtevam po reviziji Osimskih sporazumov Hrvaška kasneje, ko je okrepila svoj položaj v mednarodni skupnosti, vzpostavila normalne meddržavne odnose, ki temeljijo na dobri trgovinski, prometni in turistični izmenjavi med državama (Vukadinović 1997: 88).

S Slovenijo je Hrvaška začela stopati po isti poti z osamosvojitvijo leta 1991. Vendar pa se je ta pot pozneje zaradi različnega poteka vojne na ozemlju nekdanje SFRJ razcepila. Medtem ko se je Slovenija po koncu vojne vseskozi približevala in vključevala v mednarodne organizacije, se je Hrvaška ukvarjala z osvobajanjem svojega ozemlja in poskusi šele oblikovati državo. Pozneje je prišlo do odprtja več nerešenih vprašanj med državama. Kot najbolj pereči in nerešeni problemi so bili izpostavljeni problemi z mejo in nerešena vprašanja državne in osebne lastnine na obeh straneh. Problem, ki je nastal ob določitvi meje, tako morske kakor tudi kopenske (glej. 3.1.2. Viri ogrožanja iz neposrednega okolja), v doglednem času še ne bo rešen predvsem zaradi pomanjkanja politične volje po rešitvi problema, ker se obe državi zavedata, da če bo prišlo do reševanja tega problema z arbitražo, mediacijo ali koncilacijo, kar se po besedah dr. Mihe Pogačnika (Sobotna priloga, Delo 31. 3. 2007) lahko zgodi, saj je problem kompleksen in nosi v sebi vse tri dimenzije, bo potrebo upoštevati rezultate rešitve, ki pa ne bodo enako ugodni za obe vpleteni strani. Finančni problem zadeva devizna sredstva hrvaških varčevalcev, ki so bila deponirana pri Ljubljanski banki. Na rešitev omenjenega problema gledata državi iz povsem različnih zornih kotov, vendar bo glede na trenutne dogodke in posamične odločbe sodišča za človekove pravice in svoboščine v primerih posamičnih tožb hrvaških varčevalcev proti Sloveniji po vsej verjetnosti dokončno rešen na podlagi političnega dogovora o nasledstvu nekdanje SFRJ. Problem, ki vpliva na odnose, je gospodarskofinančni in je povezan z vprašanjem lastništva in pozneje razgradnje jedrske elektrarne v Krškem, ki pa je prav tako v fazi reševanja in se vsaj uradno vse bolj nagiba k mednarodni arbitraži za rešitev problema kot v primeru meje (ibidem).

Madžarska je odločno podpirala Hrvaško kot samostojno državo, kar je izkazovala tudi s pomočjo pri prodaji orožja za hrvaške oborožene sile v času vojne in z omogočanjem transporta orožja čez njeno ozemlje, s čimer so v določenem obdobju ogrozili celo položaj

svoje manjšine v Vojvodini. Vključitev Hrvaške v EU in NATO bi še bolj okrepila gospodarsko in vojaško sodelovanje med državama, saj je Madžarska članica Nata in EU. Pri tem so dobri odnosi zagotovilo madžarske podpore Hrvaški. Celo če pride do krepitve madžarsko-jugoslovanskih odnosov, ni pričakovati ohladitve odnosov s Hrvaško. Temelj dobrih odnosov bo ostala geografska povezanost, tradicija odnosov, zgodovina in podobna civilizacijska dediščina (Rode 2002: 35-36).

Odnos z BiH je za hrvaško politiko od prvega dne obstoja Hrvaške kot samostojne države eno osrednjih vprašanj. V BiH najdemo parametre, ki to državo pretvarjajo v pomembno strateško določilo nadaljnjega razvoja odnosov v regiji. Z analizo pomena tega področja za hrvaško politiko je mogoče ugotoviti, da sta državi geostrateško povezani, da prebivalstvo BiH, ki je hrvaške narodnosti, ne želi uživati statusa manjšine ampak, želi biti obravnavano kot konstitutivni narod in vseskozi teži k priključitvi dela BiH (Hercegovine) k matični državi Hrvaški. Vse to je vodilo k angažiranosti hrvaške politike v BiH, ki je pozivala k skupnemu boju Hrvatov in Muslimanov proti srbski strani, dejansko pa je želela delitev Bosne in Hercegovine. Pozneje so se hrvaške oblasti zavedle občutljivosti problema in možnosti, pred katerimi je Bosna in Hercegovina. Obstoj demokratične države, v kateri so pravice vseh narodov enake in v kateri so vse entitete enako zastopane je pogoj, da bodo lahko živeli skupaj na ravni evropskega civilizacijskega življenja. To bi bila najboljša rešitev, ki ne zahteva novih selitev, razmejevanja ali celo konfliktov (ibidem).

Odnos med Srbijo, Črno goro in Hrvaško bom opredelil kot odnos med Srbijo in Črno goro kot eno državo³³ in Hrvaško kot drugo, kajti za podrobnejšo analizo meddržavnega odnosa sta obe državi prekratek čas samostojni. Z normalizacijo odnosov in vzpostavitvijo diplomatskih poti so bili postavljeni temelji za ustvarjanje bilateralnega sodelovanja, ki bo imelo vpliv na stabilnost in varnost v regiji. Še zmeraj ostajajo nekatera vprašanja odprta, kot so vprašanje meje na polotoku Prevlaka, vrnitev beguncev srbske narodnosti v svoja bivališča in vprašanja sukcesije, ki lahko postanejo ob neugodnih razmerah ponovno aktualna. Odnosi na ostalih področjih, kot so znanost, kultura, turizem se počasi normalizirajo, saj glede na dogodke iz zadnje vojne ni pričakovati, da bo prišlo do sprememb čez noč (ibidem).

---

³³ Črna gora je v letu 2006 po referendumu o samostojnosti postala samostojna država.

3.3.2. Odnos do širše mednarodne skupnosti

Položaj države v mednarodni skupnosti je eden važnejših aspektov njene nacionalne varnosti. Države, ki se vključujejo v mednarodno stabilno neposredno in širšo skupnost, lažje izpolnjujejo svoje nacionalne cilje in interese kot države, ki so izolirane od mednarodne skupnosti. Hrvaška kot majhna država mora razvijati odnose z državami v regiji in širši mednarodni skupnosti, da bo lahko uresničila svoje cilje in interese, ki so povezani z njeno varnostjo (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999:350-351).

Hrvaška je bila na začetku svoje samostojnosti močno odvisna od sodelovanja in pomoči z ZN. Leta 1992 so ZN z namenom zagotovitve mira in varnosti kot pogoja za začetek pogajanj o ustavitvi vojaških spopadov na območju nekdanje Jugoslavije poslali enote UNPROFOR-ja na območje Hrvaške. Enote ZN so pozneje pod različnimi imeni³⁴ na območju Hrvaške ostale vse do leta 1998 in tu nadzorovale 29. marca 1994 podpisano premirje med hrvaškimi enotami in enotami JLA, nadzorovale premike vojaških enot in opreme, izvajale humanitarno pomoč, nadzorovale administrativno integracijo Podonavja in vrnitev beguncev na svoje domove (UN Peacekeeping. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>, 2. 4. 2007).

Hrvaška je vse od svoje osamosvojitve poudarjala, da je njen nacionalni interes in cilj polnopravno članstvo v EU in NATO. Zato je vseskozi poudarjala, da Hrvaška ni balkanska država in je ne zanimajo povezave na Balkanu, vendar so EU in ZDA želele Hrvaško vključiti v jugovzhodne povezave (SECI), kar pa je Hrvaška vseskozi odločno zavračala. V času predsedovanja dr. Franja Tudjmana je Hrvaška zaradi nerazumljive politike uradnih oblasti zavračala sodelovanja z ICTY, kar jo je v njenem procesu približevanja EU in NATO vse bolj oddaljevalo od teh dveh organizacij. Zato je v tem obdobju navezala tesne stike s Kitajsko in Rusijo. S spremembo oblasti na volitvah leta 2000 in smrtjo predsednika Tudjmana je Hrvaška kljub prizadevanjem, da bi se ločila od Balkana spoznala, da bo lahko uspešna le, če bo razvijala regionalno sodelovanje in to prav z državami, s katerimi je bila nazadnje zapletena v vojno. Tako je leta 2002 v Sarajevu prišlo prvič po podpisu Daytonskega sporazuma do srečanja predsednikov Hrvaške, ZRJ in BiH z namenom

---

³⁴ UNCRO od marca 1995 do januarja 1996 in UNPSG od januarja 1998 do oktobra 1998 (UN Peacekeeping. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>, 2. 4. 2007).

skleniti dogovor o sodelovanju med državami na vseh področjih. Do leta 2005 je Hrvaška bila sprejeta v različne mednarodne organizacije³⁵, v katerih sodeluje, vendar svojega cilja polnopravno članstvo v EU in NATO do leta 2007/2008 (Program Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2003 do 2007, točka 11. Hrvatska i svjet in 11.1 EU in NATO) ni mogla uresničiti predvsem zaradi notranje in zunanje politike, ki jo je vodila. Kljub temu Hrvaška v širši mednarodni skupnosti vzpostavlja svoje najtesnejše vezi z državami EU in ZDA, katere jo tudi najbolj podpirajo na njeni poti vključevanja v EU in NATO (Zunanja politika Hrvaške. Dostopno na <http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/>, 22. 2. 2007).

Kot glavni vzrok za neuresničitev ciljev hrvaške politike lahko navedemo nezadostno sodelovanje z ICTY-jem. Šele leta 2004 je glavni tožilec ICTY-ja prvič dal pozitivno mnenje na zahtevo Evropske komisije, da Hrvaška sodeluje s sodiščem. Vendar kljub izdanemu poročilu ni sledilo pričakovano sodelovanje med uradnimi hrvaškimi oblastmi in sodiščem, tako da je glavni tožilec marca 2005 izdal negativno mnenje o sodelovanju. Šele po tej oceni je hrvaška vlada spremenila svoj odnos do sodišča in je kljub nasprotovanju hrvaške javnosti začela s t.i. »polnim sodelovanjem«, za kar je pripravila načrt za predstoječe naloge, kar je pripeljalo do premikov v odnosu med ICTY, Hrvaško in EU leta 2005, ko je bil aretiran nekdanji general Ante Gotovina, katerega je Haaško sodišče iskalo zaradi vojnih zločinov med vojno na Hrvaškem (Annual Report of the ICTY 2005: 35-36).

3.4. Izgradnja sistema nacionalne varnosti

Pri analizi in pozneje pri primerjavi varnostne politike je treba upoštevati, da je nacionalnovarnostni sistem Hrvaška gradila v vojnem času, ko so funkcionalni imperativi prevladovali nad drugimi. Vsi napor v družbi so bili usmerjeni v obrambo države tako, da je bila največja pozornost namenjena oblikovanju oboroženih sil, katere je morala sama zgraditi med večletno vojno. Vse to je vplivalo na to, da vzporedno z izgradnjo nacionalnovarnostnega sistema ni bil vzpostavljen demokratičen nadzor nad elementi

---

³⁵ Hrvaška je članica UN, WTO, PfP, OSCE,..... (Zunanja politika Hrvaške. Dostopno na http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/BALK_doc_view., 22. 2. 2007).

nacionalnovarnostnega sistema. V polpredsedniškem sistemu oblasti v Republiki Hrvaški je bila osrednja politična institucija predsednik republike in na tem temelju je bil vzpostavljen nadzor nad obrambnovarnostnim sistemom in oboroženimi silami z vsemi slabostmi in težavami, ki so izhajale iz tega. Da bi bil ustvarjen pravni okvir za nujne demokratične spremembe v nacionalnovarnostnem sistemu in še posebej v oboroženih silah, je leta 2001 hrvaški sabor sprejel ustavne reforme, s katerimi je polpredsedniški sistem zamenjan s parlamentarno demokracijo (Tatalović 2003: 204).

3.4.1. Organizacija in upravljanje obrambnovarnostnega sistema

Z ustavnimi spremembami leta 2001 je predsednik Republike Hrvaške še zmeraj zadržal pristojnosti nad zunanjo in varnostno politiko (vrhovni poveljnik oboroženih sil), katere pa si v določenih primerih deli z vlado, vseeno pa je bila glavna odgovornost prenesena na hrvaški sabor. Predsednika Republike in Vlade sta neposredno odgovorna za delovanje in usmerjanje delovanja varnostnih služb. S spremembami je sabor dobil pristojnosti za nadzor nad oboroženimi silami in varnostnimi službami. Organizacija obrambnovarnostnega sistema ni urejena samo z ustavo, temveč tudi s področnimi zakoni in strateškimi dokumenti³⁶ (Tatalović 2003: 205-206).

S sprejetjem Zakona o varnostnih službah leta 2002 se je bistveno spremenil pogled na nacionalno varnost in v tem pogledu je bil ustanovljen »Svet za nacionalno varnost«³⁷, ki čeprav to ni nikjer zapisano, deluje kot najvišji organ v Republiki Hrvaški, ki je odgovoren za vprašanje nacionalne varnosti. Na ostalih ravneh so odgovornost in naloge s področja izvajanja varnostne politike razdeljene med vlado in predsednika Republike in na tretjem nivoju med strokovne službe, ki izvajajo naloge za zagotovitev varnosti v Republiki Hrvaški (Tatalović 2006: 264).

---

³⁶ Strategija nacionalne varnosti Republike Hrvaške, Strategija obrambe Republike Hrvaške, Zakon o obrambi Republike Hrvaške, Zakon o službi v oboroženih silah Republike Hrvaške, Zakon o varnostnih službah republike Hrvaške... (Tatalović 2003: 205-206).

³⁷ V Svetu za nacionalno varnost delujejo: predsednik republike, predsednik hrvaškega sabora, predsednik vlade, ministri, pristojni za obrambo, pravosodje, notranje in zunanje zadeve, finance, gospodarstvo, načelnik generalštaba oboroženih sil Republike Hrvaške in predsednik parlamentarnega odbora za nacionalno varnost (Tatalović 2006: 264).

3.4.1.1. Temeljni predpisi

Sprejetje paketa strateških dokumentov³⁸ na področju nacionalne varnosti in obrambe je potrebno razumeti kot predpostavko za reforme na obrambnovarnostnem področju, ki jih je potrebno izvesti za sprejetje v polnopravno članstvo v EU in NATO. Strategija nacionalne varnosti je že z ustavo določena kot najpomembnejši dokument, preko katerega sabor izvaja vse politične aktivnosti, ki so povezane z vprašanji nacionalne varnosti, in je najvišji dokument za vse nadaljnje dokumente s področja obrambnovarnostne politike (Tatalović 2006: 260-261).

Ob sprejemanju Strategije nacionalne varnosti leta 2002 (Objavljena v Narodnih novinah br. 32/2002) je prišlo v hrvaški »strokovni javnosti« do odobravanja, da je bil izdelan novi predlog Strategije nacionalne varnosti, obenem pa izražen dvom, da je bil predlog ustrezno usklajen. Predvsem so bile kritike, da niso jasno opredeljeni nacionalni cilji, mehanizmi za doseg ciljev, odgovornost posameznih državnih institucij in še posebej, kdo je odgovoren za realizacijo nacionalnih ciljev in nadzor nad doseganjem teh ciljev. Na koncu je bilo poudarjeno, da je nesprejemljivo, da je Ministrstvo za obrambo predlagatelj takšnega dokumenta, ki presega cilje in vsebino Ministrstva za obrambo (Barišić 2002: 3).

3.4.1.2. Hrvaški sabor

Hrvaški sabor poleg tega, da je nosilec zakonodajne oblasti v Republiki Hrvaški, sprejema pravne akte, ki urejajo področje nacionalne varnosti in državni proračun za njegovo financiranje. Poleg tega je odgovoren za nadzor delovanja nacionalnovarnostnega sistema, za kar ima organizirano delovno telo (Odbor za notranjo politiko in nacionalno varnost), ki je odgovorno za notranjo politiko in nacionalno varnost. Ko se na odboru odloča o vprašanjih in predlogih vlade z obrambnovarnostnega področja, mora na teh sejah sodelovati predstavnik vlade ali vsaj namestnik ministra pristojnega resorja. V delokrog odbora za notranjo politiko in nacionalno varnost sodijo vprašanja, ki so povezana s

---

³⁸ Strategija nacionalne varnosti, Obrambna strategija, Zakon o obrambi, Zakon o službi v oboroženih silah Republike Hrvaške, Zakon o proizvodnji, vzdrževanju in prometu z orožjem in vojaško opremo, Zakon o sodelovanju pripadnikov oboroženih sil RH, policije, civilne zaščite in državnih uslužbencev v mirovnih operacijah in drugih aktivnostih v tujini in Zakon o varnostnih službah (Tatalović 2006: 260-261).

sprejemanjem zakonodajnih dokumentov, in nadzor nad izvajanjem teh³⁹ (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999:350-351 in Poslovnik Hrvatskega sabora. Dostopno na <http://www.sabor.hr>, 22. 2. 2007).

Poslanci v saboru razpravljajo o varnostni politiki enkrat letno in še to takrat, ko je proračunska razprava. Do sedaj je prišlo v Saboru do nekaterih razprav, ki so bile vezane na vprašanje nacionalne varnosti, ker je v vseh primerih šlo za vprašanja, povezana z delom obveščevalnih služb, poslanci niso mogli razpravljati o ključnih vprašanjih. Vsa vprašanja, ki so povezana s strateškimi zadevami nacionalne varnosti, se obdelajo naprej na Odboru za notranjo politiko in nacionalno varnost in šele nato gredo v Sabor. Iz delokroga nalog Odbora za notranjo politiko in nacionalno varnost je razvidno, da opravlja matične naloge s širokega področja, pri čemer sta nacionalna varnost in obramba zoženi na nadzor Urada za nacionalno varnost in službe za zaščito ustavnega reda (ibidem).

3.4.1.3. Vlada

Vlada kot nosilec izvršilne oblasti predlaga hrvaškemu saboru zakone in druge zakonske in podzakonske akte, podaja predlog državnega proračuna, izvaja zakone in druge predpise, ki jih sprejema sabor, sprejema uredbe za izvrševanje zakonov, vodi zunanjo in notranjo politiko, usmerja in nadzoruje delo državne uprave, skrbi za gospodarski razvoj države, usmerja delovanje in razvoj javnih služb in opravlja druge naloge, določene z Ustavo in zakoni. Vlada je kot nosilec izvršilne oblasti ob nalogah, ki si jih deli s predsednikom

---

³⁹ 63. člen poslovnika Hrvatskega sabora določa naloge »Odbora za notranjo politiko in nacionalno varnost po sledečem:

- organizacija in delokrog državne uprave na področju notranjih zadev in obrambe,
- državljanstva in osebni status državljanov,
- obramba in zaščita, državna in javna varnost, varnost prometa, zaščita pred požari in elementarnimi nesrečami,
- nadzor nad zakonitim delovanjem Urada za nacionalno varnost in Službe za zaščito ustavnega reda, še posebej v pogledu uveljavljanja človekovih pravic in svoboščin, določenih z ustavo, in pravic, pridobljenih z normami mednarodnega prava,
- daje mnenje glede imenovanja vodje varnostnih služb,
- poročila državne revizije finančne policije in kriminalistične policije, ki se nanašajo na nepravilnosti glede finančnega poslovanja in
- druga vprašanja notranje politike, nacionalne varnosti in obrambe (Poslovnik Hrvatskega sabora. Dostopno na <http://www.sabor.hr>, 22. 2. 2007).

Republike (glej točko 3.4.1.) odgovorna za celovito delovanje nacionalnovarnostnega sistema. Z namenom zagotavljanja pogojev za izvajanje in doseganje ciljev nacionalnovarnostne politike je v svojem programu za mandat 2003 do 2007 zapisala, da bo ustvarjala pogoje za uspešno koordinacijo notranje politike za doseganje strateških nacionalnih ciljev in vodila zunanjo politiko, ki bo državi omogočala ustvarjanje zunanjih pogojev, ki bodo imeli vpliv na notranjo stabilnost in uveljavljanje strateških ciljev ter utrjevanje nacionalne varnosti in izpolnjevanje mednarodnih obveznosti (2. točka, Program Vlade RH za mandat 2003 – 2007. Dostopno na <http://www.vlada.hr/>, 23. 2. 2007).

Za opredelitev točnih nalog vlade na obrambnovarnostnem področju glej (Zakon o obrani RH; št. 01-081-02-1297/2; 8. člen–Vlada in Zakon o sigurnostnim službama RH; NN 32/02; Temeljne določbe).

Po spremembah zakonodaje in Ustave med leti 2000 in 2002 je na področju obrambnovarnostnih nalog prišlo do prerazporeditve odgovornosti med nosilci oblasti, kar pomeni, da je nekaj nalog in odgovornosti bilo prenesenih oz. razdeljenih med predsednika Republike in Vlado RH (Ured za nacionalno sigurnost. Dostopno na http://hr.wikipedia.org/wiki/Sigurnosno-obavje%C5%A1tajni_sustav_u_Hrvatskoj, 23. 2. 2007).

3.4.1.4. Svet za nacionalno varnost

Urad za nacionalno varnost je bil ustanovljen leta 1993 z odlokom Predsednika Republike z namenom opravljanja nalog s področja nacionalne varnosti, a uzakonjen je bil šele leta 1995 na podlagi zakona o uradu za nacionalno varnost. Na podlagi omenjenega zakona je opravljal naloge s področja nacionalne varnosti, usmerjal in nadziral je delo obveščevalnih in protiobveščevalnih služb, usklajeval delo ministrstev, ki so imela naloge s področja nacionalne varnosti za potrebe Predsednika Republike in Vlade RH (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999:359-360).

Po spremembah zakonodaje in Ustave med leti 2000 in 2002 je na področju obrambnovarnostnih nalog prišlo do sprejetja novega zakona o varnostnih službah RH in Strategije nacionalne varnosti, ki sta opredelili, da se Urad za nacionalno varnost ukine in

se naloge⁴⁰ prenesejo na Svet za nacionalno varnost, ki je, čeprav to ni nikjer zapisano, prevzel najvišje mesto v hierarhiji (za več glej točko 3.4.1.) na področju vprašanj, ki so povezana z vprašanji izvajanja nacionalnovarnostne politike v državi. Zaradi koordinacije dela in usklajevanja nalog med Predsednikom Republike in Vlado RH, ki so pomembna za nacionalno varnost, so bila ustanovljena še nekatera delovna telesa⁴¹, ki pa imajo izključno nalogo zbiranja, analiziranja in varovanja informacij, ki so pomembne za varnost države (Ured za nacionalno sigurnost. Dostopno na http://hr.wikipedia.org/wiki/Sigurnosno-obavje%C5%A1tajni_sustav_u_Hrvatskoj, 23.02.2007). Že njegova sestava nakazuje na to, da gre za organ, v katerem sodelujejo predstavniki vseh nosilcev oblasti v državi, ki so odgovorni za izvajanje nacionalnovarnostne politike.

3.4.2. Obrambni sistem

V skladu z ustavo je predsednik Republike vrhovni poveljnik oboroženih sil in njegove pristojnosti so določene z zakonom o obrambi. Veriga poveljevanja v obrambnem sistemu se nadaljuje preko ministra za obrambo RH do načelnika generalštaba oboroženih sil RH. Temeljne naloge obrambnega sistema so zaščita suverenosti in neodvisnosti, teritorialne celovitosti in zaščite državljanov. Obrambni sistem je del sistema nacionalne varnosti in je nosilec vojaške in civilne obrambe, namenjen uresničevanju ciljev obrambe države (Čehulić v Grizold 2003:213).

Obrambna politika kot del varnostne politike Hrvaške se razvija v smeri izpolnitve cilja varnosti republike Hrvaške in v praksi upošteva naslednja načela:

- vključitev Hrvaške v polnopravno članstvo v NATO in EU,

---

⁴⁰ Po zakonu o sigurnosno-obaveštajnom sustavu RH, poglavje II, člen 3, so naloge Sveta za nacionalno varnost: odloča o vprašanjih s področja delovanja varnostnih služb in rešuje vprašanje sodelovanja med predsednikom Republike in vlado RH na področju dela varnostnih služb, sprejema smernice za delo varnostnih služb in sprejema odločitve predsednika Republike in vlade RH, s katerimi usmerjata delo varnostnih služb, sprejema ukrepe glede rezultatov nadzora nad varnostnimi službami, katere sta podala predsednik Republike in vlada RH, sprejema predlog glede višine sredstev, ki so potrebne za delo varnostnih služb in odloča o drugih vprašanjih, ki so povezana z delom varnostnih služb (Ured za nacionalno sigurnost. Dostopno na http://hr.wikipedia.org/wiki/Sigurnosno-obavje%C5%A1tajni_sustav_u_Hrvatskoj, 23. 02. 2007).

⁴¹ Urad sveta za nacionalno varnost, Zavod za varstvo informacijskih sistemov in Operativno tehnični center za nadzor komunikacij (ibidem).

- izgradnjo obrambnega sistema v skladu z demokratičnimi standardi in procesi, utemeljenimi na konceptu kolektivne obrambe (demokratični nadzor nad obrambnim sistemom, transparentnost obrambne politike, planiranja in proračuna),
- primernost obrambnega sistema z varnostnimi pogoji,
- vzdrževanje nivoja vojaških zmogljivosti v okviru gospodarskih in proračunskih zmogljivosti države,
- racionalno planiranje in upravljanje z obrambnimi resursi,
- spoštovanje nacionalne tradicije in vrednot, ki temeljijo na domovinski vojni in
- dosledno spoštovanje sprejetih mednarodnih obvez in s tem prispevek k izgradnji in širitvi miru in stabilnosti v svetu (OEES 2005: 3-5).

3.4.2.1. Oborožene sile

Oborožene sile oz. prvi poskus ustanovitve oboroženih sil sega v leto 1990, ko so po prvih demokratičnih volitvah v 7. člen ustave zapisali, da ima Hrvaška svojo vojsko za zaščito suverenosti, teritorialne celovitosti in obrambo neodvisnosti. Po tem je pot oboroženih sil RH vodila skozi vojno od ustanovitve ZNG v okviru Ministrstva za notranje zadeve, ki pa ni imelo pristojnosti poveljevanja nad ZNG, ampak ga je imelo Ministrstvo za obrambo. Oktobra leta 1991 je s sprejetjem novega zakona o obrambi bila opredeljena struktura oboroženih sil, ki je bila razdeljena na hrvaško vojsko in ZNG. S spremembo zakona o obrambi leta 1996 se je iz teksta brisala oznaka hrvaška vojska in se je začel uporabljati samo pojem »oborožene sile«, ki so sestavljene iz zvrsti⁴² (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 365-366).

Oborožene sile so namensko oblikovane in pripravljene sile RH za obrambo države z vojaškimi sredstvi (Zakon o obrani RH, št. 01-081-02-1297/2, člen 3). Poleg nalog zaščite suverenosti, neodvisnosti in teritorialne celovitosti lahko oborožene sile opravljajo še naloge, ki so predvidene z ustavo, mednarodnimi pogodbami in zakoni, ki obvezujejo

---

⁴² Po zakonu o obrambi iz leta 1996 oborožene sile RH so sestavljene iz: kopenske vojske, vojne mornarice, vojnega letalstva in proti zračne obrambe.

Hrvaško k sodelovanju v mednarodnih humanitarnih, vojnih in drugih operacijah⁴³, k izvajanju pomoči civilnemu prebivalstvu v stanju neposredne ogroženosti in nudenju pomoči ob ekoloških in drugih nesrečah (ibidem).

3.4.2.1.1. Strategija, doktrina in struktura oboroženih sil

Obrambna strategija predstavlja most med strategijo nacionalne varnosti in vojaško strategijo, saj ne temelji samo na uporabi oboroženih sil, temveč na vseh elementih, ki sodelujejo v izvajanju varnostne politike z namenom odvratanja pred vsemi viri ogrožanja. Obrambna strategija mora izhajati iz strategije nacionalne varnosti, ji slediti in jo podpirati, ne pa jo določati (glej točko 3.4.1.1., Barišić 2002: 3). Pri oblikovanju vojaške doktrine države upoštevajo ekonomske in vojaško-politične razmere, ki izhajajo iz možnih okoliščin, v katerih se država lahko znajde. Na osnovi teh spoznanj se potem določajo sile, sredstva, metode in načini za ustrezno ukrepanje takrat, ko se ogroža državna suverenost, ali takrat, ko so potrebne zgolj preventivne dejavnosti (Anžič 1997: 177).

Doktrino opredelimo kot sintezo zgodovinskih izkušenj, modernih doktrin in vojnih izkušenj. Obrambna strategija-doktrina Republike Hrvaške je dokument, ki temelji na Ustavi, Strategiji nacionalne varnosti in se nanaša na oborožene sile RH kot temeljno komponento obrambnega sistema RH. Doktrina prav tako upošteva izkušnje, pridobljene v domovinski vojni in daje koncept razvoja, opremljanja in modernizacije oboroženih sil RH, razvoj vojaške znanosti in uporabo dosežkov vojaške tehnike in tehnologije. Z njo sta jasno opredeljena položaj in vloga oboroženih sil RH glede na varnostne izzive in na zahteve prihodnjega razvoja. Uspešna izvedba obrambne strategije-doktrine se izvaja skozi mednarodno angažiranje in sodelovanje ter integralno delovanje lastnih potencialov v vseh pogojih in situacijah znotraj meja in v mednarodnem okolju (OESS 2005: 5-6).

Oborožene sile so sestavljene iz mirnodobnega in vojnega dela. Mirnodobni del predstavljajo osebe v službi v oboroženih silah (častniki, podčastniki, vojaki, naborniki, civilne osebe in državni uslužbenci). Vojna sestava je sestavljena iz mirnodobnega dela in pripadnikov rezervne sestave. Oborožene sile so organizirane v štabe, poveljstva, enote in

---

⁴³ Na podlagi Zakona o obrambi, II. poglavje, člen 6, Sabor odloča o napotitvi in delovanju oboroženih sil RH izven meja države.

ustanove in so sestavljene iz zvrsti, rodov in strokovnih služb. Zvrsti se delijo na: kopensko vojsko, vojno mornarico, vojno letalstvo in protizračno obrambo. Kot najvišji organ poveljevanja v vojski je organiziran glavni štab oboroženih sil, katerega vodi načelnik glavnega štaba oboroženih sil in je nadrejen poveljstvom in enotam oboroženih sil (Tatalović 2003: 213-214).

3.4.2.1.2. Organizacijska struktura oboroženih sil

Republika Hrvaška razvija in oblikuje svoje oborožene sile s ciljem, da postanejo interoperabilne in funkcionalne v skladu z organizacijo zavezniških sil. Svoje oborožene sile je Hrvaška razdelila v štiri vojna področja⁴⁴, znotraj katerih so razmeščene enote vseh zvrsti. Kopenska vojska je največja in najpomembnejša zvrst znotraj oboroženih sil sestave dveh korpusnih območij in je samostojni nosilec izvajanja obrambnih operacij v sodelovanju z ostalimi rodovi oboroženih sil. Vojna mornarica zajema le morsko mornarico in ima baze znotraj dveh pomorskih sektorjev, ki se raztezata vzdolž jadranske obale, vojno letalstvo in protizračna obramba imata štiri zračne baze, od katerih so tri v pomorskih sektorjih (2 v severnem in 1 v južnem) in ena v korpusnem območju 3. korpusa (OESS 2005: 12-13).

Poveljstvo kopenske vojske poveljuje s prištavnimi enotami⁴⁵ in dvema korpusoma, ki sta največji operativni enoti in sta brigadne sestave. Sestavljena sta iz enot za bojno delovanje, enot za bojno podporo, enot za zagotovitev delovanja in sta popolnjena s profesionalnimi pripadniki, naborniki na služenju vojaškega roka in rezervno sestavo. Korpusa izvajata usposabljanje za samostojno delovanje za daljše časovno obdobje in sta deklarirana kot premične enote. Korpusa imata operativno odgovornost v dodeljenem območju odgovornosti, kar pomeni, da so organizirani na geografsko teritorialnem principu. V letu 2005 sta bila ukinjena 1. in 5. korpus kopenske vojske v skladu s prestrukturiranjem oboroženih sil (ibidem).

---

⁴⁴ Pomorski sektor – sever, Pomorski sektor – jug, 3. korpusno področje kopenske vojske, 4. korpusno področje kopenske vojske in 4. zračne baze vojnega letalstva in protiletalske obrambe (OESS 2005: 12-13).

⁴⁵ Protioklepno topniško-raketno brigado, topniško-raketno brigado, inženirsko brigado, obveščevalni bataljon, bataljon za specialne delovanje, RKBO bataljon, bataljon vojaške policije in bataljon zvez.

V prihodnjem obdobju je načrtovana ukinitvev še preostalih korpusnih sestavov skladno s preoblikovanjem oboroženih sil RH (več o tem v nadaljevanju v 3.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil). Vojna mornarica deluje samostojno in v okviru združenega delovanja z drugimi zvrstmi. Vloga vojne mornarice je obramba suverenosti Hrvaške in zaščita njenih interesov v Jadranskem morju na otokih in v priobalnem pasu. Vojna mornarica je nosilec in organizator pomorske obrambe Hrvaške. Odgovornost vojne mornarice zajema teritorialno morje, otoke, notranje morske vode in podmorje, nad katerim Hrvaška izvaja polno suverenost in pravico izkoriščanja podmorja in morskega dna. Poleg nalog obrambe in varovanja izvaja vojna mornarica še naloge iskanja in reševanja, nadzora pomorskega prometa, preprečevanje nelegalnega prometa po morskih poteh, zaščite in varovanja naravnih bogastev in pomoči ob ekoloških in elementarnih nesrečah (Jane's Sentinel Security Assessment The Balkans. Dostopno na http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/BALK_doc_view, 23. 2. 2007).

Vojno letalstvo in protizračna obramba izvajata naloge varovanja suverenosti zračnega prostora in pomoč v zračnem prostoru za ostale zvrsti vojske pri izvajanju združenih operacij. Sta nosilec in organizator integrirane sestave protizračne obrambe (OESS 2005: 13 in Jane's Sentinel Security Assessment - The Balkans. Dostopno na http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/BALK_doc_view, 23. 2. 2007).

Poveljstvo za izobraževanje in usposabljanje ima sedež v Zagrebu in je odgovorno za celotno združeno usposabljanje, medtem ko je poveljstvo za logistiko odgovorno za logistično usposabljanje in vsesplošno logistično podporo oboroženim silam. V sklopu poveljstva za izobraževanje in usposabljanje je organiziran center za bojno usposabljanje, katerega naloga je izvajanje usposabljanja vseh enot. V vseh zvrsteh se v sklopu poveljstev izvaja specialistično usposabljanje zaradi specifične posameznih služb in enot. Strokovna vojna znanja na višjem nivoju se pridobivajo v sklopu Poveljniško štabne šole in bojne šole, ki sta v okviru Poveljstva za izobraževanje in usposabljanje. Center za mednarodne vojne operacije izvaja usposabljanje za posameznike in enote, ki se pripravljajo za sodelovanje v operacijah Nata in ZN (Tatalović 2003: 213-214).

Shema 3.1. Organizacijska struktura oboroženih sil Republike Hrvaške

Vir: (OESS 2005: 19, Priloga št. 2)

3.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil

Republika Hrvaška lahko svojo varnost uresniči v okviru kolektivne obrambe, kakršno nudi polnopravno članstvo v Natu. Kot kandidatka za članstvo v EU vseskozi prilagaja svoj obrambni sistem parametrom, opredeljenim z evropsko varnostno in obrambno politiko v okvirih skupne zunanje in varnostne politike EU (OESS 2005: 4).

Ministrstvo za obrambo je zastavilo nekaj reorganizacij oboroženih sil od njihovega nastanka leta 1990. Po načelih vojske so delovale prve enote ZNG, ki je bil ustanovljen z odlokom Predsednika Republike 20. 4. 1991. V teku leta 1991 sta se Teritorialna obramba in ZNG združila v novo ustanovljene brigade in tako formirala prve enote hrvaške vojske, katerim so v decembru 1991 bile dodane še domobranske enote. Enot Teritorialne obrambe so postale rezervne enote ZNG, tako da so od decembra 1991 hrvaško vojsko

tvorile enote ZNG in domobranske enote. Po koncu domovinske vojne se je pokazalo v notranjih razmerah in tudi na podlagi želje približevanja mednarodnim zavezništvom, da je oborožene sile potrebno reformirati. Tako je v letu 1998 prišlo do preoblikovanja t.i. vojne strukture v mirnodobno strukturo, v sklopu katere je bilo demobiliziranih okrog 200.000 pripadnikov hrvaških oboroženih sil. Tako je v letu 1998 bilo število pripadnikov vojske ocenjeno na 65.506, kar naj bi predstavljalo le 66 % načrtovane sestave glede na novo strukturo oboroženih sil (Čehulić v Grizold 2003: 207-219).

Nova mirnodobna organizacija je bila postavljena glede na modele, ki so bili oblikovani v zahodnih državah. Model sloni na sektorski organizaciji, to je na funkcionalnem povezovanju različnih subjektov oboroženega boja. Nov sistem je združil niz sorodnih funkcij na Ministrstvu za obrambo in na generalštabu, tako da sta postala primerljiva z zahodnimi vojaškimi organizacijami. Pozitivni premiki v generalštabu so organizacija sektorja za vojaško strategijo in obrambno načrtovanje, za poveljniško-informacijske sisteme ter za nadzor in delitev proračuna. Nova mirnodobna organizacija Ministrstva za obrambo in generalštaba je imela nekatere pozitivne rešitve, vendar je bila kljub temu nepopolna in predvsem neustrezna, saj je bila kopija organizacije, ki je bila v veljavi v ameriških oboroženih silah. Pri tem so bile popolnoma zanemarjene osnovne razlike med družbenimi razmerami in okoljem, a tudi razlike glede zgodovinskih dejstev in gospodarskih zmožnosti med Hrvaško in Ameriko, od katere ji bil model prekopiran (Rode 2002: 121-123).

Glavni namen je bil, kot sem omenil, potreba po oblikovanju organizacije, ki bo zadovoljevala mirnodobne potrebe države za razvoj in približevanje evroatlantskim standardom. Zato si je vlada v programu dela za čas od leta 2000 do leta 2004 postavila enega od ciljev, ki govori, da je potrebno oborožene sile reorganizirati, da bodo pripravljene odgovoriti novim virom ogrožanja, da bodo sposobne delovati uravnoteženo glede potreb nacionalne varnosti in da bodo preko mednarodnih obveznosti prispevale k regionalnemu, evropskemu in svetovnemu miru in stabilnosti. Z vstopom v PFP leta 2000 in s sodelovanjem v planiranju partnerskih ciljev je Hrvaška do sedaj sprejela več kot 40 partnerskih ciljev. V skladu s temi cilji je Hrvaška pristopila k reorganizaciji oboroženih sil s ciljem razvoja modernih, sposobnih, dobro opremljenih in ekonomičnih sil. V prvi fazi je šlo predvsem za sprejem ključnih strateških dokumentov (glej 3.4.1.1. Temeljni predpisi),

katerih namen je bil postaviti osnove za začetek reorganizacije celotnega sistema nacionalne varnosti in znotraj njega oboroženih sil kot akterja pri zagotavljanju varnosti v državi. V procesu je prišlo do sprememb organizacijske strukture in razvoja novega obrambnega razporeda oboroženih sil, skupaj z novo teritorialno razdelitvijo države, zmanjševanjem števila vojakov in predvsem z uskladitvijo potreb vojske z realnim planiranjem finančnih sredstev (Tatalović 2003: 211-214).

Vendar se kljub zastavljeni reorganizaciji pojavljajo dvomi o sposobnostih oboroženih sil RH za vstop v NATO. Izjava veleposlanice v Hrvaški Victorie Nuland, da Hrvaška še ni pripravljena za vstop v NATO zaradi nepripravljenosti vojaškega in državnega vrha, da povečajo število vojakov na misijah po svetu je podvomila o vseh dosedanjih reformah in odprla novo poglavje, ali so reforme sploh bile izvedene oz. se izvajajo. Za vse neizvedene ukrepe naj bi bili odgovorni predvsem pristojni državni uslužbenci v vseh vladah od leta 2000 do sedaj. Kot primer se navaja operacija ISAF v Afganistanu, ko je država obljubila, da bo povečala svoj kontingent za 150 vojakov, vendar so poslali le 50 vojakov. Vzrok je v dejstvu, da je do leta 2005 hrvaška vojska delovala v Afganistanu v »miru«, po tem letu pa so bili pripadniki premeščeni na jug Afganistana, kjer sodelujejo v vojnih operacijah, za kar pa niso niti približno ustrezno opremljeni. Zato se postavlja vprašanje, ali hrvaška vojska zaradi svoje opremljenosti sploh lahko sodeluje v humanitarnih operacijah (Libanon so odpovedali zaradi neustrezne opreme). Kot nesposobnost vojske, da bi izvajala svoje naloge v zagotavljanju nacionalne varnosti v državi ali širšem mednarodnem okolju, se izpostavljajo neurejene statusne, materialne, infrastrukturne, profesionalne⁴⁶ in še kakšne razmere (Žabec 2006: 33).

Zaradi vseh navedenih kritik domače in tuje javnosti je Ministrstvo za obrambo pripravilo »Dolgoročni plan razvoja oboroženih sil Republike Hrvaške 2006 – 2015«, ki zajema:

- poslanstvo in naloge, vojaške sposobnosti in strukturo oboroženih sil RH,
- razvojne cilje oboroženih sil RH in
- financiranje dolgoročnega plana razvoja oboroženih sil RH.

---

⁴⁶ Za profesionalnost – profesijo velja, da njeni člani posedujejo visoko stopnjo specializiranega teoretičnega znanja ter določene metode in načrte za uporabo tega znanja v vsakodnevni praksi, opravljajo svoje naloge po nekakih etičnih pravilih, kodeksih, da čutijo pripadnost in jih povezuje visoka stopnja korporativnosti (Jelušič 1997: 106).

Z realizacijo plana si je Hrvaška zadala nalogo, da bo sposobna izvajati ustavno nalogo zaščita suverenosti in neodvisnosti ter obrambe teritorialne celovitosti Hrvaške. Z reorganizacijo naj bi hrvaška vojska bila sposobna izvajati naloge, kot so bile opredeljene v strateških dokumentih nacionalne varnosti hrvaške (Dolgoročni plan razvoja oboroženih sil RH 2006 – 2015: 77).

3.4.2.2. Civilna obramba

Civilna obramba je v Hrvaški opredeljena kot sistem institucij in aktivnosti, ki so usmerjene v zagotovitev vseh potrebnih zmogljivosti za obrambo države z nevojaškimi sredstvi. Civilna obramba z nevojaškimi sredstvi in načini zagotavlja delovanje oblasti, gospodarstva in družbenih dejavnost, skrbi za zaščito in oskrbo prebivalstva in podpira izvajanje vojaške obrambe. Kot komponenta strateškega dela integralne obrambe, je civilna obramba sestavljena iz organizacijskih, človeških in materialnih potencialov specifičnih nosilcev obrambnih aktivnosti. V funkcionalnem smislu je ta komponenta poleg navedenih aktivnosti usmerjena na zagotavljanje vseh potrebnih predpostavk za sestavo, planiranje, opremljanje in stabilno financiranje obrambe Hrvaške. V primeru krize oz. oboroženih spopadov je glavna naloga civilne obrambe zagotavljanje nemotenega delovanja naslednjih funkcij:

- upravljanje institucij in aktivnosti obrambnega sistema,
- proizvodnje in opravljanja storitev za oborožene sile in prebivalce države,
- zaščite in reševanja ljudi ter materialnih dobrin s ciljem odpravljanja in zmanjšanja posledic vseh oblik groženj in
- humanitarne pomoči.

Priprave civilne obrambe za delovanje lahko razdelimo na tri dele:

- na priprave organov državne oblasti,
- priprave gospodarskih in družbenih dejavnosti in
- priprave za zaščito in reševanje.

Vlada RH je tista veja oblasti, ki je odgovorna za delovanje civilne obrambe in poleg tega nadzira priprave vseh ostalih organov in je tudi nosilec psihološke obrambe, ki je sestavni del civilne obrambe. Podobno kot državni organi tudi gospodarske družbe načrtujejo svoje

delovanje v izrednih razmerah na podlagi obrambnih načrtov, narejenih po metodologiji, ki jo določi vlada RH. Ustrezno pripravo gospodarskih subjektov izvaja Ministrstvo za gospodarstvo, ki usklajuje vse potrebne aktivnosti. Finančne ustanove so tiste, ki zagotavljajo monetarne in fiskalne predpostavke ter kontinuiteto obrambnih dohodkov. Za ta del je odgovorno Ministrstvo za finance, ki je odgovorno za proračunska sredstva, centralna banka pa skrbi za relativno stabilnost finančnega trga v kriznih razmerah. Civilna zaščita in reševanje je redna dejavnost in načeloma uporablja sredstva iz redne uporabe brez dodatnega dopolnjevanja. Izjema so le institucije civilne zaščite, ki povečajo svoje kapacitete na podlagi uveljavljanja materialne pravice.

Priprave na področju civilne obrambe so načrtovane in se izvajajo za potrebe tridesetdnevnega obdobja (Strategija obrane RH 2002 in Zakon o obrani 2002. Dostopno na <http://www.vlada.hr/>, 23. 2. 2007).

4. VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE MAKEDONIJE

4.1. Viri ogrožanja nacionalne varnosti

Kako oblikovati in izvajati učinkovito varnostno politiko je tudi eno od bistvenih vprašanj Makedonije, ki je po izvedbi referendumu o samostojnosti leta 1991 ostala praktično razorožena z velikimi notranjimi problemi in nepriznavanja s strani vseh štirih sosed: Albanije, Grčije, Bolgarije in Zvezne republike Jugoslavije. Mednarodna skupnost in ZDA kot vodilna svetovna sila so predvidele spopade v tej državi in okrog nje. Zato so ZN po osamosvojitvi Makedonije razširili mandat mirovnih sil v okviru UNPROFOR-ja z ozemlja Republike Hrvaške na Republiko Makedonijo. Leta 1995 je prevzel te naloge UNPREDEP z namenom preprečiti zunanjo agresijo in notranje etnične konflikte med Albanci in Makedonci (Tatalović 1999: 1042-1043).

Medetnični konflikt se je nakazoval od leta 1992 z ustanovitvijo albanske »Iliride« preko zavrnitve skopske vlade, da bi Albanci dobili univerzo v svojem jeziku. Ogrožanje varnosti Republike Makedonije so leta 1999 poglobili Natovi napadi na ZR Jugoslavijo, kar je povzročilo val beguncev s Kosova v Makedonijo. Leta 2001 je ob izbruhu medetničnega konflikta v Republici Makedoniji prišlo do nerazumljive poteze vladajoče strukture, ki ni

reagirala z lastnimi silami, ampak je na podlagi svojega članstva v Partnerstvu za mir pričakovala pomoč Nata. Marca 2001 je prišlo do oboroženega napada Albancev na makedonske policijske enote, kar je vodilo v medetnične konflikte, ki so trajali vse do podpisa Ohridskega sporazuma avgusta 2001. Po podpisu Ohridskega sporazuma so se razmere v medetničnih odnosih začele umirjati. Stanje na področju ogrožanja pa se predvsem orientira v odnos do sosednjih držav. Vsaka od sosednjih držav ima težnje do Republike Makedonije pa naj si bodo te ozemeljske ali manjšinske, ki izhajajo iz daljne ali bližnje zgodovine (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 259).

Trenutno zavedanje notranjega ogrožanja je postavljeno v »podzavest prebivalstva«, predvsem zaradi izpolnjevanja Ohridskega sporazuma. Vsaka od strani, ki sta bili glavni udeleženci konflikta, razlagata sporazum v svojo korist in vidita v uresničevanju obveznosti iz sporazuma le svoje cilje (Pogovor z veleposlanikom Republike Slovenije (g. Marjan Šiftar) v Republiki Makedoniji, 31.12.2006, Ljubljana).

4.1.1. Značilnosti širšega varnostnega okolja

Ni nujno, da opredelitev grožnje v nekem območju - regiji vsebuje elemente objektivne ocene, kajti subjektivna dimenzija je tista, ki vsebuje znane elemente varnostne politike. Pomembnost varnostne politike je močno odvisna od akterja, ki opredeli, kaj varnost je. Idilična slika »kooperativne varnosti« in nova varnostna agenda nas v primeru Makedonije zavajata. Skozi čas nestabilnosti, etničnega razdora, ekonomskega propada in individualne ogroženosti v sivi coni jugovzhodne Evrope je Makedonija ustvarila svoj »virtualni svet«, v katerem so bili mnogi varnostni problemi absorbirani v vsakdanje življenje in so postali celo način preživetja. Kot ostale države območja jugovzhodne Evrope je tudi Makedonija v zadnjih petnajstih letih šla skozi varnostno dilemo vojaške proti nevojaški grožnji v regiji. Čas je pokazal, da je v okolju, v katerega je umeščena Makedonija, vseskozi bistveno bolj prisotna nevojaška grožnja kot vojaška grožnja varnosti (Vankovska v Grizold 2003: 227-237).

Oceno tega stanja potrjujejo stalno prisotni medetnični konflikti znotraj posameznih držav območja jugovzhodne Evrope, ki povzročajo destabilizacijo regije⁴⁷. Prav zaradi tega se mora Makedonija zavedati, da ne glede na interese mednarodne skupnosti in še posebej ZDA po stabilizaciji območja jugovzhodne Evrope mora razvijati varnostno politiko, ki bo prispevala k nacionalni varnosti in varnosti v regiji.

4.1.2. Viri ogrožanja iz neposrednega okolja

Vire ogrožanja iz neposrednega okolja lahko razdelimo na vojaške (agresija z orožjem) in nevojaške. Cilje, ki so opredeljeni kot vojaški, lahko razdelimo na tiste z radikalnimi cilji in tiste z omejenimi cilji. Ocena prisotnosti grožnje iz neposrednega okolja je precej manjša kot grožnja varnosti, ki izhaja iz notranjega okolja (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of&, 28. 1. 2007).

Grožnjo, ki bi bila izvor za vojaški napad na Makedonijo, lahko opredelimo kot malo verjetno, ker v neposrednem okolju ni mogoče zaznati neposrednih indikatorjev, ki bi nakazovali na vojaški napad z radikalnimi ali omejenimi cilji z namenom zasedbe ozemlja ali rušenja ustavnopravnega sistema. Ta ocena temelji predvsem na sporazumu med ZDA in Makedonijo o namestitvi neomejenega števila sil z neomejenim časovnim rokom na ozemlju Makedonije in predvsem na dejstvu, da tudi v prihodnje ni pričakovati vojne svetovnih ali regionalnih razsežnosti (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

Čeprav ne moremo zanemariti, da možnost vojaškega konflikta z omejenim ciljem obstaja, je ta ocena narejena predvsem na odnosu do sosednjih držav⁴⁸, ki imajo zgodovinsko

---

⁴⁷ Zadnji primer, ki je močno vplival na varnostno sliko regije, je odločitev posrednika Martija Ahtisarija, da se Kosovu omogoči v prihodnosti t.i. nadzorovana samostojnost. Kljub uradnemu zanikanju Tirane, da ni težnje po združitvi Kosova, dela Makedonije, južne Srbije in vzhodne Črne gore, kjer živijo prebivalci albanske narodnosti, v eni državi, kot je bila to želja pred sedemnajstimi leti ob razpadu SFRJ, je ta odločitev močno vplivala na varnost v širši regiji, vendar bo imela končni učinek šele, ko bo Kosovu dodeljena samostojnost (Jokić 2007: 8).

⁴⁸ Srbija, Bolgarija, Grčija, Albanija in Črna gora.

gledano težnje do Makedonije, ki jih lahko opredelimo kot ozemeljske ter narodnostne. Ob razglasitvi neodvisnosti Makedonije je mednarodna skupnost posredovala s svojimi mirovnimi silami v okviru enot UNPROFOR in pozneje UNPREDEP predvsem zaradi spora s sosednjo Grčijo⁴⁹ (več o tem glej v točki 4.3.1.). Nevarnost uporabe neposredne vojaške sile zmanjšuje in vzpodbuja vojaško sodelovanje. Dejstvo je, da ima Makedonija sklenjene sporazume o vojaškem sodelovanju z dvema članicama EU in NATO⁵⁰, kar pa ni popolno zagotovilo za odsotnost uporabe vojaške sile za doseg radikalnega ali omejenega cilja, kajti zaveznitva združujejo elemente sodelovanja in spora (25 % koalicijskih partnerjev se zaplete v vojno (Russett, Starr, 1996: 17 in Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 249-250).

Rusija je v svojih ocenah podala mnenje, da vojaška ogroženost Makedonije obstaja, kar utemeljuje z dejstvom, da Makedonija lahko postane »vojna baza ZDA«, kar bi vodilo v morebitno militarizacijo države. Ob taki razlagi vojaške ogroženosti lahko ocenimo, da bi Makedonija iz oaze miru postala jabolko spora in faktor nestabilnosti na jugovzhodu Evrope. Iz navedenega lahko sklepamo, da je Makedonija interesno področje za t.i. »velike vojaške sile (NATO-ZDA in Rusijo)«, kar po moji oceni še zmanjšuje neposredno vojaško ogroženost Makedonije, se pa zastavlja vprašanje, kako vpliva t.i. interes vojaških velesil na notranjo varnost Makedonije. Kajti po predvidevanjih deluje na ozemlju Republike Makedonije več kot sto tujih obveščevalnih agencij oz. služb, med katerimi imajo nekatera uradna predstavništva, večina njih pa deluje izven legalnih okvirov (Pogovor z veleposlanikom Republike Slovenije (g. Marjan Šiftar) v Republiki Makedoniji, 31. 12. 2006, Ljubljana).

Kot vir grožnje iz neposrednega okolja je potrebno upoštevati možnost večjih migracij ob morebitnih konfliktih na Kosovu. Če pogledamo v leto 1999, ko je na vrhuncu krize na Kosovo prišlo v Makedonijo okoli 300.000 beguncev (10 % celotnega prebivalstva Makedonije), lahko ocenimo, da taka sprememba pomeni indikator grožnje, ki ga država mora upoštevati pri izvajanju svoje socialne, ekonomske, zdravstvene, kulturne in ostalih oblikah politike, ki imajo neposreden vpliv na varnostno politiko države. Ocene za

---

⁴⁹ Takrat so posamezne politične stranke v Makedoniji trdile, da Grčija nima pravice do Egejskega morja in s tem izkazale težnje po ozemlju Grčije (Jokić 2007: 8).

⁵⁰ Bolgarija in Grčija.

morebitne migracije so, da se lahko ponovi eksodus ob izbruhu konfliktov v Albaniji in Srbiji (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 247 - 250).

Poleg vojaških virov ogrožanja iz neposrednega okolja lahko pride tudi do nevojaških virov ogrožanja, kot sta terorizem in organiziran kriminal. Ocena verjetnosti, da bi prišlo do teh virov ogrožanja, je predvsem odvisna od varnostnega stanja v regiji. Oba omenjena vira ogrožanja, ki prihajata iz zunanjega okolja, moramo oceniti kot grožnjo varnosti, ki ima vpliv na varnost kot notranja vira ogrožanja.

4.1.3. Notranji viri ogrožanja

Viri ogrožanja nacionalnih interesov, ki so opredeljeni kot notranji, temeljijo na neugodnem razvoju notranjih političnih odnosov, socialne politike, gospodarskih odnosov in vplivov na ekologijo. Večina notranjih virov ogrožanja je med seboj vzročno povezanih, saj na primer poslabšanje gospodarskih razmer povzroči zaostanke na področju vključevanja v mednarodne gospodarske in vojaškopolične organizacije, porast kriminala (organiziranega in neorganiziranega) ipd.

S tem, ko je Makedonija postala leta 1991 samostojna država, je bila postavljena pred izziv, da spremeni svoj status nerazvite republike v državo s sodobnimi državnimi institucijami. Vendar je kljub vsemu do danes ostala njena največja slabost neučinkovitost državnih institucij, ki izhaja iz nesposobnosti vseh dosedanjih vlad, da vzpostavijo politični konsenz med strankami (Jokić 2006: 17).

To nas vodi v oceno, da lahko opredelimo to kot nezmožnost uradne države, da izniči vpliv kosovskih Albancev na albansko manjšino, ki je bila zastopana v vseh dosedanjih vladah, vendar so kljub vsemu vseskozi dokazovali, da niso ustrezno zastopani v državnih institucijah. Pri izvajanju teh zahtev jim je izdatno pomagala mednarodna skupnost, tudi na način, da je npr. v poročilu o uveljavljanju Ohridskega sporazuma poudarila, da je le albanska stran izpolnila pogoje, ki so bili vezani na t.i. kvoto 20 % prebivalstva⁵¹ na določenem območju (Brunnbauer 2002: 6-7).

---

⁵¹ Ohridski sporazum je določil, da bo na območju, kjer je več kot 20 % zastopanost druge etnične skupine, njihov jezik prav tako uradni sporazumevalni jezik (Brunnbauer 2002: 6-7).

Kot vir ogrožanja iz notranjega okolja moramo upoštevati tudi večetnično sestavo oboroženih sil (več v točki 4.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil). Vprašanje je, ali je večetnična sestava sil sposobna učinkovito izvajati obrambno varnostne naloge. Predvsem se nam lahko zastavi vprašanje, kako bodo te sile uporabljene v primeru medetničnega spora, kajti z reformo oboroženih sil je zakonodaja opredelila opravljanje notranjevarnostnih nalog. Neučinkovitost takih sil so pokazale vojne na območju nekdanje SFRJ.

Po zadnjih parlamentarnih volitvah leta 2006, ki so bile s strani mednarodne skupnosti ocenjene kot ključne za nadaljnji razvoj in vključevanje Makedonije v mednarodne organizacije, so vladajočo koalicijo sestavili VMRO-DPMNE, DPA in NSDS. Po volitvah je prišlo do demonstracij, ker v vlado ni bila vključena DZI kljub osvojitvi več sedežev v Sobranju kot DPA. Kljub opozarjanju mednarodne skupnosti, da morajo stranke konstruktivno sodelovati, je prišlo do tega, da je politično stanje nestabilno, predvsem zaradi vzpodbujanja DPI k nepriznavanju uradne oblasti (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of, 28. 1. 2007). Vse te aktivnosti lahko ocenimo kot indikator grožnje, ki izhaja iz podpihovanja medetničnega konflikta z namenom destabilizacije notranje varnosti na medetnični osnovi.

Ogroženost, ki jo lahko opredelimo kot ekonomsko, je da Makedonija ni uspela narediti prehoda iz socialističnega v tržno gospodarstvo, kar je tudi eden od vzrokov za povzročanje faktorjev ogrožanja s strani organiziranega kriminala, korupcije in etničnih konfliktov. Nezaposlenost je dosegla 37,7 %, kar je zgodovinski maksimum (Sadiku 2007: 5), po ocenah US State Departmenta je celo še nekoliko višja, z oceno nesorazmernosti med etničnimi skupinami, kar pomeni, da je bistveno večja nezaposlenost med prebivalci albanske narodnosti. BDP, 6.000 evrov na prebivalca je eden najnižjih na območju jugovzhodne Evrope predvsem v primerjavi z državami nekdanje skupne države SFRJ. V času krize leta 2001 je padel še za dodatne 4 %, vendar je po umiritvi razmer v letu 2004 začel rasti za 1,3 % letno. Zaradi nejasne lastniške strukture v gospodarstvu lahko ocenimo, da obstaja strah mednarodne skupnosti za neposredna vlaganja, kar še otežuje ekonomski razvoj, ki je gibalo vsega razvoja. Ti faktorji močno vzpodbujajo sivo ekonomijo,

gospodarski kriminal in korupcijo v gospodarstvu (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of&, 28. 1. 2007).

Korupcijo predvsem v vladnih službah lahko ocenimo kot eno največjih groženj varnosti iz notranjega okolja. Kajti če se korupcija več ali manj nemoteno izvaja v najvišjih vladnih organih, je sodelovanje operativnih organov (policija in obmejni organi) v organiziranem kriminalu toliko lažje, ker ni transparentnega nadzora. Korupcija in organizirani kriminal sta tista dva faktorja, ki še dodatno razslojujeta družbo (Jokić 2004: 17). Na podlagi poročila, ki ga je izdal Transparency International, ki se ukvarja z razširjenostjo korupcije, lahko potrdimo našo oceno, da je korupcija eden od največjih virov ogrožanja iz notranjega okolja, kajti omenjeno poročilo podaja podatke za 63 preučevanih držav, med katerimi je Makedonija na samem vrhu skorumpiranosti (Jokić 2006: 8).

Na točki, kjer se stikajo meje Makedonije, Srbije in Kosova, je del meje, ki je najslabše varovan. To je točka, ki jo lahko opredelimo kot vir ogrožanja varnosti Makedonije v obliki organiziranega kriminala. Skozi ta del meje vodi največ poti pri tihotapljenju belega blaga, drog in orožja. V zahodnem delu Makedonije se nahajajo t.i. centri za droge, kjer se droga, prispela iz Bolgarije, Turčije in Afganistana prepakira v manjše pošiljke za distribucijo v zahodno Evropo. Kumanovo in Skopje sta centra, kjer Albanci zamenjujejo drogo za orožje. V letu 2003 je prišlo do glavnega spopada med pripadniki Osvobodilne vojske Kosova, ki so se ukvarjali s tihotapljenjem orožja, in policijo v Kumanovem. Tihotapljenje ljudi poteka skozi t.i. del meje s Kosovom, ki je najbolj fleksibilen v pomenu varovanja. Vse poti nato vodijo preko Kosova v Albanijo in nato s čolni naprej v Italijo. Problem je še toliko večji, ker v teh aktivnostih sodelujejo pripadniki policije in obmejni organi. Zato mora Makedonija te aktivnosti upoštevati kot neposredno notranjo grožnjo varnosti Makedonije, ki pa je vzpodbujena s strani Osvobodilne vojske Kosova, ki ima močne povezave in vpliv iz Kosova v Makedonijo. In to je tista točka, za katero se ocenjuje, da vodi v destabilizacijo območja in v končnem cilju ustvarja notranjo ogroženost Makedonije (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of&, 28. 1. 2007).

Ocena ogroženosti s strani medetničnega konflikta temelji na tem, da je kljub večji integraciji albanske manjšine v makedonsko družbo vseskozi prisotna albanska težnja po večjem vplivu v vseh segmentih družbe. Leta 1999 je v Makedoniji živelo 23 % Albancev, po zadnji analizi živi v Makedoniji 25 % Albancev (podatek za leto 2002 iz Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of&, 5. 4. 2007), vendar bi ob trendu naraščanja albanske populacije lahko prišlo do povečanja tega procenta do te mere, da bi albansko prebivalstvo postalo večinsko prebivalstvo v Makedoniji, kar bi zagotovo spremenilo varnostno podobo države, saj bi se začeli spreminjati politični, ekonomski, kulturni, socialni in ostali faktorji, ki jih moramo upoštevati pri oblikovanju in izvajanju varnostne politike med makedonsko in albansko etnično skupino. V osnovi opredeljuje konflikt obstoječa politična, gospodarska in varnostna situacija v državi, ki na eni strani vpliva na obstoj celovitosti makedonske države, na drugi strani pa preprečuje možnost povezovanja z Albanijo. Vse to vodi do povezav albanske manjšine z organiziranimi skupinami na Kosovu, ki s svojim delovanjem vzpodbujajo medetnično nestrpnost (Todorovski 1999: 10).

Ocena ogroženosti okolja je narejena predvsem na negospodarnem ravnanju z gozdovi saj je med letoma 1987 in 1992 prišlo do zmanjšanja gozdnih površin za 50 %. Po tem letu se je stanje stabiliziralo in ostalo na enakem nivoju. Gospodarstvo zaradi trenutne slabe razvitosti ne povzroča večje okoljske škode. Makedonija, ki je bila v preteklosti mnogokrat prizadeta s potresi⁵², mora to grožnjo, ki je primarno naravna nesreča, upoštevati kot vir grožnje, ki ima ekološke posledice (Jane's Sentinel Security Assessment. Dostopno na http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Macedonia,%20Former%20Yugoslav%20Republic%20of&, 29. 1. 2007).

---

⁵² Potresno območje je Vardarska cona od Vitačeva preko Gevgelije, Dojrana, Valandova, T. Veleša in Skopja do Tetova in Gostivara. Na tem območju so nastali naslednji potresi z intenziteto IX: leta 1931 v Valandovem in leta 1963 v Skopju (Agencija Republike Slovenije za okolje. Dostopno na http://www.arso.gov.si/podro~cja/potresi/podatki/tolmac_intenzitet.html, 30. 1. 2007).

4.2. Odnos do mednarodnih organizacij

Določitev nacionalnih interesov je odvisno od številnih spremenljivih in nespremenljivih faktorjev, med katere sodijo tudi mednarodne organizacije. Tako zaznavanje ogrožanja, stopnja pomembnosti, posvečena posameznim družbenim problemom, in možne alternative vplivajo na določanje nacionalnih interesov. V demokratičnih državah ni dovolj, da pristojne organizacije določijo nacionalne interese, temveč morajo pridobiti širši politični konsenz in javno podporo, sicer ne bodo imele kritične mase za njihovo izvedbo (Cvrtila 1995: 64).

Makedonija je v obrambnem in nacionalnovarnostnem konceptu opredelila, da so njene zunanjepolitične prioritete dobri sosedski odnosi, aktivno sodelovanje v regionalnih povezavah in ustvarjanje varnostnega okvira v mednarodnih organizacijah. Kot vitalna interesa je opredelila vključitev v NATO in EU. NATO pomeni za Makedonijo steber moderne evroatlantske varnostne strukture, kar pomeni, da bi vključitev Makedonije v organizacijo prineslo stabilnost regiji. Vključitev v EU bi prinesla predvsem politično, ekonomsko in varnostno stabilnost.

4.2.1. Odnos do Nata

Makedonija vidi NATO kot odločilen steber evropske varnostne strukture, kot edino organizacijo, ki lahko zagotovi varnost, stabilnost in prepreči konflikte na območju jugovzhodne Evrope. Širitev Nata na vzhod leta 1998⁵³ je bila tista točka, ki je Makedoniji dajala upanja za nadaljnjo širitev Nata, ki si jo je razlagala kot željo po razširitvi varnosti na območje celotne Evrope. Makedonija upošteva, da polnopravno članstvo v Natu pomeni stalno obvezo, ki mora imeti širok politični in socialni konsenz. V tej smeri se izvajajo tudi vse aktivnosti Ministrstva za obrambo, da bi se dosegle zahteve in standardi zavezništva. Kot začetek približevanja Makedonije k polnopravnemu članstvu v Natu lahko štejemo november leta 1995, ko je bila Republika Makedonija sprejeta v PFP, obenem pa je sklenila dvostranski sporazum z ZDA o namestitvi vojakov na ozemlju držav podpisnic sporazuma

---

⁵³ 1998 so bile v NATO sprejete Češka, Poljska in Madžarska.

v neomejenem številu in brez časovne omejitve. Leta 1997 je Makedonija postala članica novoustanovljenega Evroatlantskega partnerskega sveta, ki je predstavljal širok okvir za sodelovanje med partnerskimi državami, in obenem se je pridružila državam, ki so sodelovale v PFP. Kot prioritete instrumente za doseg cilja interoperabilnosti z državami članicami Nata si je Makedonija zadala:

- izboljšanje postopkov in instrumentov demokratičnega in civilnega nadzora nad oboroženimi silami in sprejetje moderne varnostne in obrambne politike,
- izboljšanje znanj in veščin za približevanje NATO mirovnim operacijam,
- sprejetje ukrepov in aktivnosti, ki bodo izboljšali stanje na področju civilnega in kriznega upravljanja,
- začeti proces izboljševanja poveljevanja in nadzora, ki bo temeljil na sodobnih tehničnih zmogljivostih, ki bodo omogočale vodenje in poveljevanje na kopnem in v zraku,
- sodelovanje v procesu reorganizacije in izboljšanja logističnega podsistema, izkoriščanje vseh potencialov vojaške infrastrukture in
- izbrati najboljše možne tipe za izobraževanje častnikov, podčastnikov in civilnih strokovnjakov za realizacijo IPP ciljev (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

V letu 2003 so bile Makedonija, Hrvaška in Albanija kot države jugovzhodne Evrope združene v jadranski pobudi kot države, ki bodo pridružene Natu. Skupina, včasih znana kot »A3«, je trud zavezništva za stabilnost v regiji in bo s to namero po vsej verjetnosti razširjena v »A5« s priključitvijo BiH in (beri pred razdelitvijo leta 2006) Srbijo in Črno goro. Znotraj te skupine je Makedonija vse skozi deležna velike pomoči predvsem v obliki svetovanja s strani tujih svetovalcev, ki so stalno prisotni v Skopju (Jane's Sentinel Security Assessment – FYRM-NATO. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Na vrhu Nata v Rigi novembra 2006 je bil sprejet sklep, v katerem so bile države jadranske pobude pozvane, naj nadaljujejo z aktivnostmi na političnem in obrambnem področju, ki so potrebne za vstop v NATO, in obenem pohvaljene za dosednji prispevek h graditvi regionalne in širše mednarodne stabilnosti. Ob takšnem nadaljevanju izvajanja aktivnosti in doseganju standardov bo zavezništvo na naslednjem vrhu leta 2008 izdalo povabilo za

polnopravno pridružitve organizaciji NATO (Riga Summit Declaration. Dostopno na <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>, 27. 1. 2007).

4.2.2. Odnos do EU

Makedonija je polnopravno članstvo v EU opredelila kot vitalni interes in strateški cilj. Država je, da bi prikazala svojo voljo in željo po vključitvi v EU, poudarila visoki nivo implementacije pravil in principov, na katerih temelji EU:

- spoštovanje principov in pravil OVSE,
- temeljne osnove za ustanovitev sistema stabilnosti v Evropi, ki temelji na sodelovanju,
- željo po vzpostavitvi stalnega političnega dialoga v bilateralnih in multilateralnih odnosih, zadevah skupnega interesa, prispevek k stabilnosti in dobrososedskim odnosom, obvezo uresničitve in implementacije teh iniciativ.

Aprila 1997 je Vlada Republike Makedonije podpisala sporazum o sodelovanju z EU. Kmalu po tem je leta 1998 parlament sprejel deklaracijo o napredku v zvezi med Makedonijo in EU (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

Leta 2001 predstavniki Republike Makedonije po dveh letih pogajanj z EU v Luxemburgu podpišejo listine o stabilizaciji in možnosti pridružitve Makedonije k EU, kateremu je leta 2004 sledila prošnja za status kandidata. Obenem se zavežejo, da bodo izboljšali odnose z lokalnim albanskim prebivalstvom. V letu 2004, ko je Hrvaški bil dodeljen status kandidata, je bil Makedoniji zavrnen in je bil dodeljen šele leta 2005. Še pred tem je leta 2001 Makedonija podpisala interni gospodarski sporazum z EU, s katerim je EU želela vzpodbuditi tržno menjavo med državo in Unijo. Z namenom, da bi Makedoniji uspelo vzpostaviti normalne gospodarske in socialne razmere, je EU med leti 1992 in 2003 pomagala Makedoniji s sredstvi v višini 606 milijonov evrov (Jane's Sentinel Security Assessment – FYRM-EU. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Odnos EU do Makedonije se izraža tudi skozi zunanjetrgovinsko izmenjavo, v kateri je EU najpomembnejši partner. Vendar se je kljub sprostitvi uvoza mnogih proizvodov iz Makedonije na trg Unije, ta v zadnjih letih celo zmanjšal. Kljub uresničevanju stabilizacijsko-asociacijskega sporazuma med EU in Makedonijo je menjava negativna v

smeri Makedonije, ji pa sporazum vseeno zagotavlja desetletno prehodno obdobje⁵⁴ (Đerić 2007, 10).

Po nekaterih najugodnejših projekcijah Makedonija naj ne bi bila pripravljena na polnopravno članstvo v EU pred letom 2011.

4.3. Odnos do mednarodne skupnosti

Odnos do mednarodne skupnosti sem opredelil v dve smeri: odnose s sosedi in odnos do širše mednarodne skupnosti, ki temelji predvsem na postopkih približevanja EU in NATO in je k njim usmerjen. Vendar pa ne smemo pozabiti, da je Makedonija na začetku svoje samostojnosti bila močno odvisna od ZN in ZDA. Predvsem v smislu, da sta Makedoniji zagotovila, da ni bila že na začetku svoje samostojnosti vpletena v vojaške spopade s sosedi in da je notranjevarnostni položaj države bil stabilen. Zato je v državi bilo vsesplošno odobravanje take politike, kar kaže tudi raziskava javnega mnenja (povzeto po Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 247), v kateri je 48,6 % anketiranih oseb odgovorilo, da se strinja z razporeditvijo sil ZN na ozemlju Makedonije. Tako lahko trdimo, da je odnos Makedonije do mednarodne skupnosti vseskozi opredeljen kot iskanje pomoči pri vzpostavitvi in oblikovanju države in njene politike do držav v regiji in v širši mednarodni skupnosti.

4.3.1. Odnos do držav v regiji

Še v času, ko je bila Makedonija del SFRJ, je bila vseskozi pod t.i. drobnogledom nekaterih sosednjih držav zaradi zgodovinskih vidikov. Ob razglasitvi neodvisnosti⁵⁵ je Makedonija takoj prišla v spor z Grčijo, ker Makedonci ves čas trdijo, da velik del makedonskega naroda živi v Egejski Makedoniji, katera se nahaja v Grčiji, in ker Grki ne priznavajo makedonskega naroda, še manj pa, da en del Makedoncev živi v Grčiji. Tako so v središče spora prišla tri vprašanja: ime Makedonija, državna zastava in deli makedonske ustave, ki po mnenju Grčije implicira na ozemeljske težnje Makedonije do Grčije. Samo zaradi posredovanja ZDA ni prišlo do eskalacije spora med državama, saj so v okviru misije

---

⁵⁴ Stabilizacijsko-asociacijski sporazum se je začel uresničevati leta 2001.

⁵⁵ Republika Makedonija je samostojna država od 8. 9. 1991.

UNPREDEP razmestili vojake, da so preprečili konflikt. Nadaljnji korak k pomiritvi razmer je prispevala EU, ki je ob soglasju Grčije priznala Makedonijo in dosegla ukinitve ekonomske blokade (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 249-250). Kljub vsem naporom po rešitvi spora med Grčijo in Makedonijo se zdi, da bodo odnosi ostali »zastrupljeni« predvsem zaradi konstitutivnega imena Makedonija. Kljub temu da so ZDA priznale Makedonijo z njenim konstitutivnim imenom, obstaja upravičen strah, da bo Grčija ob približevanju EU in NATO uveljavila veto. Zato je leta 2005 generalni sekretar ZN predlagal, da bi se ime »FYRM« (Bivša Jugoslovanska republika Makedonija) uporabljalo le v bilateralnih odnosih med državama, po letu 2008 bi pa prišlo v uporabo le ime Republika Makedonija, kar pa je Grčija zavrnila. Kljub vsem tem razhajanjem pa Grčija vseskozi podpira vstop Makedonije v mednarodne organizacije in vzpodbuja predvsem gospodarsko in kulturno sodelovanje med državama (Jane's Sentinel Security Assessment – Relations with Greece. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Čeprav je Bolgarija med prvimi priznala Makedonijo, kljub temu do leta 1999 ni priznala makedonskega jezika in naroda, kar je vseskozi obremenjevalo odnose med državama⁵⁶. Zanikanje obstoja makedonskega naroda in jezika se izkazuje kot težnja, da se dokaže, kako v Bolgariji (Pirinski Makedoniji) ni Makedoncev in kot izraz teritorialnih zahtev do Makedonije, v kateri, kot trdijo, ne živijo Makedonci, ampak Bolgari. Zato je Bolgarija vseskozi zatrjevala, da je Makedonija le še ena bolgarska država (Tatalović 1999: 1047-148).

Napetosti med državama so bile zmanjšane leta 1999, ko sta državi podpisali bilateralni sporazum, v katerem je Bolgarija priznala ločeno makedonsko kulturo, jezikovno in narodno identiteto, Makedonija pa se je odpovedala zahtevam po polastitvi Pirinske Makedonije. V času medetničnega konflikta je Bolgarija takoj ponudila svojo vojaško pomoč pri reševanju krize. Ta poteza je sicer v mednarodni skupnosti povzročila veliko skrb, ker je pomoč bila razumljena kot vstop vojske Bolgarije na ozemlje Makedonije, kar je Bolgarija pozneje pojasnila zgolj kot pomoč v materialni obliki. Kljub vsem nesoglasjem je z vstopom Bolgarije v NATO in EU sodelovanje med država vse bolj na partnerskem

---

⁵⁶ Leta 1956 je Bolgarija priznala obstoj makedonske manjšine na svojem ozemlju. 63 % prebivalcev Pirinske Makedonije se je razglasilo za Makedonce, kar pa je pozneje bilo zanikano, in prav tako obstoj Turkov (Tatalović 1999: 1047-148).

razmerju (Jane's Sentinel Security Assessment – Relations with Bulgaria, <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Na odnos do ZR Jugoslavije (pozneje državna skupnost Srbija in Črna gora) moramo gledati kot na odnos do ene države, kajti za analizo odnosa do vsake posebej sta prekratek čas samostojni, da bi bilo ustvarjeno konkretno meddržavno razmerje med tremi državami. Odnos Makedonije do ZR Jugoslavije lahko opredelimo kot dober skozi vse obdobje samostojnosti obeh držav, ta pa se je po padcu režima Slobodana Miloševića še izboljšal. Vendar kljub temu sožitju brez konflikta je ZR Jugoslavija priznala Makedonijo šele leta 1996 na pritisk EU, ki je pogojevala priznanje za nadaljnje urejanje odnosov. Kot nevarnost, ki je vseskozi prisotna med državama, je zaostritev odnosov med Srbi in Albanci na Kosovu, kar se potem posredno odraža tudi na odnosih med Makedonci in Albanci. ZR Jugoslavija je vseskozi poudarjala, da ji z geopolitičnega in vojaškostrateškega stališča ni vseeno, ali je Makedonija dobra soseda kot samostojna država ali pa ima na svojem ozemlju tudi vojne baze velikih sil, ki bi lahko ogrožale njeno varnost (Tatalović 1999: 1048).

V času letalskih napadov Nata na ZR Jugoslavijo kljub velikemu pritisku beguncev iz Kosova na Makedonijo ni prišlo do poslabšanja odnosov med državama, kot bi lahko pričakovali. Še posebej je Beograd takrat videl dobro priložnost za propagandno dejavnost proti Albancem, ker je vedel, da bo Makedonija prej ali slej imela podobne težave z albansko manjšino, ki je vseskozi težila k teritorialni avtonomiji, da bi se lahko kdaj pozneje ob zanjo ugodni mednarodni politični volji odcepila od matične države in se skupaj s Kosovom priključila t.i. Veliki Albaniji. Po dogodkih na Kosovu in medetničnem konfliktu sta državi začeli sodelovati na področju izmenjave informacij glede reševanja albanskega vprašanja (Geršak 2002: 24).

Vendar je kljub enaki želji po rešitvi albanskega vprašanja leta 1998 takratni makedonski predsednik Kiro Gligorov zavrnil idejo o oblikovanju t.i. Antialbanske slovanske zaveze, ki bi delovala v duhu preprečitve ustanovitve Velike Albanije. Kljub temu je bil leta 2001 na

srečanju šefov držav in vlad za krepitev procesa sodelovanja v jugovzhodni Evropi sklenjen sporazum o določitvi in opisu državne meje⁵⁷ (Tunjić 2001: 14-17).

Odnosi med državam so boljši, kot bi lahko pričakovali glede na nasprotja med albansko manjšino in makedonsko večino. Albanija sicer priznava Makedonijo kot državo, vendar ne kot državo, ki izključno pripada samo makedonskemu narodu. Albanija se vseskozi ograjuje od dejanj, ki jih povzroča albanska manjšina v Makedoniji, in poudarja, da je spore potrebno reševati po diplomatski poti, obenem pa opozarja, da v primeru izbruha večjih spopadov ne bo ostala križem rok in da bo pomagala Albancem v Makedoniji. Ne glede na omenjeno imata državi interese, ki so usmerjeni v iste cilje, to pa so predvsem izvedba infrastrukturnega programa (cestne povezave, naftovod, telekomunikacije...) na področju povezave jadranske obale s Črnim morjem. Sodelovanje in skupni interes sta državi našli znotraj Jadranske pobude, ki jima narekuje končni cilj in željo po pridružitvi Natu (Jane's Sentinel Security Assessment – Relations with Albania. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

4.3.2. Odnos do širše mednarodne skupnosti

Kot sem že omenil, je Makedonija oz. njen obstoj vseskozi bil odvisen v veliki meri od mednarodne skupnosti oz. njenih mirovnihi sil. Zato je že na samem začetku svoje samostojne poti Makedonija bila vpeta v širšo mednarodno skupnost predvsem zaradi misij UNPROFOR in UNPREDEP⁵⁸, ki sta imeli široko odobravanje tako v politični kot civilni skupnosti. V strategiji nacionalne varnosti je Makedonija opredelila, da so glavni cilji zunanje politike zaščita, vzdrževanje in razvoj interesov Republike Makedonije v povezavi

---

⁵⁷ Vprašanje meje med Srbijo in Makedonijo je bilo rešeno na uradnih pogajanjih med vladama obeh držav med novembrom 2000 in februarjem 2001. Sporazum je bil podpisan 23. 2. 2001 teden pozneje ga je potrdilo makedonsko sobranje. Albanci ne sprejemajo nobene državne meje saj vsestransko povezovanje med njimi projekt Velike Albanije in to je bil tudi temeljni razlog, zakaj sta državi želeli urediti status meje, kajti v primeru samostojnosti Kosova Makedonija te meje ne bi nikoli več dosegla, Srbija pa si je formalno zagotovila nadaljnjo suverenost na Kosovu (Tunjić 2001: 14-17).

⁵⁸ UNPROFOR – februar 1992 do marec 1995 je bil formiran na Hrvaškem z namenom zagotovitve varnosti v demilitariziranih območjih. Pozneje je bil mandat razširjen na BiH in še pozneje na Makedonijo z namenom nadzora in varovanja mejnega območja. UNPREDEP – od marca 1995 do februarja 1999 ustanovljen za poročanje in nadzor o morebitnem kršenju stanja na mejnih območjih (UN Peacekeeping. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>, 2. 4. 2007).

z drugimi državami, začeni z dolgoročnimi zunanjepolitičnimi prioritetai, ki so ob dobrososedskem sodelovanju, še vključevanje in sodelovanje v regionalnih in širše mednarodnih organizacijah, kot sta NATO in EU.

Njeno pot k tema dvema organizacijama sem opisal v 4.2.1.(Odnos do Nata) in 4.2.2. (Odnos do EU), zato na tem mestu ne bi opisoval odnosa do teh dveh organizacij, ki sta del širše mednarodne skupnosti. Je pa zanimiv odnos predvsem do ZDA ki so izkazale velik interes na območju Makedonije. Tako je prišlo ob članstvu Makedonije v PFP do sklenitve dvostranskega sporazuma med ZDA in Makedonijo, ki omogoča državam namestitve neomejenega števila vojakov za neomejeno časovno obdobje (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 248).

Tako razmerje je potrebno gledati predvsem v luči, da si makedonske oblasti želijo sodelovanja in prisotnosti ZDA predvsem zaradi krepitev svojega položaja do držav v regiji in posledičnega vpliva na pacifikacijo albanske manjšine in pomoči pri obrambnovarnostni politiki. ZDA so svojo pozornost do Makedonije dokazale predvsem s tem, ko so leta 2004 priznale Makedonijo z njenim konstitutivnim imenom, kar je povzročilo v širši mednarodni skupnosti, da so nekatere države⁵⁹ v bilateralnih odnosih začele uporabljati ime Makedonija. Svoj odnos do ZDA in njihove politike je Makedonija v zadnjem času kazala predvsem z napotitvijo svojih vojakov v Afganistan in Irak⁶⁰ (Jane's Sentinel Security Assessment – Relations with US. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Makedonija se je ves čas svoje samostojnosti spopadala z nerazumnimi potezami posameznih politikov v zunanjepolitičnih odnosih, kar je pokazala na primeru, ko je podpisala dogovor o neizročanju ameriških vojakov Mednarodnemu kazenskemu sodišču in s tem resno ogrozila svoj status v fazi približevanja EU. Leta 1999 je priznala neodvisnost Tajvana, kar je povzročilo, da je Kitajska v okviru VS OZN glasovala proti podaljšanju misije UNPREDEP, kar je pomenilo, da je bila Makedonija brez zaščite tujih sil, ko so na Kosovu divjali najhujši nemiri vse do razporeditve sil Nata v regijo leta 2001 (ibidem).

---

⁵⁹ Velika Britanija, Nemčija.

⁶⁰ Decembra 2004 je Sboranje potrdilo odhod 32 pripadnikov specialnih enot v Irak in julija 2005 je prispevala 19 pripadnikov enote za prvo pomoč (Jane's Sentinel Security Assessment – Relations with US. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28.02.2007).

Za primerjavo odnosa do širše mednarodne skupnosti je Makedonija nasproti Hrvaški ves čas polno sodelovala z ICTY, kar ta organ potrjuje v svojih letnih poročilih. Tako je s strani ICTY-a poudarjeno, da si Makedonija zasluži zaupanje za hitro aretacijo in izročitev J. Tarčulovskega, ki ga je sodišče iskalo zaradi zločinov proti človeštvu na območju nekdanje Jugoslavije. Iz tega izhaja, da ICTY pripravlja in vrača vse več primerov sodnim organom Republike Makedonije. Čeprav ne gre za najodmevnejše primere, lahko ugotovimo, da si Makedonija na ta način ustvarja ime resnega partnerja v mednarodnih odnosih (Annual Report of the ICTY 2005: 37).

4.4. Izgradnja sistema nacionalne varnosti

Prvi zakon, ki je kakorkoli posegal na področje varnosti je Zakon o obrambi, ki je bil sprejet leta 1992. Vendar kljub sprejetemu zakonu oborožene sile Makedonije niso bile sposobne nuditi nikakršne zaščite ne pred zunanjo ne pred notranjo nevarnostjo, ki je grozila Makedoniji. Prav zaradi tega se je Makedonija, kot sem že omenil, vseskozi zanašala na svojo zunanjo politiko, ki naj bi ji preko mednarodnih organizacij zagotavljala varnost. Prav z načinom izvajanja svoje t.i. varnostne politike je Makedonija pritegnila svetovno pozornost, ki je v svojih ocenah poudarjala, da bi Makedonija lahko vzdrževala svojo varnost s celotnim potencialom države (civilno prebivalstvo, državni organi, gospodarske in javne ustanove, službe in podjetja, ki so posebnega pomena za državo) in seveda z vključevanjem v mednarodne organizacije (Geršak 2002: 38).

Tako je Makedonija šele leta 1998 prvič predstavila svojo Strategijo nacionalne varnosti, ki je določila načine zagotavljanja nacionalne varnosti v miru in v vojni. S strategijo je bilo določeno, da je sobranje kot nosilec zakonodajne oblasti in predstavniško telo državljanov tisti akter, ki izvaja nadzor nad izvrševanjem odločitev vlade glede vprašanj varnosti in spremlja pripravljenost za obrambo države, ugotavlja obstoj neposredne vojne nevarnosti, razglasi začetek in konec vojnega stanja in sprejema proračun za čas vojne (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 254).

S sprejetjem Strategije nacionalne varnosti je bil narejen velik korak naprej v smeri oblikovanja in ustvarjanja pogojev za oblikovanje ustrezne varnostne politike, a če ne bodo oblikovani ustrezni instrumenti in sredstva za izvedbo varnostne politike, bo Makedonija

vseskozi ostala na točki, ko ne bo mogla sama izvajati nalog, ki ji bodo zagotavljale varnost znotraj meja in nasproti zunanjim dejavnikom.

4.4.1. Organizacija in upravljanje obrambno varnostnega sistema

Republika Makedonija ima kot parlamentarna demokracija pristojnosti nad upravljanjem obrambno varnostnega sistema razdeljene med sobranje, vlado in predsednika Republike. Predsednik Republike je vrhovni poveljnik oboroženih sil in opravlja naloge vrhovnega poveljnika s sprejemanjem odločitev glede oboroženih sil v skladu z Zakonom o obrambi in predseduje Svetu za nacionalno varnost⁶¹. Vlada kot izvršilni organ oblasti ima pristojnosti, ki so povezane z vprašanjem varnosti na področju finančnih sredstev (predlaga proračun, predlaga višino sredstev, namenjenih za obrambo), potrjuje predlog obrambe države, preučuje vprašanja, povezana z varnostjo in obrambo Republike in daje predloge sobranju (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 254-255 in Vlada Republike Makedonije. Dostopno na http://www.vlada.mk/english/index_en.htm, 2. 3. 2007).

Sobranje je kot nosilec zakonodajne oblasti in predstavniško telo državljanov tisti akter, ki izvaja nadzor nad izvrševanjem odločitev vlade glede vprašanj varnosti in spremlja pripravljenost za obrambo države, ugotavlja obstoj neposredne vojne nevarnosti, razglasi začetek in konec vojnega stanja in sprejema proračun za čas vojne (ibidem).

4.4.1.1. Temeljni predpisi

Ustava Republike Makedonije je krovni akt, ki ureja temeljna vprašanja obrambne politike, vsa ostala vprašanja, povezana z varnostno politiko, so urejena z zakoni in drugimi podzakonskimi akti. Tako so v zakonu o obrambi, ki je bil sprejet leta 1992 in dopolnjen leta 2000, opredelili osnovni okvir, elemente in pojme nacionalnovarnostnega sistema. S predstavitvijo Strategije nacionalne varnosti in Obrambno strategijo so podali smernice za

---

⁶¹ Svet za nacionalno varnost sestavljajo: Predsednik Republike, predsednik Sobranja, predsednik Vlade in ministri, odgovorni za obrambo, zunanjo politiko in trije člani, ki jih imenuje predsednik Republike (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 254-255 in Vlada Republike Makedonije. Dostopno na http://www.vlada.mk/english/index_en.htm, 2. 3. 2007).

delovanje nacionalnovarnostnega sistema, za izgradnjo in nadaljnji razvoj obrambnega sistema. Obenem so opredelili s Strategijo nacionalne varnosti ter Belo knjigo za obrambo cilje nacionalne varnosti in način doseganja le-teh. Oborožene sile Republike Makedonije se na podlagi izvajanja reform vključujejo v mednarodno okolje, prav tako pa poizkušajo reformirati strukturo in poslanstvo oboroženih sil znotraj države. Kljub vsem sprejetim dokumentom je bilo v preteklosti uresničevanje le-teh v praksi zelo slabo predvsem zaradi nesoglasij med nosilci zakonodajne in izvršilne oblasti (Todorovski 2001: 7 in Geršak 2002: 34-35).

Dokument, ki ga je na tem mestu pomembno omeniti, ni temeljni predpis, ima pa veliko vlogo v izvajanju varnostne politike, je Ohridski mirovni sporazum⁶².

4.4.1.2. Sobranje Republike Makedonije

Makedonija je po ustavi parlamentarna demokracija in zakonodajna oblast je v rokah Sobraja. Pristojnosti sobranja so sprejemanje in spreminjanje ustave, sprejemanje zakonov, ratifikacija mednarodnih sporazumov, odločanje o razglasitvi vojnega stanja, sprejemanje odločitev o sodelovanju, združevanju in razdruževanju z drugimi državami in organizacijami (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 246).

Znotraj Sobraja se ustanovljajo delovna telesa za posamezna področja notranje in zunanje politike. Tako se z vprašanji obrambnovarnostne politike ukvarjata Komisija za varnost in obrambo in Komisija za nadzor varnostnoobveščevalnega direktorata in obveščevalne agencije. Komisija za varnost in obrambo obravnava predvsem vprašanja, ki so vezana na notranjo politiko in obrambo. Komisija za nadzor varnostnoobveščevalnega direktorata in obveščevalne agencije pa vprašanja, ki so povezana s spoštovanjem človekovih pravic in svoboščin, do kršenja katerih prihaja v primerih delovanja direktorata in agencije in predvsem z nadzorom metod, ki jih agencija in direktorat uporabljata pri svojem delu.

(Working bodies. Dostopno na <http://www.sobranie.mk/en/default.asp>, 2. 3. 2007).

---

⁶² Ohridski mirovni sporazum je kompromis, na podlagi katerega je bilo doseženo politično soglasje, ki je Makedoniji prineslo mir, stabilnost in možnosti za nadaljnji razvoj. Dogovor je posegel v preambulo Ustave in petnajst ustavnih določil, kar so bile v glavnem zahteve albanske manjšine (Brunnbauer 2002: 6-7).

4.4.1.3. Vlada

Vlada Republike Makedonije je izvršilna veja oblasti, na čelu katere je predsednik vlade, ki vodi in koordinira štirinajst ministrstev. V pristojnosti vlade je predlaganje proračuna in zakonov ter vodenje politike, izvajanje zakonov in državnega proračuna, nadzor nad delom upravnih teles in vzpostavljanje diplomatskih odnosov. Na področju izvajanja obrambnovarnostne politike vlada predlaga odlok o višini sredstev za potrebe obrambe, predlaga proračun za čas vojnega stanja, potrjuje predlog načrta obrambe države, presoja vprašanja, ki se nanašajo na obrambnovarnostno politiko, in daje sobranju predloge glede teh vprašanj (Defence and Security, Program of the Government of the Republic Macedonia. Dostopno na http://www.vlada.mk/english/index_en.htm, 2. 3. 2007).

Vlada je v program za obdobje 2006 do 2010 zapisala, da je doseganje stalne varnosti in stabilnosti vezano predvsem na polnopravno članstvo v NATO, ob stalnih ekonomskih dosežkih, z dvigom življenjskega standarda ter ob razvoju in spoštovanju demokratičnih načel sodobnih držav. Naloga varnostnih in obrambnih teles je skupaj s strokovnjaki Nata opredeliti njihove potrebne reforme, ki bodo vplivale na obrambnovarnostni sistem s ciljem zagotoviti ustrezno varnost državljanom in državi (ibidem).

4.4.1.4. Parlamentarni odbor za notranjo politiko in obrambo

Makedonija je poskušala izboljšati pogoje za politično in vojaško neodvisnost od prejšnjega političnega sistema, kar je zapisala tudi v Ustavo leta 1991. Tako so zakonsko določili vloge predsednika Republike, vlade in sobranja glede vprašanja varnosti in obrambe države. Parlamentarni odbor za notranjo politiko in obrambo je imel nalogo sodelovanja v pripravi vseh zakonskih dokumentov s področja nacionalne varnosti in obrambe ter izvajanje nadzora nad izvrševanjem zakonskih in ustavnih uredb o obrambi in še posebej odredb Zakona o obrambi. Leta 2002 je Parlamentarni odbor za notranjo varnost in obrambo bil preimenovan v »Komisijo za varnost in obrambo«, vendar ob temu ni prišlo do

velikih sprememb v njegovih pristojnostih in nalogah⁶³ (Assembly of the Republic Macedonia. Dostopno na <http://www.sobranie.mk/en/default.asp>, 2. 3. 2007).

Tako je Makedonija ob vzpostavitvi samostojnosti poskušala slediti opredelitvi normativnih načel nadzora nad oboroženimi silami in varnostnimi organi, kar pa v praksi ni nikoli v popolnosti izvedla. To potrjujejo nesoglasja, ki se dogajajo v makedonski politiki vse od začetka njene samostojnosti, kjer ni notranjepolitičnega konsenza tako med političnimi strankami niti med vlado in predsednikom države. Prav zaradi tega je nemogoče slediti načelom demokratičnih držav, po katerih politični organi izvajajo svoje naloge v skladu z demokratičnimi načeli. To so dejstva, da mednarodna skupnost ocenjuje Makedonijo kot nestabilno državo in vse več prebivalcev Makedonije postaja ravnodušnih do delovanja političnih akterjev v državi (Jokić 2006: 8).

4.4.2. Obrambni sistem

Obrambni sistem združuje v sebi celotni potencial države za obrambo. V ta del štejemo državljanke, organe državne oblasti, oborožene sile, organe civilne obrambe, prav tako pa ne smemo zanemariti organov lokalne samouprave, javnih ustanov in podjetij, ki so posebnega pomena za obrambo države. Strategija nacionalne varnosti opredeljuje, da je obrambni sistem utemeljen na razvoju oboroženih sil, sposobnih za oborožen boj, in na civilni obrambi, ki mora zagotavljati podporo vojaški obrambi in zagotoviti delovanje države, političnega in ekonomskega sistema (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Makedonije. Dostopno na http://www.pimswiki.org/index.php?title=National_Security_Strategy_of_The_Republic_of_Macedonia, 28. 1. 2007).

Po ustavi je vrhovni poveljnik oboroženih sil predsednik Republike in ustavno funkcijo poveljnika izvaja s sprejemanjem strategije in načrta obrambe države, s sprejemanjem odločitve o pripravljenosti, določanjem organizacije in formacije oboroženih sil, njihovega

---

⁶³ Komisija za varnost in obrambo obravnava naslednja vprašanja: zagotavljanje nadzora na področju varnosti in obrambe, obramba države in civilna obramba, sodelovanje s sistemom kolektivne obrambe in varnosti, za katero je država dala soglasje, integracija države v evroatlantske povezave, zaščita življenj, zaščita osebne lastnine, zagotovljene z ustavo, vzdrževanje javnega red, zaščita cest, železnic in jezerskega transporta, nadzor meje, vprašanja migracij in tujcev... več na <http://www.sobranie.mk/en/default.asp>.

razvoja, sprejemanjem dokumentov o uporabi in mobilizaciji oboroženih sil in z drugimi nalogami, ki so opredeljene v zakonu o obrambi (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 254).

Ministrstvo za obrambo (MORM) je tisti del vlade, ki zagotavlja izvajanje obrambne politike in strategije kot dela varnostne politike. MORM v skladu z zakonom o obrambi izvaja naloge v skladu s konceptom organizacijskega razvoja oboroženih sil Makedonije. Generalštab vojske Makedonije je opredeljen kot najvišje strokovno telo Ministrstva za obrambo in izvaja strokovne in operativne poveljevanja makedonske vojske (MORM. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk>, 4. 3. 2007).

4.4.2.1. Oborožene sile

Makedonija je zaradi realizacije vojaške obrambe po osamosvojitvi vzpostavila lastne oborožene sile. Ko so se enote JLA umaknile z ozemlja Makedonije, so nadzor nad mejami države prevzele teritorialne enote, ki pa se pozneje niso razvile v jedro makedonske vojske. Prvi zakon, ki ga je sprejelo sobranje, je bil Zakon o obrambi (14. 2. 1992), ki je ustanovil oborožene sile Makedonije. Vendar, kot se že omenil, kljub sprejetemu normativnemu dokumentu lahko povemo, da oborožene sile niso obstajale ali vsaj bile sposobne izvajati svojega poslanstva, zato se je politika zanašala na pomoč mednarodne skupnosti v primeru ogrožanja varnosti od zunaj ali iz notranjosti (Jane's Sentinel Security Assessment – FYRM. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 28. 2. 2007).

Šele leta 1995 se je makedonska vojska prvič organizirala po operativnih vejah: kopenski, zračni in jezerski obrambi. S sprejetjem novega zakona o obrambi je prišlo do razmejitev pristojnosti med generalštabom in Ministrstvom za obrambo v skladu s standardi NATO. Oborožene sile Makedonije imajo v skladu z Ustavo dodeljene le vojaške naloge, varovanje neodvisnosti, teritorialne celovitosti pred zunanjo agresijo in sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja v mednarodnem okolju. Vendar v političnih krogih obstaja dokaj fleksibilna razlaga možne vključenosti vojske v notranje zadeve, ko je ogrožena teritorialna integriteta. Razlaga se nagiba predvsem v to, če policija ne bi bila sposobna intervenirati bi se oborožene sile avtomatično vključile v izvajanje nalog zagotavljanja notranjega reda (Pantev 2001: 150-153).

4.4.2.1.1. Strategija, doktrina in struktura oboroženih sil

Obrambna strategija predstavlja most med strategijo nacionalne varnosti in vojaško strategijo, saj ne temelji samo na uporabi oboroženih sil, temveč na vseh elementih, ki sodelujejo v izvajanju varnostne politike z namenom odvratanja pred vsemi viri ogrožanja. Obrambna strategija mora izhajati iz strategije nacionalne varnosti, ji slediti in jo podpirati, ne pa jo določati. Pri oblikovanju vojaške doktrine države upoštevajo ekonomske in vojaškopolične razmere, ki izhajajo iz možnih okoliščin, v katerih se država lahko znajde. Na osnovi teh spoznanj se potem določajo sile, sredstva, metode in načini za ustrezno ukrepanje takrat, ko se ogroža državna suverenost, ali takrat, ko so potrebne zgolj preventivne dejavnosti (Anžič 1997: 177).

Makedonija je leta 1998 predstavila svojo prvo »Belo obrambno knjigo«, v kateri je definirala doktrino in strategijo. Makedonija je zaznala, da glavni viri ogrožanja prihajajo iz časa po hladni vojni, v kateri se je pojavljal militantni nacionalizem s težnjo po oblikovanju enoetničnih in verskih držav (Jane's Sentinel Security Assessment – Doctrine and Strategy, FYRM. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 4. 3. 2007).

V konceptu in izgradnji obrambne doktrine Makedonija izhaja iz naslednjih načel:

- ustavnih in zakonskih uredb in sprejetih političnih odločitev,
- lastnih zgodovinskih izkušenj s poudarkom na narodnoosvobodilni vojni v Makedoniji in na vojnah, ki so se odvijale po koncu druge svetovne vojne, še posebej iz tistih na ozemlju bivše SFRJ,
- analize in razvoja sodobnih vojaškopoličnih doktrin v uresničevanju političnih ciljev,
- analize tehnik v vodenju vojn v novih varnostnih razmerah in karakteristik bojnih sistemov in sredstev za vodenje vojne,
- ocen, da v obstoječi strateški situaciji v Evropi v tem trenutku in v prihodnosti ni pričakovati vojaškega spopada, ki bi bil regionalne ali kontinentalne širine,
- obstoječih odnosov Makedonije z evropskimi in svetovnimi velesilami in
- dejstva, da v regiji še zmeraj obstajajo določene težnje po makedonskem ozemlju.

Izhajajoč iz nacionalnih interesov, Makedonija usmerja vse svoje aktivnosti v smeri ohranjanja miru in varnosti v državi in v regiji. V načelih svoje zunanje in notranje politične orientiranosti Makedonija ne sprejema nasilja kot sredstva za reševanje sporov v

državi in med državami. Zato je Makedonija opredelila, da se ji nasilje oz. vojna lahko vsilita in v tem primeru bo izvajala vse aktivnosti z lastnimi obrambnovarnostnimi silami oz. s pomočjo mednarodnih sil s ciljem zagotovitve varnosti državljanom in državi (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 256-257).

4.4.2.1.2. Organizacijska struktura oboroženih sil

Makedonija je v strategiji nacionalne varnosti opredelila, da bo organizirala in razvijala svoje oborožene sile, da bodo sposobne zagotavljati trajno varnost, zaščito interesov, da bodo sposobne sodelovati in pomagati pri zaščiti vitalnih nacionalnih interesov. S sprejetjem Zakona o obrambi leta 2000 je bila definirana vloga oboroženih sil in določena natančna meja med vojaškim in civilnim delom Ministrstva za obrambo, Generalštab je bil prvič organiziran po standardih NATO in je primerljiv z državami NATO. Po krizi v letu 2001 so se pokazale pomanjkljivosti v organizaciji in strukturi vojske, zato je bil izdan »Strateški pregled obrambe, katerega so pomagali pripraviti zunanji strokovnjaki (Turčija, Velika Britanija, ZDA in Francija) in je opredelil bodočo strukturo vojske. Pregled je predvideval strukturo dveh mehaniziranih brigad, polk, sestavljen iz specialnih in izvidniških sil, artilerijski polk, eno aktivno tankovsko četo in dve rezervni tankovski četi. Letalske sile bi po razvoju postale drugo poveljstvo za zračne sile, ki bi poveljevale enotam bojnih letal, helikopterskim enotam in enotam za zračni transport. Doktrina je po razvoju prešla iz teritorialne obrambe v premično s premestljivimi silami v kontekstu kolektivne obrambe s poudarkom proti notranjemu upor (Jane's Sentinel Security Assessment – Armed Forces, FYRM. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 4. 3. 2007).

V letu 2002 je Makedonija izvedla reformo obrambnega sistema (več o reformi v 4.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil) s ciljem izboljšanja strukture, ki bi se bila sposobna spopasti s sodobnimi grožnjami varnosti. Nova struktura je razpustila staro korpusno strukturo oboroženih sil Makedonije, ki ni zadovoljevala potreb poveljevanja in kontrole v skladu z zahtevami zahoda. Nova struktura je sestavljena iz petih podrejenih poveljstev in iz določenega števila bojnih in logističnih enot. Pod neposrednim poveljstvom Generalštaba so: poveljstvo kopenskih sil, poveljstvo zračnih sil in protizračne obrambe, poveljstvo specialnih sil, poveljstvo logistične podpore in center za usposabljanje. Struktura

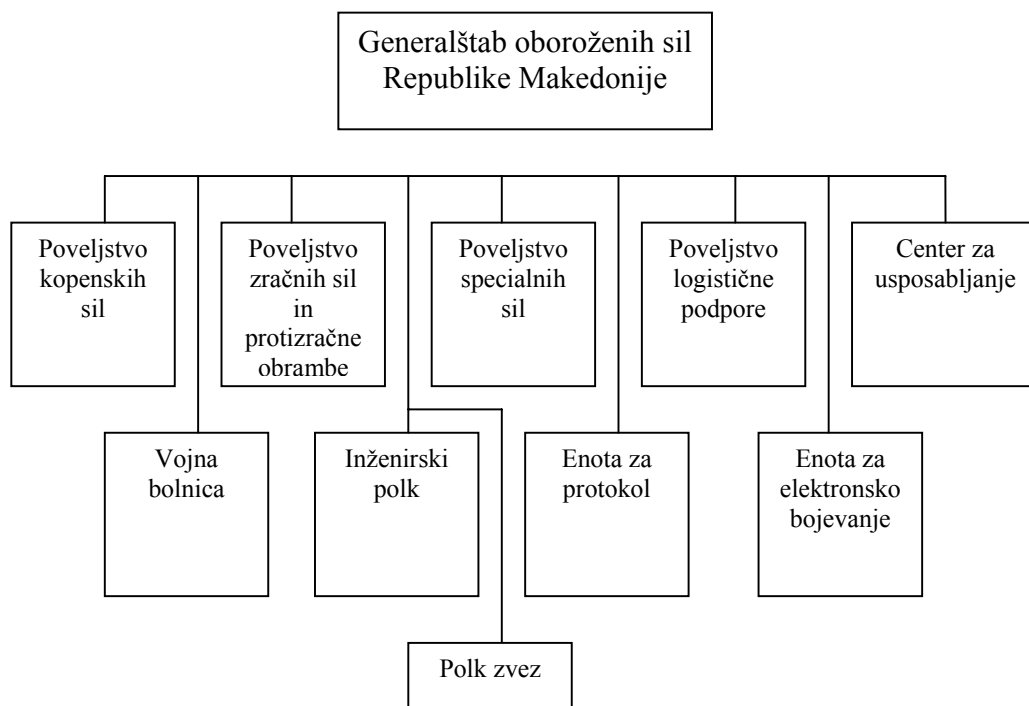
oboroženih sil predvideva 60.000 mirnodobne sestave in 40.000 rezervne sestave. V skladu z novo strukturo se pod neposrednim poveljstvom Generalštaba nahajajo še: polk zvez, inženirski polk, vojna bolnica, častna enota in enota za elektronsko bojevanje. Kot osnovne sile za bojevanje so opredeljene enote poveljstva kopenskih sil, ki izvajajo obrambne operacije v sodelovanju z ostalimi rodovi oboroženih silah. Oblikovane so v enote za hitro posredovanje sestave dveh motoriziranih brigad in enega oklepnega bataljona, strateško rezervo sestave dveh prednostnih brigad in šest teritorialnih brigad in enote za podporo sestave artilerijskega bataljona, bataljona protizračne obrambe, bataljona zvez, logističnega bataljona, inženirskega bataljona, čete vojaške policije, RKBO čete in izvidniške čete. Enote zračne obrambe so sestavljene iz štirih eskadrilj⁶⁴, katerih poslanstvo je zagotavljanje neposredne zračne podpore in obrambe zračnega prostora ter izvidovanja za potrebe vojske. Enote za specialno delovanje so sestavljene iz oddelka za specialno delovanje, bataljona vojaške policije in izvidniškega bataljona. Njihovo poslanstvo je izvajanje specialnih operacij, izvidovanja in zbiranja podatkov o sovražniku, prostoru in času, fizično zavarovanje smeri, območij in infrastrukture (Ministry of defence. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/organization.htm>, 4. 3. 2007).

Večji del poveljstva za usposabljanje predstavljajo izobraževalni centri. Oborožene sile dajejo poudarek izboljšanju izobraževanja in usposabljanja ter pripravljenosti v skladu z zahtevami Nata. Velik poudarek se daje usposabljanju mladih profesionalnih poveljnikov in podčastnikov v skladu z zahtevami Nata. Poslanstvo logističnega poveljstva je, da načrtuje in vodi bojno zagotovitev delovanja in celoten proces vzdrževanja in transporta za potrebe oboroženih sil Makedonije v miru in v vojnem času. Sestavljeno je iz logistične baze kopenskih sil, vojne bolnice in enote za infrastrukturo in vzdrževanje (ibidem).

---

⁶⁴ Bojna eskadrilja, transportna eskadrilja, helikopterska eskadrilja in eskadrilja šolskih letal.

Shema 4.1. Organizacijska struktura oboroženih sil Republike Makedonije

Vir: (Army of the Republic Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk>. 4. 3. 2007)

4.4.2.1.3. Reorganizacija oboroženih sil

Z opredelitvijo sprememb na vseh področjih obrambe so v strategiji nacionalne varnosti⁶⁵ opredeljeni temelji za izgradnjo učinkovite organizacijske strukture oboroženih sil. To pomeni, da so reforme načrtovane v organizaciji in funkcioniranju oboroženih sil v skladu z odločitvami, ukrepi in aktivnostmi, opredeljenimi z letnimi načrti približevanja Natu. Z vračanjem nekaterih makedonskih častnikov iz JLA je znotraj novo ustanovljenih enot vseskozi prihajalo do nesoglasij med častniki, ki so izhajali iz TO in iz JLA. Z ustanovitvijo »Vojske Republike Makedonije«⁶⁶ so bila nesoglasja presežena in oblikovati se je začela vojska, ki je vključevala vse razpoložljive kadre. Kot korak k sodobni vojski so opredelili,

⁶⁵Za več glej Strategija nacionalne varnosti Republike Makedonije, Poglavje 4, Obramba člen 65.

⁶⁶Vojska Republike Makedonije je bila ustanovljena z Zakonom o obrambi leta 1992.

da mora biti na vrhu vojske (beri obrambni minister) postavljen civilist, kar pomeni civilni nadzor nad oboroženimi silami (Pantev 2001: 135-148). A če obrambnega ministra ne obkrožajo kompetentni civilni strokovnjaki, sam ne more zagotavljati zadostnega civilnega nadzora nad oboroženimi silami.

V letu 1995, ko je bila Makedonija sprejeta v Partnerstvo za mir, je prvič spremenila in preoblikovala svoje oborožene sile. Vojsko so organizirali v tri operativne veje: kopensko vojsko, vojno letalstvo s protizračno obrambo in jezersko službo. V času do leta 2000, ko je bil sprejet novi zakon o obrambi, so oborožene sile imele 31.000 pripadnikov v vseh treh vejah vojske. V »Beli knjigi o obrambi«, ki je bila izdana leta 1998, je reforma oboroženih sil zajemala področje vojaške in civilne obrambe. Vojaška obramba se je povezovala s civilno, kateri je bila opredeljena naloga, da zagotavlja ustrezne pogoje za delovanje vojaške obrambe ob sodelovanju gospodarskih struktur. Spremembe so zagotavljale organizacijske spremembe, ki so bile orientirane v spremembe v mirnodobnem času v smeri izgradnje majhne in mobilne vojske, ki bo primerna za delovanje in izvajanje:

- obvezniškega potenciala države,
- dinamične poklicne vojske,
- uporabe ustrezne opreme in oborožitvenih sistemov in
- pričakovanih obveznosti v času od 5 do 10 let v skladu z ekonomskimi zmožnostmi države (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

V času do leta 1998 se je skupno število vojakov vseskozi povečevalo, vendar predvsem na račun večanja stalne sestave, kajti število nabornikov je ves čas ostajalo enako⁶⁷. S sprejetjem Zakona o obrambi leta 2000 je bila definirana vloga oboroženih sil in določena natančna meja med vojaškim in civilnim delom Ministrstva za obrambo, Generalštab je bil prvič organiziran po standardih NATO in je primerljiv z državami NATO. Pri tej reformi, katero je še pospešila kriza v letu 2001, je sodelovalo večje število stalnih predstavnikov držav NATO v Skopju (Jane's Sentinel Security Assessment – Armed Forces, FYRM. Dostopno na <http://www.4Janes.com>, 4. 3. 2007).

---

⁶⁷ Do leta 1996 je bil delež stalne sestave 20 % vseh pripadnikov oboroženih sil, ki je do leta 1998 narasel na 60 %, kar lahko razumemo kot vpliv naraščanja nestabilnosti na Kosovu. Po koncu krize se je procent stalne sestave do leta 2003 zmanjšal na 30 % vendar se je ob tem zmanjšalo tudi število nabornikov, tako da je procent stalne sestave v razmerju do skupnega števila vojakov ponovno znašal 60 %, (Pantev 2001: 154).

V začetku leta 2002 začete reforme v vojski Makedonije so bile usmerjene v smeri učinkovitejše vojaške obrambe pred vsemi vrstami ogrožanja varnosti. Hkrati ločeno od obrambe teritorialne suverenosti države obravnavajo v reformah posebno nalogo vojske, in to je boj proti terorizmu. Z novimi reformami bodo enote kopenske vojske bistveno zmanjšane v letih 2002 do 2007. Po končanju reform bodo oborožene sile sestavljene iz 70 % stalne sestave in 30 % nabornikov. Ohridski sporazum je z namenom umirjanja napetosti med največjima etničnima skupinama predvidel večetničnost v obrambno varnostnih silah Makedonije. Tako so oborožene sile pristopile na tem področju k reformam in zagotovile, da je bilo v OS MK leta 2003 4,14 % častnikov, 13,4 % podčastnikov, 7 % poklicnih vojakov in 1,5 % civilnih oseb albanske narodnosti. V skladu z nadaljnjimi reformami načrtujejo dvig tega odstotka do leta 2007 za več kot 100 % v vseh strukturah (Army of the Republic Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk>, 4. 3. 2007). O tem kaj pomeni večetničnost (predvsem ko je ta sestavljena iz sovražnih si entitet) za obrambnovarnostne strukture sem podal svoje mnenje v analizi virov ogrožanja iz notranjega okolja.

Kljub načrtovanim reformam je vlada v svojem programu za čas od 2006 do 2010 opredelila reformo obrambnovarnostnega sektorja, ki ga bosta sektorja izvajala ob pomoči strokovnjakov NATO na področjih:

- določitev optimalnega števila udeležencev v varnostnem in obrambnem sektorju v skladu z doseganjem standardov EU in NATO,
- modernizacija opreme in deklariranih enot v obrambnih in policijskih strukturah,
- popolna profesionalizacija v vojski in policiji in
- aktivno sodelovanje v NATO in partnerskih misijah in operacijah (Program of the Government of the Republic Macedonia 2006-2010: 26-27).

Kljub vsem reformam se na profesionalizem v Makedoniji gleda le kot na pogoj, ki ga je potrebno zagotoviti za sprejem v NATO in ne kot vrednoto, ki je lastna ljudem, ki opravljajo poklic na podlagi določenih teoretičnih znanj, za katera posedujejo metodološka znanja za uporabo v praksi, in jih od ostalih ljudi ločujejo določena etična pravila in korporativizem (Jelušič 1997: 106). V teku vseh reform je bila Makedoniji donirana vojaška oprema, ki je različnih izvorov in sumljive kvalitete, kar povzroča velike probleme pri doseganju standardov NATO. Vsi ti indikatorji nakazujejo, da vojska Makedonije še

dolgo ne bo izpolnila pogojev na področju opreme in s tem posledično ustrezne usposobljenosti svojega kadra za izvajanje nalog pri zagotavljanju varnosti države in državljanov (Pantev 2001: 154).

4.4.2.2. Civilna obramba

Makedonija upošteva civilno obrambo kot del obrambnega sistema s svojim mestom, poslanstvom, organizacijo in nalogami. Kot del obrambnega sistema se načrtuje reforma civilne obrambe v skladu z reformami obrambnega sistema. Predvsem na področju, ki ureja skupne aktivnosti vojaške obrambne in civilne obrambe, obstaja pomanjkanje normativnih dokumentov, ki bi urejali to sodelovanje, kar bi bilo primerljivo z organizacijo držav članic Nata. Civilna obramba se na doktrinarnem nivoju uvršča v sistem integralne obrambe kot podsistem s svojim mestom, vlogo, organizacijo in nalogami. V takem kontekstu se civilna obramba razume kot element sistema obrambe države, ki se organizira in pripravlja na nevojaških in nenasilnih sredstvih z namenom zagotovitve obrambe, zaščite prebivalcev, materialnih dobrin v miru, izrednem stanju in v vojni. Vendar v realnosti civilna obramba kot taka še ni konstituirana niti v formalnopравnem pomenu. V tem trenutku obstajajo samo posamični elementi, ki delujejo kot civilna zaščita. V tem delu izvajajo naloge zaščite in reševanja, za katere so organizirani v 180 manevrskih enot, v katere je vključeno 14.000 državljanov in upravljajo s 1.400 zaklonišči, ki imajo kapaciteto za 130.000 ljudi (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

Zato ne bom opisoval delovanja civilne zaščite v celoti, ampak bom opisal samo naloge in posamezne funkcije zagotavljanja delovanja civilne družbe zaradi mogoče primerjave s civilno obrambo RH.

Civilna obramba se pripravlja in izvaja naloge zaščite in reševanja kot del obrambe RM za zaščito in reševanje⁶⁸ prebivalstva in materialnih dobrin pred vojnim uničenjem,

---

⁶⁸ Med ukrepe zaščite in reševanja sodijo: evakuacija prebivalstva, zaklanjanje namestitev prizadetega in ogroženega prebivalstva, radiološko-kemično-biološka zaščita, reševanje iz ruševin, reševanje ob poplavih, zaščita in reševanje ob požarih, odkrivanje in uničevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev, prva medicinska pomoč, zaščita in reševanje živali ter asanacija prizadetega območja (White paper of the defense of the Republic of Macedonia. Dostopno na <http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>, 28. 2. 2007).

posledicami vojne in drugih nevarnosti v vojni ter pred naravnimi nesrečami in drugimi nesrečami ter katastrofami v miru. Odgovornost in načrtovanje ukrepov je deljena. Na eni strani so za to odgovorne sile civilne zaščite, ki jih za svoje potrebe oblikuje država, na drugi strani pa so za to odgovorne gospodarske družbe in organi lokalne samouprave, ki jih organizirajo za svoje potrebe (Grizold, Tatalović, Cvrtila 1999: 259).

5. PRIMERJAVA VARNOSTNIH POLITIK REPUBLIKE HRVAŠKE in REPUBLIKE MAKEDONIJE

5.1. Primerjava stanja v sistemu nacionalne varnosti

Primerjavo stanja v sistemu nacionalne varnosti Hrvaške in Makedonije sem gradil na analizi notranjepolitične ureditve, tako da sem analiziral vlogo in naloge akterjev varnostne politike, vlogo obrambnega sistema ter znotraj njega vlogo oboroženih sil in civilne obrambe kot izvajalcev obrambne politike. Pri analizi sem posvetil največ pozornosti strukturi in reorganizaciji oboroženih sil in vplivu drugih organov na izvajanje obrambne politike kot dela varnostne politike.

5.1.1. Organizacija in upravljanje obrambnih sistemov

Tabela 5.1. Primerjalna analiza organizacije in upravljanja obrambnih sistemov

	Hrvaška	Makedonija
Notranjepolitična ureditev	Parlamentarna država	Parlamentarna država
Struktura oboroženih sil	- struktura vsebuje 3 zvrsti (kopenska, vojno letalstvo in vojna mornarica), - 32.866 pripadnikov mirnodobne sestave (63 % stalne sestave, 24 % nabornikov in 13 % vojaških uslužbencev).	- struktura vsebuje 2 zvrsti (kopenska in vojno letalstvo), - 18.050 pripadnikov mirnodobne sestave (71 % stalne sestave in 29 % nabornikov).

	Hrvaška	Makedonija
Reorganizacija oboroženih sil	- reorganizacije usmerjene v strukturne spremembe z namenom prilagoditve zahtevam Nata, - modernizacija opreme, nedokončana zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, - reorganizacija izobraževanja je delno zajela potrebe usposabljanja v skladu s standardi NATO.	- reorganizacija poveljstev v smislu prilagodljivosti novim grožnjam (predvsem po medetničnem konfliktu), - reorganizacija civilne obrambe (ni dokončana, glej naslednjo točko), - modernizacija opreme ni bila izvedena, - izobraževanje in usposabljanje ni prilagojeno standardom Nata.
Vloga civilne obrambe	Deluje kot komponenta strateškega dela integralne obrambe z nalogo z nevojaškimi sredstvi omogočati delovanje vojaške obrambe države.	Civilna obramba je načrtovana kot del integralne obrambe z nalogo z nevojaškimi sredstvi omogočati delovanje vojaške obrambe, vendar v praksi ne obstaja. V praksi deluj le civilna zaščita in izvaja naloge zaščite in reševanja.

Indikatorji notranje politične ureditve, ki so v povezavi z izvajanjem varnostne politike primerjanih držav pokažejo, da imata obe državi politični sistem, ki temelji na parlamentarni demokraciji. Politična oblast je razdeljena na izvršilno in zakonodajno (v obeh državah parlament)⁶⁹ in sicer zakonodajna organa znotraj svoje strukture oblikujeta delovna telesa za posamezna področja, ki sodelujejo pri nadzoru izvajanja nalog s področja varnostne politike. Naloge teh delovnih teles so v obeh primerjanih državah usmerjene predvsem v nadzor nad delom posameznih organov, ki izvajajo naloge na obrambnovarnostnem področju. Izvršilna oblast je v rokah vlade in naloge, ki jih opravljajo vlade v obeh državah, se nanašajo na zagotavljanje proračunskih sredstev, ki so potrebna za izvajanje varnostne politike, in na področje izvajanja zakonskih določil, povezanih z vprašanji nacionalnovarnostne politike. Predsednik države ima vlogo vrhovnega poveljnika oboroženih sil v obeh državah. Obe primerjani državi imata organiziran organ, ki je odgovoren za nacionalno varnost »Svet za nacionalno varnost«, ki ga vodi predsednik

⁶⁹ Hrvaški parlament – Sabor, Makedonski parlament – Sobranje.

Republike, v njem pa delujeta še oba ostala predsednika (Vlade in Parlamenta) in predstavniki resornih ministrstev, ki sodelujejo pri izvajanju varnostne politike. Tako lahko ugotovimo, da se vprašanja nacionalne varnosti v obeh državah rešujejo v političnem organu, v katerem so zastopani najvišji predstavniki vseh političnih vej.

Indikatorji strukture oboroženih sil nam pokažejo, da sta primerjani državi opredelili strukturo in namen oboroženih sil tako, da bosta strukturirali svoje oborožene sile za zagotavljanje trajne varnosti in zaščito nacionalnih interesov v povezavi z zavezniškimi silami. Obe državi sta organizirali svoje oborožene sile po zvrsteh⁷⁰ in v samostojna poveljstva, ki so pod neposrednim poveljstvom Generalštaba oboroženih sil ne glede na zvrst. Enote se popolnjujejo iz vojakov na služenju vojaškega roka, profesionalnih vojakov in iz rezervne sestave. Kot glavne enote so za bojevanje v obeh primerjanih državah opredeljene enote kopenske vojske, ki so namenjene za izvajanje vojaških operacij ob sodelovanju z enotami ostalih zvrsti. Na tej točki se kljub enaki organizacijski strukturi pojavi razlika v določitvi posameznih nalog, ki jih opravljajo oborožene sile. OS RH so strukturirane in namenjene izključno za izvajanje operacij vojaške obrambe države in za sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja v mednarodnem okolju. Makedonija pa je predvsem na podlagi izkušenj iz časa medetničnih konfliktov in z namenom boja proti terorizmu opredelila svojim oboroženim silam tudi naloge zagotavljanja notranjega miru. Tako lahko ugotovimo, da je Makedonija svoje oborožene sile vsaj normativno poskušala strukturirati z namenom odvrčanja notranjih virov ogrožanja varnosti.

Indikatorji reorganizacije oboroženih sil kažejo, da primerjani državi izvajata reorganizacijo oboroženih sil v smeri izgradnje učinkovitega obrambnega sistema, ki bo izvajal svoje naloge v okviru kolektivne obrambe, ki jo lahko uresničita v okviru Nata. V začetku oblikovanja sil, ki so izvajale vojaško obrambo države, sta obe državi izvajali aktivnosti v smeri oblikovanja in reorganizacije oboroženih sil in umestitev teh z Ministrstva za notranje zadeve pod Ministrstvo za obrambo. Hrvaška je predvsem zaradi vojne, v katero je bila vpletena v letih 1991 do 1995, oblikovala vojsko, ki je bila strukturirana na masovnosti. Posledično je leta 1998 demobilizirala 200.000 pripadnikov oboroženih sil in začela reorganizacijo v smeri strukturiranja vojske, ki bi bila funkcijsko

---

⁷⁰ OS RH 3 zvrsti: Kopenska vojska, vojna mornarica in vojno letalstvo; OS RM 2 zvrsti: Kopenska vojska in vojno letalstvo.

primerljiva z zahodnimi vojaškimi organizacijami. V tej fazi reorganizacije je bila narejena napaka, da so prevzeli ameriški model, ki pa ga ni bilo mogoče uporabiti v tem okolju. Z vstopom v PFP je Hrvaška začela reformirati svoje oborožene sile v smeri kompatibilnosti s silami zavezništva. Reforme so zastavili na organizacijskem, izobraževalnem in materialnem področju, da bi se približali standardom Nata. Vsi napor za izpolnitev ciljev reforme imajo močno povezavo z ekonomskimi faktorji, ki pa odločilno zavirajo, da bi oborožene sile Hrvaške lahko dosegle organizacijske in materialne cilje reform.

Makedonija je prvo reformo oboroženih sil izvedla s sprejetjem v PFP in takrat je oblikovala svoje oborožene sile v tri veje⁷¹. Vseskozi do leta 1998 so povečevali število profesionalnih pripadnikov, vendar ne zaradi izvajanja profesionalizacije vojske, ampak predvsem zaradi krize na Kosovu. Kljub temu povečevanju števila profesionalnih pripadnikov se je v času medetničnega konflikta izkazalo, da oborožene sile kot take niso bile sposobne posredovati oz. zagotoviti minimalnih pogojev za zagotovitev varnosti. Po koncu krize je prišlo do reforme v organizacijski strukturi oboroženih sil (reformo so načrtovali in izvajali stalni tuji predstavniki). Vendar kljub strukturalni reformi in reformam v smeri profesionalizma, na katerega se gleda kot na nekaj, kar se mora zgoditi zaradi želje po vstopu v zavezništvo in ne kot na vrednoto, so bile oborožene sile Makedonije v času zadnje reforme opremljene z donacijami vojaške opreme sumljive kvalitete. Večetničnost oboroženih sil lahko opredelimo kot enega od indikatorjev, ki zavira oz. onemogoča, da bi se oborožene sile razvijale v smeri sodobne vojske, ki je sposobna izvajati svoje poslanstvo. Tako lahko opredelimo, da so oborožene sile Makedonije ostale na točki, ki ne zagotavlja izpolnjevanje nalog za zaščito nacionalnovarnostnih interesov države.

Reforme oboroženih sil primerjanih držav so hrvaške oborožene sile pripeljale do točke, ko delno dosegajo cilje državne politike in to je učinkovita zaščita nacionalnih interesov in doseganje varnosti v mednarodnem okolju, oborožene sile Makedonije pa so kljub reorganizaciji ostale na točki, ko niso sposobne izpolnjevati nalog za zaščito nacionalnovarnostnih interesov.

Civilna obramba je pri obeh državah opredeljena kot sistem institucij in aktivnosti, ki so usmerjene v pripravo in na samo obrambo države z nevojaškimi sredstvi. Na doktrinarnem

---

⁷¹ Kopenske sile, vojno letalstvo in jezersko službo.

nivoju je civilna obramba pri primerjanih državah uvrščena v sistem integralne obrambe kot podsistem s svojo vlogo, nalogami in mestom. Civilna obramba v Hrvaški opravlja svoje naloge in funkcije v skladu z usmeritvami in načrti Vlade Republike Hrvaške.

V Makedoniji civilna obramba kot taka še ni konstituirana niti v formalnem niti v pravnem smislu. Obstajajo posamični elementi, ki delujejo kot civilna zaščita, ne pa kot sistem civilne obrambe. Naloge, ki so jih sposobni opravljati, so naloge zaščite in reševanja, ki so organizirane in se izvajajo po načelih delovanja civilne zaščite.

Analiza primerjanih sistemov civilne obrambe nam pokaže, da civilna obramba Republike Hrvaške deluje in opravlja naloge, ki podpira in omogoča delovanje vojaške obrambe države. Sistem civilne obrambe Makedonije kot tak ne obstaja, obstajajo samo posamezni elementi, ki delujejo in opravljajo naloge civilne zaščite in niso v funkciji neposrednega podpiranja in omogočanja izvajanja vojaške obrambe države.

5.1.2. Odnos do mednarodnih organizacij

Primerjavo odnosa Hrvaške in Makedonije do mednarodnih organizacij sem gradil na analizi zunanje politike, pri čemer sem analiziral odnos do držav v regiji in širši mednarodni skupnosti. Pri analizi sem posvetil največ pozornosti odnosu do EU in NATO, kajti obe državi sta v svojih strateških dokumentih opredelili članstvo v teh organizacijah kot strateški in vitalni cilj, ki ga državi želita doseči.

Tabela 5.2. Primerjalna analiza odnosa do mednarodnih organizacij

	Hrvaška	Makedonija
Zunanja politika	Zunanja politika je bila v začetku močno povezana z OZN, predvsem zaradi zagotovitve miru v državi. Po koncu vojne se RH želi oddaljiti od »Balkana«, zato ne vzpostavlja močnih povezav s sosedi. Orientira v odnos do EU in NATO, vendar je ta povezava v močni odvisnosti od sodelovanja z ICTY.	Izvajanje zunanje politike je v Makedoniji vseskozi nadomeščalo naloge, ki izhajajo iz vseh segmentov varnostne politike. Predvsem se je Makedonija vseskozi močno vezala na širšo mednarodno skupnost, ki ji je zagotavljala notranjo in zunanjo varnost in to sta na začetku bili OZN in ZDA. Pozneje se s svojo željo po integraciji v EU in NATO orientira v odnos do teh dveh organizacij.
NATO	Hrvaška je v svojih strateških dokumentih, ki opredeljujejo obrambno in varnostno politiko, opredelila članstvo v Natu kot strateški cilj države. NATO je na zadnjem vrhu pozval države A3, naj nadaljujejo z reformami. Republika Hrvaška se kljub izvajanju reform spopada s problemi politične in vojaške narave pri zagotavljanju pogojev za vstop v NATO.	Makedonija vidi NATO kot steber varnostne strukture, ki bo zagotovil stabilnost in varnost v regiji in državi. NATO je na zadnjem vrhu pozval države A3, naj nadaljujejo z reformami. Republika Makedonija se spopada s problemi politične narave, da bi sploh dosegla konsenz za izvedbo reform na vojaškem področju. Tako je stanje na področju doseganja političnih in vojaških pogojev za vstop v NATO v negotovem stanju.
EU	Članstvo v EU je opredeljeno kot nacionalni interes države. Hrvaška je v pristopanju naredila korak naprej, ko je začela polno sodelovati z ICTY. Po začetku sodelovanja so se začela pristopna pogajanja.	Članstvo v EU je opredeljeno kot vitalni strateški cilj. Praksa nam kaže, da kljub mednarodni pomoči Makedonija nikakor ne uspe vzpostaviti oz. zagotoviti minimalnih kriterijev, ki bi jo približevali EU.

Indikatorji zunanje politike pri primerjanih državah kažejo na to, da sta obe državi oblikovali svojo zunanjo politiko v smeri približevanja mednarodnima organizacijama, kot sta EU in NATO.

V začetku nastanka države je imela hrvaška politika nalogo, kako oblikovati državni aparat, ki bo sposoben oblikovanja in vzdrževanja zunanje politike. Med vojno in po njej je bila glavna naloga zaustavitev spopadov in pozneje pridobitev ter vzpostavitev mednarodnih vezi, ki bodo naklonjene tako na regionalnem kot širšem mednarodnem območju. V odnosih do sosednjih držav je Hrvaška vseskozi vsaj navidezno izvajala prijateljsko politiko, v praksi pa je z večino svojih sosed bila in je v konfliktu⁷². V širši mednarodni skupnosti poskuša vzpostavljati svoje najtesnejše vezi z državami EU in ZDA, katere jo tudi najbolj podpirajo na njeni poti vključevanja v EU in NATO. Kljub navezanosti na države EU in ZDA je zunanja politika eden od faktorjev, ki ne prispevajo k ustrezni nacionalnovarnostni politiki, ki bi državi pomagala ustvarjati stabilno okolje v državi in regiji.

Makedonija je bila po vzpostavitvi samostojnosti v veliki meri odvisna od mednarodne skupnosti in predvsem od mirovnih sil, ki jih je ta zagotavljala. Zato je že na začetku svoje samostojnosti oblikovala zunanjo politiko, ki je kompenzirala nesposobnost obrambnovarnostnih struktur za zagotovitev notranje varnosti in varnosti pred zunanjimi viri ogrožanja. V odnosih z državami sosedami Makedonija vodi ves čas svoje samostojnosti zunanjo politiko, ki v obeh smereh zagotavlja, da med državami ni političnih razhajanj, v realnosti pa je vseskozi prisotna napetost v odnosih, ki imajo zgodovinski izvor v ozemeljski težnjah ali v priznavanju posamičnih narodnosti. V širši mednarodni skupnosti vzpostavlja svoje najtesnejše vezi z državami EU in ZDA, katere jo tudi najbolj podpirajo na njeni poti vključevanja v EU in NATO. Vendar je kljub vsem svojim zunanjepolitičnim izkušnjam Makedonija naredila skoraj usodno napako, ko je priznala neodvisnost Tajvana, kar je imelo za posledico veto Kitajske v VS OZN in umik mednarodnih enot z njenega ozemlja. Na podlagi analize lahko opredelimo, da zunanja politika v veliki meri nadomešča

---

⁷² Z nekdanjo Zvezno republiko Jugoslavijo je bila v vojni. V BiH so enote hrvaške vojske izvajale vojaške operacije v času spopadov med JLA in vojsko BiH.

S Slovenijo je ves čas samostojnosti v sporu okrog meje in delitve premoženja, ki je bilo ustvarjeno v nekdanji skupni državi. Po koncu vojne z ZRJ ima prav tako nerešena vprašanja meje in vojne škode.

Z Italijo je v sporu glede premoženja pripadnikov italijanske manjšine, katerim je bilo premoženje odvzeto po koncu II. svetovne vojne.

naloge obrambno varnostnih struktur pri izvajanju varnostne politike, predvsem zaradi močne želje širše mednarodne skupnosti po umiritvi razmer v regiji.

Primerjava zunanjih politik nam pokaže, da sta obe usmerjeni v sodelovanje z državami NATO in EU in ZDA kot največjim igralcem v globalni politiki. Pri obeh državah se zunanja politika, ki jo izvajata državi do sosednjih držav, vseskozi izvaja na robu političnega konflikta, ki bi v prihodnosti lahko pripeljal celo do konflikta, ki bi prerasel politične okvire. To je predvidevanje, ki ga je potrebno upoštevati, vendar pa dokler bo mednarodna skupnost izkazovala svoj interes po stabilizaciji regije, je verjetnost konflikta skoraj nična, kar se je že izkazalo na primeru Makedonije.

Odnos do Nata kaže, da sta primerjani državi opredelili članstvo v Natu kot nacionalni interes in sta od začetka svoje samostojnosti izvajali aktivnosti, ki bi ju približali tej organizaciji.

Hrvaška je bila na tej točki v slabšem položaju, ker je bila vse do leta 1995 vpletena v vojno, ki je potekala na njenem ozemlju, in ni bila sposobna izvajati aktivnosti, s katerimi bi se približevala tej organizaciji. S sprejetjem v PFP je Hrvaška začela izvajati reforme na obrambnem področju, ki jo približujejo Natu. S svojo udeležbo v mednarodnih operacijah pod okriljem Nata izkazuje svojo željo po sodelovanju pri oblikovanju stabilnega in varnega mednarodnega okolja. Ovira, ki se Hrvaški postavlja na pot v NATO, je predvsem preslaba ekonomska moč, ki ni sposobna podpreti zahtev, ki so postavljene pred oborožene sile na poti v zavezništvo.

Makedonija je ves čas svoje samostojnosti bila deležna pomoči in podpore s strani mednarodne skupnosti. Prav tako so posamezne članice Nata po osamosvojitvi Makedonije izkazale podporo pri reševanju nesoglasij s sosedami, ki so bile med drugim članice Nata. Vendar Makedonija kljub izvajanju reform na obrambnem področju in interesu mednarodne skupnosti, da se vključi v NATO, ni sposobna izvesti reform v praksi do točke, ki bi jo približala Natu. Ovire na tej poti so tako politične kot ekonomske. Vendar za zaključek lahko sklenem, da bosta primerjani državi kljub različnim izhodiščem in različnemu izpolnjevanju pogojev za vključitev v zavezništvo vključeni hkrati, kar nakazuje tudi uvrstitev teh dveh držav v t.i. A3 skupino skupaj z Albanijo. Hrvaška ne glede na to, da dosega več zahtevanih ciljev za vključitev v zavezništvo, ne bo vključena brez Makedonije, kar pomeni, da se vse države iz pobude A3 vključijo naenkrat v zavezništvo.

Vključitev primerjanih držav v NATO bi pomenilo vzpostavitev meddržavnega in vojaškega sodelovanja, ki bi omogočilo vzpostavitev mehanizmov za zagotavljanje varnosti v državah in v regiji.

Odnos do EU pokaže, da sta primerjani državi opredelili članstvo v EU, podobno kot članstvo v NATO, za svoj strateški nacionalni cilj. Podobno kot pri vključevanju v NATO je tudi pri izvajanju aktivnosti za članstvo v EU bila Hrvaška v primerjavi z Makedonijo v slabšem položaju zaradi vpletenosti v vojno na svojem ozemlju. Hrvaška je vse do smrti predsednika Tuđmana poudarjala, da je njen cilj polnopravno članstvo v EU, vendar v praksi ni izvajala ne političnih niti ekonomsko-monetarnih ukrepov, ki bi ji omogočali približevanje EU. Šele po letu 2000 so se začele prve resne reforme na področjih, ki so Hrvaški omogočale začetek približevanja EU, dokončno pa so se odprla vrata za pristopna pogajanja šele, ko je Hrvaška začela polno sodelovati s Haaškim sodiščem za vojne zločine. Projekcije glede vstopa Hrvaške v EU so različne, predvsem med željo uradnega Zagreba in ocenami Bruslja prihaja do razhajanj glede datuma vstopa Hrvaške v EU. Možnost vstopa Hrvaške v EU je odvisna predvsem od politične volje EU po širitvi, kar izkazuje vezanost Hrvaške, da se sprejme v EU sočasno z drugo državo in to je na Turčijo.

Makedonija je bila na poti vključevanja v EU vse do leta 2001 v enakem položaju kot Hrvaška v fazi približevanja EU. Obe državi sta tega leta podpisali »Sporazum o stabilizaciji in možnosti pridružitve k EU«. Vendar je leta 2004 Hrvaški bil dodeljen status kandidata in so lahko začeli pogajanja o pridružitvi, medtem ko je bil Makedoniji zavržen. Šele naslednje leto je bil Makedoniji dodeljen status kandidata. Vendar kljub temu in kljub mednarodni pomoči Makedonija ni uspela vzpostaviti normalnih gospodarskih, socialnih in političnih pogojev za približevanje EU. Najugodnejše projekcije za Makedonijo napovedujejo, da Makedonija ne bo pripravljena na vstop v EU pred letom 2011.

Sklep na podlagi analize je, da je vključitev obeh primerjanih držav v veliki meri odvisna predvsem od interesa EU, da vključi primerjani državi v svojo strukturo. Vključitev obeh držav v EU bi prinesla določeno ekonomsko stabilnost, ki bi omogočala gospodarskim subjektom, da ustvarijo ugodne ekonomske pogoje za izvajanje ustrezne ekonomske in socialne politike. Vsi ti faktorji bi neposredno vplivali na varnost v državi in posledično v regiji.

5.1.3. Vpliv nacionalnega okolja na varnostno politiko

Tabela 5.3. Primerjalna analiza vplivov iz nacionalnega okolja

	Hrvaška	Makedonija
Ekonomski indikatorji	Gospodarski indikatorji se stabilizirajo, še vedno dokaj visoka nezaposlenost in javni finančni primanjkljaj. Neugodno razmerje med izvozom in uvozom.	Nizek BDP, visoka nezaposlenost, nejasno lastništvo gospodarskih družb, velik delež sive ekonomije.
Organizirani kriminal - korupcija - trgovina z mamili - trgovina z belim blagom - trgovina z orožjem	Indikacije korupcije v državnem aparatu v vladnih službah. Policijsko-obmejni organi so predvsem izvajalci trgovine z belim blagom in drogami.	Trgovina z belim blagom, drogami in orožjem je glavni vir financiranja organiziranih tolpe, ki vzpodbujajo medetnične konflikte. Vpletenost policijskih in obmejnih organov.
Ekološki indikatorji	Neustrezno ravnanje z industrijskimi odpadki in obstoj nevarnosti onesnaženja akvatorija.	Neustrezno ravnanje z naravnimi viri, predvsem z gozdovi. Potresno območje je lahko vzrok za nesreče, z negativnimi ekološkimi posledicami.
Medetnični konflikt.	Ne obstaja klasičen medetnični konflikt. Odnos do srbske manjšine je urejen normativno, izvedba ne sledi dokumentom.	Stalno prisoten konflikt med večinskim makedonskim in manjšinskim albanskim prebivalstvom.

Ekonomski indikatorji so pri obeh državah dokaj neugodni, predvsem zaradi visoke nezaposlenosti, pri čemer je potrebno upoštevati, da je nezaposlenost v Makedoniji za 50 % višja od Hrvaške in bistveno neugodnejša v škodo manjšine. Privatizacija se je v obeh državah izvajala netransparentno, s čimer je prišlo do majhnega vlaganja tujega kapitala, kar ima v obeh državah za posledico, da ni bilo dotoka svežega kapitala, kar je še posebej razvidno v Makedoniji, ki ne uspe oživiti svojih večjih gospodarskih družb. V obeh državah se nekonkurenčnost gospodarskih družb izkazuje skozi neugodno razmerje med uvozom in izvozom v korist uvoza, kar govori o nezmožnosti plasiranja lastnih izdelkov na tuje trge in s tem posledično ustvarjanje možnosti za nadaljnje odpiranje tujih trgov. Zaradi neugodnih ekonomskih trendov se je v obeh državah razvila t.i. siva ekonomija, proti kateri se državi

nista borili, ker sta na ta način kupovali socialni mir, še posebej na nerazvitih področjih. V Hrvaški je to predvsem območje, kjer živi srbska manjšina, v Makedoniji pa področje z večinskim albanskim prebivalstvom in kmetijska območja. Vsekakor je potrebno ekonomske indikatorje upoštevati kot možen vir notranjega ogrožanja, kajti ob neugodnih ekonomskih trendih je v bistveno bogatejših državah prihajalo do ogrožanja varnosti. Hrvaška je na tej točki nekoliko manj ogrožena predvsem zaradi počasnega trenda stabilizacije javnih financ in gospodarske rasti. Ekonomski indikatorji nakazujejo ogroženost Makedonije predvsem zaradi stanja na področju tržnega gospodarstva, ki se ne poslabšuje in ne izboljšuje, kar ima lahko za posledico socialne nemire, ki bodo vzpodbujani na medetnični osnovi.

Organizirani kriminal je predvsem na točki, ko ga enačimo s korupcijo, glavni notranji vir ogrožanja varnosti obeh držav. Korupcija pri obeh državah sega na državnem nivoju do vladnih palač, na operativnem nivoju pa je razširjena predvsem v varnostnih organih. Primerjava med državama pokaže, da vladni uradniki v obeh državah omogočajo podjetjem, v katerih so bili zaposleni oz. v katerih imajo lastniške deleže, pridobitev večjih državnih poslov v zameno za finančne ugodnosti. Korupcija na operativni ravni je povezana predvsem s t.i. nezakonitim trgovanjem. Razlika med državama se izkazuje predvsem na točki, da je hrvaška tranzitna država tako za trgovanje z belim blagom kot z drogami.

Makedonija je po analizah ustvarjena kot distribucijski center za trgovino z drogo in belim blagom in kot »finančna borza« za trgovanje med trgovci z orožjem in ostalimi nezakonitimi trgovci. Kot pomemben faktor je pri primerjavi vpliva organiziranega kriminala potrebno upoštevati, da je v Makedoniji organizirani kriminal vzpodbujan s strani albanske manjšine, ki ima močno povezavo z Albanci na Kosovem in ima cilj destabilizirati notranjo varnost Makedonije. V Hrvaški je organizirani kriminal voden in organiziran iz notranjega okolja in nima za cilj destabilizacijo notranje varnosti, ampak ima ekonomski cilj. Oba pristopa organiziranega kriminala destabilizirata notranjo varnost, vendar na različne načine in z različnimi cilji, vendar grožnja varnosti v Makedoniji lahko preseže nacionalni okvir in s tem povzroči krizo v regiji. Ogroženost Makedonije v tem segmentu lahko opredelimo kot večjo v primerjavi s Hrvaško.

Ekološki indikatorji pokažejo, da gre v obeh državah za neustrezno ravnanje z okoljem. Hrvaška ima problem predvsem na področju ravnanja z industrijskimi odpadki, ker nima zgrajenih ustreznih industrijskih odlagališč. Neustreznost ravnanja z odpadki predstavlja tempirano bombo predvsem za vodne vire v prihodnosti. Vodni viri – jadranski akvatorij je po drugi strani ogrožen zaradi plovnih poti ob jadranski obali, kar je v preteklosti potrdilo že izlitje solne kisline, ki je onesnažila vodna zajetja vse do Plitvičkih jezer. Kot tempirana bomba ostajajo neočiščena minska polja, ki neposredno vplivajo na onesnaženost okolja in bodo imela še dolga leta vpliv na ekologijo.

Neustrezno ravnanje z gozdovi v Makedoniji je v devetdesetih pripeljalo do zmanjšanja gozdnih površin za 50 %, kar se je v zadnjih letih ustavilo. Največjo ekološko grožnjo Makedoniji predstavlja njega lega na potresnem področju. V zgodovini so potresi povzročali ekološke katastrofe, ki so pozneje povzročile gospodarske probleme, kriminal in socialne probleme. Z vidika ekološke grožnje je Hrvaška zaradi svoje gospodarske razvitosti in negativnih vplivov na okolje bolj ogrožena od Makedonije. Prav tako večjo ekološko nevarnost predstavljajo neočiščena minska polja, ki so tempirana bomba za naslednje generacije.

Medetnični konflikt na območju Hrvaške ne obstaja v klasičnem pomenu. Obstaja predvsem neurejeno razmerje do srbske manjšine. Srbski manjšini so vsaj na normativni ravni zagotovljene pravice, ki ji pripadajo, v praksi se pa ne uspejo realizirati. Problem predstavlja vrnitev beguncev srbske narodnosti na svoje domove in vključevanje srbske manjšine v hrvaško družbo. Zato je potrebno upoštevati ta faktor kot potencialni vir notranje ogroženosti, ki lahko kulminira ob neugodnem gospodarskem in notranjepolitičnem stanju v državi. Ta faktor je lahko tudi vzpodbujen od zunaj, predvsem ob neugodnem političnem trendu v Bosni in Hercegovini in Srbiji.

V Makedoniji je prisotnost medetničnega konflikta med makedonsko večino in albansko manjšino stalno prisotna in je neposredno povezana z ostalimi oblikami notranjega ogrožanja. Medetnični konflikt je poleg organiziranega kriminala največja grožnja varnosti v Makedoniji in je vzpodbujen z obeh strani v konfliktu. Makedonska stran ga vzpodbuja s svojim načinom izvajanja notranje politike, albanska stran pa svojimi zahtevami po vse večji avtonomiji in z oboroženimi konflikti znotraj Makedonije, ki so v večini vzpodbujani s strani Albancev na Kosovu.

Primerjava pokaže, da medetnični konflikt v tem času ne predstavlja večje ogroženosti Hrvaške, predvsem zaradi stabilnih razmer v regiji in dokaj ugodne gospodarsko-politične klime v državi. V Makedoniji pa predstavlja resno grožnjo varnosti, je stalno prisoten in bo tudi v prihodnje prisoten predvsem zaradi skokovitega naraščanja prebivalstva albanske nacionalnosti, kar bi lahko privedlo do poskusa združitve Albancev v Makedoniji, Albaniji in celo na Kosovem. Potrebno je upoštevati, da v tem trikotniku živi populacija 7.000.000 Albancev v treh državah oz. pokrajinah, kar je največ na območju Evrope.

5.1.4. Vpliv mednarodnega okolja na varnostno politiko

Tabela 5.4. Primerjalna analiza vplivov iz mednarodnega okolja

	Hrvaška	Makedonija
Vojaška grožnja	Verjetnost neposrednega vojaškega konflikta je izključena! Potrebno je upoštevati nerešena vprašanja meje s sosedi!	Verjetnost neposrednega vojaškega konflikta je izključena! Potrebno je upoštevati nerešena vprašanja s sosedi tako na narodnostni kot na ozemeljski ravni.
Ozemeljske težnje	Ne obstajajo indikatorji po ozemeljskih težnjah. Obstajajo nerešena vprašanja glede poteka meje s sosednjimi državami (Slovenija, Srbija in Črna gora)	Ni neposredne težnje po ozemlju Makedonije, jo pa Bolgarija tretira kot še eno bolgarsko državo.
Migracije – begunci	Možnost večjih migracij predvsem ob krizi v Bosni in Hercegovini in na Kosovem.	Možnost večjih migracij ob krizi na Kosovem.

Vojaška grožnja kot oblika neposrednega ogrožanja z namenom dosege radikalnih ciljev, kot sta rušitev ustavnopolitičnega sistema in zasedba ozemlja, je pri primerjavi Hrvaške in Makedonije pokazala, da le-ta ne obstaja, predvsem zaradi vojaške in ekonomske izčrpanosti držav, ki so bile vpletene v zadnje vojne na območju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije. Kot faktorji odvratanja vojaške agresije se upoštevajo tudi stalna prisotnost mednarodnih sil, vključitev obeh primerjanih držav v mednarodne

povezave kot sta Partnerstvo za mir in pridruževanje Natu, in predvsem mednarodni interes po stabilizaciji območja jugovzhodne Evrope.

Primerjava stanja v regiji pokaže, da bi ob neugodnem razvoju politik v sosednjih državah pri obeh primerjanih državah lahko prišlo do omejene uporabe vojaške sile, vendar z omejenimi cilji, ki bi bili usmerjeni predvsem na pridobitev dela ozemlja.

Tako lahko vojaško grožnjo kot obliko ogrožanja varnosti opredelimo kot minimalno oz. jo je ob nerešenem vprašanju meje potrebno vseeno upoštevati kot možen vir grožnje.

Ozemeljska težnja kot neposredna oblika ogrožanja nam pri primerjavi pokaže, da nobena od primerjanih držav ni neposredno ozemeljsko ogrožena. Hrvaška ima odprto vprašanje meje na kopnem in morju s Slovenijo, kar je v zadnjih petnajstih letih privedlo do nekaj večjih in manjših obmejnih incidentov, ki pa niso imeli nadaljevanja v realizaciji ozemeljskih teženj z agresijo na ozemlje Hrvaške.

Makedonija ni neposredno ozemeljsko ogrožena, obstajajo pa vseskozi prikrite želje Bolgarije po ozemlju Makedonije, kar nakazuje bolgarska politika, ki utemeljuje, da je Makedonija še ena bolgarska država.

Pri primerjavi vojaške ogroženosti smo omenili, da v regiji obstaja možnost vojaškega spopada ob neugodnem razvoju politike v posameznih državah, in to je točka, ki jo je potrebno upoštevati, da bi sila lahko bila uporabljena za doseg omejenega cilja, to je zasedbe posameznih delov ozemlja primerjanih držav. Verjetnost agresije z ozemeljsko težnjo je skoraj nična.

Migracije-begunci v obeh primerjanih državah predstavljajo grožnjo varnosti iz neposrednega okolja. Vpliv migracij oz. beguncev na varnost Hrvaške je potrebno upoštevati predvsem na podlagi neugodnih gospodarsko-političnih razmerij v Bosni in Hercegovini, kjer živi velika hrvaška diaspora, ki se je že in bi se ponovno selila v Hrvaško ob morebitni zaostritvi razmer v BiH. Kriza na Kosovem bi imela posreden vpliv na migracije, ki bi se deloma tudi končale v Hrvaški kot državi v neposredni bližini kriznega območja.

Migracije – begunci predstavljajo za Makedonijo vir ogrožanja, ki preti predvsem z območja Kosova. S tega območja je v času krize na Kosovu prišlo v Makedonijo 300.000 beguncev, kar predstavlja več kot 10 % celotnega prebivalstva, živečega v Makedoniji. Ob

morebitni krizi v regiji je potrebno računati na ponovitev migracij v podobnem obsegu. Vse te migracije bi še poglobile medetnični konflikt v Makedoniji.

V obeh primerjanih državah je potrebno upoštevati migracije – begunce kot indikator ogrožanja varnosti iz neposrednega okolja, ki bo neposredno vplival na notranje vire ogrožanja. Primerjava pokaže, da je ogroženost s strani migracij faktor, ki ga morata državi upoštevati pri načrtovanju socialne, gospodarske, varnostne, zdravstvene in kulturne politike.

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Cilj naloge je bil na podlagi primerjalne analize ugotoviti stanje v sistemu nacionalne varnosti, odnos obeh držav do mednarodnih subjektov in vpliv teh subjektov na varnostno politiko posamezne države.

Analiza varnostne politike Hrvaške je pokazala, da je sistem nacionalne varnosti Hrvaška gradila v vojnem času, ko so funkcionalni imperativi prevladovali nad drugimi. Vsi napor v družbi so bili usmerjeni v obrambo države, tako da je bila največja pozornost namenjena oblikovanju oboroženih sil, katere je morala sama zgraditi med večletno vojno. Pozneje po koncu vojne in predvsem po letu 2000 je Hrvaška s sprejetjem nekaterih strateških dokumentov na področju obrambnovarnostne politike začela graditi nacionalnovarnostni sistem, s katerim bi zagotavljali varnost pred zunanjimi in notranjimi grožnjami varnosti. Analiza je pokazala, da je Republika Hrvaška z reorganizacijo svojih oboroženih sil ustvarila strukturo obrambnovarnostnega sistema, ki dosega stanje, ko lahko samostojno ali v sodelovanju z zavezništvom izvaja naloge obrambe države in omejeno sodeluje v mednarodnih operacijah kriznega odzivanja pod okriljem zavezništva. Iz tega lahko povzamemo, da obrambnovarnostni sistem delno dosega ključni cilj državne politike, ki je učinkovitejša zaščita nacionalnih interesov in doseganje varnosti v mednarodnem okolju.

Makedonija je v začetku samostojnosti bila v povsem drugačnem položaju od Hrvaške, kajti ni bila vpletena v vojno, vendar prav tako brez nacionalnovarnostnega sistema. Skozi analizo smo prišli do ugotovitve, da obrambne in ostale varnostne strukture v začetku samostojnosti Makedonije niso bile sposobne zagotoviti varnosti v državi in na mejah države. Zato je Makedonija izbrala pot, ko je varnostno politiko nadomeščala z zunanjo

politiko, s katero je preko mednarodnih organizacij poskušala zagotavljati varnost. Medetnični konflikt leta 2001 je bil tisti trenutek, ki je Makedonijo postavil na nova pota reorganizacije obrambno varnostnih struktur, ki pa kljub reorganizaciji in mednarodni pomoči ne izpolnjujejo poslanstva varnostne politike, to pa je zagotovitev varnosti posamezniku in državi.

Tako lahko iz primerjalne analize povzamem naslednje sklepe:

1. Notranja politična ureditev je pri obeh državah strukturirana tako, da se odloča in rešuje vprašanja, ki so povezana z izvajanjem varnostne politike tako, da sodelujejo pri sprejemanju ukrepov, potrebnih za izvajanje varnostne politike, vse veje oblasti in akterji državne oblasti, ki so odgovorni za izvajanje obrambnovarnostne politike.
2. Strukture oboroženih sil nam pokažejo, da sta primerjani državi v opredelitvi strukture in namena oboroženih sil opredelili, da bosta strukturirali svoje oborožene sile za zagotavljanje trajne varnosti in zaščite nacionalnih interesov v povezavi z zavezniškimi silami. Hrvaška je strukturirala oborožene sile izključno za izvajanje operacij vojaške obrambe države in za sodelovanje v operacijah kriznega odzivanja v mednarodnem okolju. Makedonija pa je poleg nalog vojaške obrambe države predvsem na podlagi izkušenj iz časa medetničnih konfliktov in z namenom boja proti terorizmu opredelila svojim oboroženim silam tudi naloge zagotavljanja notranjega miru. Tako lahko ugotovimo, da je Makedonija svoje oborožene sile vsaj normativno poskušala strukturirati z namenom odvrčanja notranjih virov ogrožanja varnosti, kar pomeni, da lahko opravljajo »policijske naloge«.
3. Reforme oboroženih sil primerjanih držav so hrvaške oborožene sile pripeljale do točke, ko delno dosegajo cilje državne politike, kar je učinkovita zaščita nacionalnih interesov in doseganje varnosti v mednarodnem okolju, oborožene sile Makedonije pa so kljub reorganizaciji ostale na točki, ko niso sposobne izpolnjevati nalog za zaščito nacionalnovarnostnih interesov.
4. Primerjava delovanja civilne obrambe pokaže, da civilna obramba Republike Hrvaške deluje in opravlja naloge, ki podpirajo in omogočajo delovanje vojaške obrambe države. Sistem civilne obrambe Makedonije kot tak ne obstaja, obstajajo samo posamezni elementi,

ki delujejo in opravljajo naloge civilne zaščite in niso v funkciji neposrednega podpiranja in omogočanja izvajanja vojaške obrambe države.

5. Zunanja politika obeh držav, je usmerjena v sodelovanje z državami NATO in EU in ZDA kot največjim igralcem v globalni politiki. Pri obeh državah se zunanja politika, ki jo izvajata državi do sosednjih držav, vseskozi izvaja na robu političnega konflikta, ki bi v prihodnosti lahko pripeljal celo do konflikta, ki bi prerasel politične okvirje. To je predvidevanje, ki ga je potrebno upoštevati, vendar pa dokler bi mednarodna skupnost izkazovala svoj interes po stabilizaciji regije, je verjetnost konflikta skoraj nična, kar se je že izkazalo na primeru Makedonije.

6. Odnos do Nata kaže, da sta primerjani državi opredelili članstvo v Natu kot nacionalni interes in sta od začetka svoje samostojnosti izvajali aktivnosti, ki bi ju približali tej organizaciji. Vendar ne glede na sam potek izpolnjevanja kriterijev za vstop v zavezništvo bosta primerjani državi kljub različnim izhodiščem in različnemu izpolnjevanju pogojev za vključitev v zavezništvo vključeni le ob zadostnem interesu držav članic, kar nakazuje tudi uvrstitev teh dveh držav v t.i. A3 skupino skupaj z Albanijo, ki se bo mogoče v prihodnosti razširila v A5 skupino. To pa naj ne bi pomenilo, da se države iz pobude A3 vključijo pozneje v zavezništvo.

7. Odnos do EU kaže, da sta primerjani državi opredelili članstvo v EU, podobno kot članstvo v NATO, za svoj strateški nacionalni cilj. Možnost vstopa Hrvaške v EU je odvisna predvsem od politične volje EU po širitvi, kar izkazuje vezanost Hrvaške, da se sprejme v organizacijo skupaj z drugo državo, in to je na Turčijo. Vključitev Makedonije v EU pa je predstavljena vsaj na leto 2011, če ne še dlje, kajti Makedonija kljub mednarodni pomoči ni uspela vzpostaviti normalnih gospodarskih, socialnih in političnih pogojev za približevanje EU.

8. Pri obeh državah ekonomski indikatorji nakazujejo nevarnost grožnje zaradi neugodnih ekonomskih trendov. Vendar stanje ekonomije v Hrvaški bistveno manj vpliva na razvoj drugih negativnih indikatorjev za ogrožanje varnosti kot v Makedoniji.

9. Organizirani kriminal v obeh državah izraža stanje resne grožnje varnosti, predvsem na točki, ko ga povežemo s korupcijo. V Hrvaški predstavlja predvsem grožnjo notranji varnosti v obliki razraščanja trgovine z drogami, belim blagom in korupcije državnih uradnikov. V Makedoniji, kjer je organizirani kriminal voden in organiziran iz zunanjega

vira, je poleg cilja destabilizacije notranje varnosti verjeten obstoj velike nevarnosti, da trgovina z orožjem privede do oboroženega konflikta, ki bi imel po vsej verjetnosti omejen cilj, vendar lahko povzroči destabilizacijo celotnega območja in širitev oboroženega spopada vsaj z omejenimi cilji v regiji.

10. Neposredna ekološka ogroženost v tem trenutku ne obstaja pri obeh državah. Z razvojem industrije pa se bo povečevala, kar nakazuje primer Hrvaške glede neustreznih industrijskih odlagališč. Ekološka nevarnost se pri Hrvaški nakazuje v primeru pomorskih nesreč v Jadranskem morju, kar bi imelo za posledico veliko onesnaženje akvatorija. V Makedoniji predstavlja posredno nevarnost potresno območje, ki lahko ob večjih potresih vpliva na ekološke, gospodarske, zdravstvene in socialne faktorje.

11. Primerjava stanja v medetničnih odnosih pokaže, da je medetnični konflikt glavni notranji vir ogrožanja obeh držav. V Makedoniji je prisoten predvsem zaradi neustrezne notranje politike države Makedonije in zunanjega vpliva Albancev predvsem s Kosova, ki podžigajo medetnično nestrpnost. Hrvaška nima klasičnega medetničnega konflikta, vprašanje manjšin, predvsem Srbske, poskuša reševati s ponovno integracijo prebivalcev srbske narodnosti v družbo. To se v praksi izvaja drugače kot je prikazano v teoriji. Primerjava pokaže, da je medetnični konflikt resna grožnja predvsem Makedoniji in manj resna Hrvaški zaradi trenutno ugodnega varnostnega stanja v regiji in ugodnih ekonomskih kazalcev v državi.

12. Primerjava možnosti neposredne vojaške grožnje nam pokaže, da ta ne obstaja oz. je za obe državi neznatna, vendar jo je potrebno upoštevati kot možno predvsem na podlagi razvoja neugodnih političnih indikatorjev v regiji

13. Neposredna ozemeljska ogroženost je v obeh državah izključena, kljub temu da ima Hrvaška nerešena vprašanje kopenske in morske meje s Slovenijo, ki so v preteklosti vodili do obmejnih incidentov, vendar niso nikoli prerasli v odkrito ozemeljsko težnjo, podprto s silo. Makedonija ima nerešena vprašanja s svojimi sosedi, vendar nobena odkrito ne izkazuje ozemeljskih teženj po njenem ozemlju.

14. Primerjava vpliva migracij in beguncev nam pokaže, da ta indikator predstavlja najresnejšo grožnjo iz neposrednega okolja za obe državi. V primeru obeh držav lahko pride do večjih migracij, ki bi bile posledica nestabilnih razmer v regiji oz. v državah, na katere mejijo. Migracije kot vir ogrožanja iz neposrednega okolja bi imele za posledico

vzpodbuditev notranjih virov ogrožanja, ki bi izhajali iz ekonomskih, socialnih, medetničnih, zdravstvenih in notranjevarnostnih indikatorjev

Za zaključek lahko ugotovimo, da se grožnje varnosti posameznih držav spreminjajo v odvisnosti od zunanje in notranjepolitičnih razmer v posamezni državi ali regiji. Zato je potrebno pri načrtovanju varnostne politike upoštevati vse faktorje, ki lahko vplivajo na vzpostavitev nacionalnovarnostnega sistema, ki bo zagotavljal notranjo in zunanjo varnost družbe. Na primerjavi ogroženosti Hrvaške in Makedonije smo prišli do spoznanja, da viri ogrožanja iz različnih okolij vplivajo na nastanek novih virov ogrožanja v drugem okolju. Tako so grožnje varnosti Hrvaške in Makedonije predstavljali notranji viri ogrožanja, ki pa so v primeru Hrvaške izključno notranji, v primeru Makedonije pa imajo močan zunanji vpliv.

Na podlagi sklepnih ugotovitev lahko potrdimo hipoteze:

Splošna hipoteza

Varnostna politika držav jugovzhodne Evrope je odvisna od interesov regionalnih in svetovnih sil, kar dokazuje stalna prisotnost mednarodnih vojaških in političnih akterjev v državah jugovzhodne Evrope. Zagotoviti morajo pogoje za izvajanje varnostne politike v državah območja jugovzhodne Evrope, da se to območje stabilizira. S spreminjanjem zunanjepolitičnih razmer so se v državah jugovzhodne Evrope spreminjale tudi notranjepolitične razmere v smeri razvoja instrumentov, ki so bili sposobni oblikovati nacionalnovarnostni sistem, za zagotavljanje ustrezne varnosti državam na jugovzhodu Evrope.

Izvedena hipoteza 1

Obrambnovarnostni sistem Republike Hrvaške je z reorganizacijo svojih oboroženih sil ustvaril strukturo obrambnovarnostnega sistema, ki je dosegel stanje, ko lahko samostojno ali v sodelovanju z zavezništvom izvaja naloge obrambe države in omejeno sodeluje v mednarodnih operacijah kriznega odzivanja pod okriljem zavezništva. Omejeno lahko sodeluje predvsem zaradi ekonomskih faktorjev, ki posledično vplivajo na nadaljnji razvoj

OS in na ustrezno opremljenost sil. Na podlagi teh ugotovitev lahko potrdimo, da obrambnovarnostni sistem delno dosega ključni cilj državne politike, in to je učinkovitejša zaščita nacionalnih interesov in doseganje varnosti v mednarodnem okolju.

Izvedena hipoteza 2

Sistem nacionalne varnosti Republike Makedonije delno izpolnjuje svoje poslanstvo zagotavljanja varnosti. To nam potrjuje primer, da je zunanja politika od začetka samostojnosti Makedonije prevzela naloge obrambnovarnostnega sistema tako, da je vseskozi zagotavljala pogoje za prisotnost mednarodnih subjektov na ozemlju Makedonije, ki so izvajali naloge obrambne in notranjevarnostne politike. Oborožene sile kot del sistema nacionalne varnosti Republike Makedonije s svojo organizacijo in delovanjem ne izpolnjujejo nalog za zaščito nacionalnovarnostnih interesov, kar se je dokazalo v času osamosvojitve, ko niso bili sposobni zavarovati zunanjih meja države in niti posredovati v primeru medetničnega konflikta.

Izvedena hipoteza 3

Vključitev obeh držav v EU bi prinesla določeno ekonomsko stabilnost, ki bi omogočala gospodarskim subjektom, da ustvarijo ugodne ekonomske pogoje za izvajanje ustrezne ekonomske in socialne politike. Vsi ti faktorji bi neposredno vplivali na varnost v državi in posledično v regiji.

Vključitev primerjanih držav v NATO bi pomenilo vzpostavitev mehanizmov meddržavnega in vojaškega sodelovanja, ki bi povzročilo vzpostavitev mehanizmov za preprečevanje vojaških konfliktov med državami na območju jugovzhodne Evrope.

7. LITERATURA

7.1. Samostojne publikacije

1. Anžič, Andrej (1997): Varnostni sistem Republike Slovenije, Ljubljana
2. Bebler, Anton (1998): Slovenia and South-Eastern Europe, München
3. Bebler, Anton (2005): Sodobno vojaštvo in družba, Ljubljana FDV.
4. Buzan, Barry (1991): People, States and Fear, Hervester Wheatsheaf, New York
5. Geršak, Marko (2002): Nacionalna varnost Republike Makedonije, diplomatska naloga, Ljubljana FDV
6. Grizold, Anton (1999): Evropska varnost, Ljubljana
7. Grizold, Anton (1999): Obrambni sistem Republike Slovenije, Ljubljana
8. Grizold, Anton (1998): Perspektive sodobne varnosti, Ljubljana
9. Grizold, Anton (2003): Security and Cooperation in Southeastern Europe, Ljubljana
10. Grizold, Anton (2005): Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju, Ljubljana FDV
11. Grizold, Anton; Tatalović Siniša; Cvrtila Vlatko (1999): Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti, Zagreb
12. Grizold, Anton & Ferfila, Bogomil (2000): Varnostne politike velesil, Knjižna zbirka Profesija, FDV, Ljubljana.
13. Huntington, Samuel P.(1993): The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order
14. Jelušič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva, Ljubljana
15. Luard, Evan (2001): Človek, država in vojna , Ljubljana
16. Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2006): Dugoročni plan razvoja orožanih snaga Republike Hrvaške 2006 – 2015
17. Ministry of Defence Republic of Macedonia (2005): Our way to NATO
18. Malešič, Marjan (2002): Nacionalna in mednarodna varnost, Ljubljana
19. Masleša, Ramo (2001): Teorije i sistemi sigurnosti, Sarajevo
20. Murray, Douglas & Viotti, Paul eds. (1994): The Defense Policies of Nations, A Comparative Study, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
21. Narodne novine (2002): št. 32/2002, Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske

22. Nobilo, Mario (1988): Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa, Politička misao 15/4, Zagreb.
23. OESS – Forum za suradnju u području sigurnosti (2005): Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2006
24. Oxford atlas (1994), London
25. Pantev, Plamen (2001): Civil-Military relations in South-East Europe, Viena
26. Prezelj, Iztok (2001): Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi, Ljubljana
27. Prezelj, Iztok (2001): Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti po koncu hladne vojne, Ljubljana
28. Program Vlade Republike Hrvatske u mandatnom razdoblju 2003 do 2007
29. Program of the Government of the Republic Macedonia 2006-2010
30. P.R. Magoccsi (1998): Historical Atlas of East Central Europe A History of East Central Europe, Vol. 1, London
31. Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (2005), New York
32. Rode, Anže (2001): Varnostna politika Republike Hrvaške, magistrska naloga, Ljubljana:FDV
33. Russett, Bruce, Starr, Harvey (1996) Svetovna politika: Izbira možnosti, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Siani-Davis, Peter (2003): Intenational intervention in the Balkans since 1995, London
35. Stajić Dugomir, Mijaloković Sava, Stanarević Svetlana (2005): Bezbednostna kultura, Beograd
36. Šiftar, Marjan (2006): Pogovor z veleposlanikom Republike Slovenije (g. Marjan Šiftar) v Republiki Makedoniji, Ljubljana
37. Tatalović Siniša (2006): Nacionalna i međunarodna sigurnost, Zagreb
38. Vegič, Vinko (2004): Razvoj in nekatere dileme evropske varnostne politike, Ljubljana
39. Vojna enciklopedija (1978), Beograd
40. Vukadinović, Radovan (2002): Varnost v jugovzhodni Evropi, Ljubljana

41. Zigmund, Anže (2001): Propaganda v medetničnem konfliktu v Makedoniji, diplomska naloga, Ljubljana FDV

7.2. Članki v revijah in zbornikih

1. Arsič, Stanislav, Obramba, V vrtincih državlanske vojne, 04/01, str. 10-13
2. Augustin Palokaj, Jutranji list, Sedam prepreka za ulazak Hrvatske u EU, 3. 2. 2007, str.3
3. Barišić, Marko, Vjesnik, Nacionalna sigurnost je iznad ovlasti i odgovornosti MORH-a, 27. 02.2002, str. 3
4. Branko, Jokić, Delo, Makedonija drugo ime za korupcijo, 20.02.2004, str. 17
5. Branko, Jokić, Delo, Rojeva se še ena albanska država, 21.12.2006, str. 8
6. Branko, Jokić, Delo, Spori v državnem vodstvu, 29.12.2006, str. 17
7. Branko, Jokić, Delo, Čedalje počasneje k cilju, 20. 2. 2007, str. 8
8. Brunnbauer, Ulf (2002): The Implementation of the Ohrid Agreement, Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe
9. Cvrtila, Vlatko (1995): Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost, Politička misao, vol. 32. št. 2.
10. Grizold, Anton (1998): »Varnost in sodelovanje v jugovzhodni Evropi«, V: Teorija in praksa, letnik 35, 3/1998, stran 479-488.
11. Grizold, Anton (2000): Nova europska sigurnosna arhitektur (Politička misao)
12. Grizold, Anton (2001): Nekaj izzivov izgradnji varnostne arhitekture v Evropi danes (Teorija in praksa)
13. Jelušič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva, Teorija in praksa, Ljubljana FDV
14. Montgomery, William, Jutranji list, NATO Summit, 2. 12.2006, str. 29
15. Ordanoski, Sašo (2003): Albanians surgents resume activities in Macedonia, Jane`s Intellegence review, let. 15, št.3, str. 44 - 46
16. Malešič, Marjan (1994): »Tri teoretične perspektive sodobne varnosti«, V: Javnost, Vol 1, stran 97-104.
17. Malešič, Marjan (1998): »Evropska varnost in male države«, Teorija in praksa, let 35,1/1998, stran 80-94.

18. Miholič, Andrej, Sobotna priloga, Delo, Intervju z dr. Miho Pogačnikom, 31. 3. 2007, str. 4
19. Nehat, Sadiku, Delo, Uveljavitev slovenskega modela v Makedoniji, 2. 3. 2007, str. 5
20. IPU, DCAF (2003) Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela mehanizmi in praksa, št. 5 – 2003
21. Stojanov, Veso, Delo, Skopje na razpotju, 27. 3. 2001
22. Tatalović, Siniša (1998): National Security of Macedonia, Politička misao, let. 35, št. 5, str. 105 - 124
23. Tatalović, Siniša (1999): Etnični konflikti in varnost makedonije, Teorija in praksa, let. 36, št. 6, str. 1041 – 1052
24. Tatalović, Siniša (2002): Izhodišča nacionalne varnosti Republike Hrvaške; Teorija in praksa, let. 39, 3/2002, str. 467 - 477
25. Tatalović, Siniša (2003): Hrvatska i NATO, Centar za politološka istraživanja, Zagreb
26. Todorovski, Petar, Dnevnik, Nove zahteve Skopja, 3. 9. 2001
27. Tunjić, Filip (2001): Zasuk na vadbišču demokracije, Revija Obramba, 04/01
28. Vegič, Vinko (1995): Prihodnost zveze NATO: Revija Obramba, let. 27, št. 8
29. Vankovska-Cvetkovska Biljana (1996): The trail of democracy in Macedonia: Balkan forum, let 09/96, Vol.4, No.3, str 81-105
30. Vukadinović, Radovan (1997): Hrvatska zunanja politika : od izoblikovanja države do regionalne sile: Teorija in praksa, let. 34, št. , str. 84-98.
31. Vukadinović, Radovan (2002): Izhodišča nacionalne varnosti Republike Hrvaške: Teorija in praksa, let. 39, št. 3, str. 467 – 477
32. Žabec, Krešimir, Jutarnji list, Hrvatska nije spremna ni za humanitarne operacije, 02.12.2006, str. 33
33. Žunec, Ozren in Tus, Anton (1999): Hrvatska vojska 2000, Strata istraživanja, Zagreb
34. Đerić, Liljana, Delo, V Skopju kar 110 naših poslovnežev, 27. 2. 2007

7.3. Internetni viri

1. Centar za politološka istraživanja: <http://www.cpi.hr/>
2. E-Delo; <http://www.delo.si/>

3. Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces
http://www.dcaf.ch/about/staff/staff_zog.cfm?nav1=1&nav2=3
4. Guidelines for the content and structure of parliamentary web sites: <http://www.ipu.org>
5. Hrvatska vojska: http://www.morh.hr/osrh/data/krono_hr.html
6. Institut za sociološka, politička i pravna istraživanja, Skopje (Makedonija):
<http://www.mediaplan.ba/?ID=14>;
7. International institute for Middle east and Balkan Studies
<http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=09&ID=83>
8. Institut za izvještavanje o ratu i miru:
http://iwpr.net/?apc_state=henibcr2003&l=sr&s=f&o=157455
9. Jane's Sentinel Security: <http://janes.com>
10. NATO SUMMIT RIGA 2006: <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>
11. NATO Review: <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/slovene/art3.html>
12. Pakt stabilnosti za jugo vzhodno Evropo; <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=55>
13. Podatki o državah kandidatkah za članstvo v Evropski uniji:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL
14. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti republike Makedonije:
http://www.pimswiki.org/index.php?title=National_Security_Strategy_of_The_Republic_of_Macedonia
15. SIPRI YEARBOOK; <http://projects.sipri.se>
16. Sobranje Republike Makedonije, <http://www.sobranie.mk/en/default.asp>
17. Svetovni igravec; Zunanji odnosi Evropske unije; <http://europe.eu.int>
18. Vlada Republike Hrvatske: <http://www.vlada.hr/>
19. Vlada Republike Makedonije: http://www.vlada.mk/english/index_en.htm
20. Ured za nacionalno sigurnost, http://hr.wikipedia.org/wiki/Sigurnosno-obavje%C5%A1tajni_sustav_u_Hrvatskoj
21. White paper of the defense of the Republic of Macedonia;
<http://www.morm.gov.mk/english/Assets/whitebook.pdf>